ürün

SOSYALİST DERGİ

mart 1975 9

» İŞÇİ SINIFININ EKONOMİK KAVGASI VE TEKSTİL SANAYİİ

» YUNANİSTAN–ilk çağdan üçüncü yunan «uygarlığı»na I–

» EMPERYALİSTLER ARASI REKABETİN YENİ BOYUTLARI

» ÇAĞDAŞ KAPİTALİZMİN SOSYAL ÇELİŞKİLERİ

AYLIK DERGİ ● MART 1975 ● YIL : 1 ● SAYI : 9

İÇİNDEKİLER

HABER - YORUM - İNCELEME

İşçi Sınıfının Gelişen
Ekonomik Mücadelesi ve
Tekstil Sanayii
Mehmet NACİ 5

Kapitalist - Emperyalist Dünya
Stratejisi Üzerine Düşünceler - II -
Ümit GÜRSAN 27

Yunanistan
— ilk çağdan üçüncü yunan «uygarlığı»na I —
Mehmet ÇALIŞKAN 31

ÇEVİRİLER

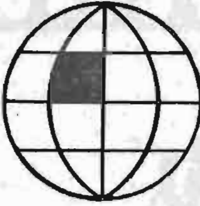
Emperyalistler Arası Rekabetin
Yeni bir Aşaması
Abram MİLEİKOVSKİ - Boris KOMZİN 60

Çağdaş Kapitalizmin
Sosyal Çelişkileri
«Sciences Sociales» Dergisi 77

Sahibi : Ural ATEŞER ● Yazı İşleri Müdürü : Selçuk UZUN ● Yönetim Yeri : Divanyolu, Klodfarer Cad. No: 38/2, İSTANBUL ● Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 41 Sirkeci/İSTANBUL ● Genel Dağıtım : DER-DA, Cağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han, No: 4/14, İSTANBUL ● Ankara Dağıtımı : ANKARA DAĞITIM, Bayındır Sokak 38/3 Kızılay/ANKARA ● Abone Şartları : Yıllık 100, Altı Aylık 50 Lira. Dış Ülkeler için iki katıdır ● Dizgi - Tertip : BAŞARAN MATBAASI ● Baskı : ER - TU MATBAASI ● Kapak Baskı : EVREN OFSET

Geçtiğimiz ayın 13'ünde, DİSK'in sekizinci kuruluş yıldönümüydü. İşçi Sınıfımızın ekonomik mücadelesinde, önemli yeri olan DİSK'in 8. yılını kutlarız. Bu konuyla ilgili yaptığımız geniş araştırma, önümüzdeki sayıda yer alacaktır.

Türkiye «sol» unun anti - faşist güçbirliği sloganları attığı bugünlerde, bu güçbirliğinde bulunması istenen CHP'nin Genel Başkanı'nın son verdiği demeç; bu girişimlere aydınlık getirmesi açısından oldukça ilginçtir: «Yapacağımız mücadelede, biz de bizim dışımızdaki bir kısım sol çevrelerden birşey istiyoruz. Gölge etmesinler, bize ayakbağı olmasınlar............» (22 Şubat 1975, Cumhuriyet)

Kendi içerisinde bile bir birlik sağlayamayan sosyalistlerin, bir bölüğünün hiçbir sosyo - ekonomik tabanı olmıyan anti - faşist güçbirliği çabalarına, en güzel cevap; yine kendilerinin demokratik, anti - faşist ve ilerici ilan ettikleri, CHP'den gelmiştir. **Bu cevap; CHP'yi, faşizmi, anti - faşist cephe'yi ve işçi sınıfının sınıf mücadelesi kavramlarını doğru kavrıyan, işçi sınıfı sosyalistleri için sürpriz değildir. 14 Ekim seçimleriyle başlayan küçük - burjuva kuyrukçuluğunun doğal sonuçları olan bu tür girişimler; işçi sınıfı adına ittifak yapmak istiyen, işçi sınıfı ile somut bir bağ kuramamış sosyalistlere tarihi bir sorumluluk yüklemektedir.**

Burada herşeyden önce unutulmaması gereken hayati önemde bir gerçek vardır. Şöyle ki, belli dönemlerde ve belli koşullarda işçi sınıfının siyasi örgütünün, **küçük - burjuvazinin siyasi örgütleriyle ittifak kurması doğaldır. Peki ama bu koşullar nelerdir? Bu koşulları belli başlı üç noktada toplayabiliriz :**

a) İşçi sınıfı siyasi örgütünün, gerçekten de adının içerdiği herşeyi temsil etmesi; yani, işçi sınıfını gerçekten temsil eden, somut bir siyasi güç olması.

b) Bu siyasi örgütün, diğer bütün değişik sınıfsal tabanlı siyasal örgütlerle kuracağı ittifakın, kesinlikle ama kesinlikle, ilkelerden taviz vermeden **kurulması.**

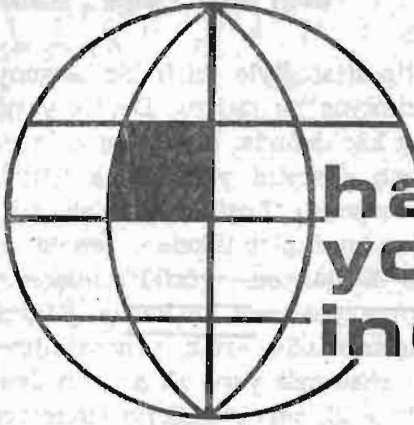
c) Bu ittifakın geçici olacağı ve küçük - burjuvazinin, bünyesinde iki farklı sınıfın çıkarlarını temsil ettiğinden dolayı, sürekli olarak iki - yüzlü davranacağı hesaba katılarak, buna göre tavır alınması. Yani, bir yandan küçük - burjuvazinin siyasi örgütü karşısında kendi bağımsızlığını titizlikle korurken, diğer yandan, küçük - burjuvazinin, önüne çıkan ilk fırsatta kendisine ihanet edeceğini ve hareketin derinleşmesini önlemek isteyeceğinin hesaba katılması.

Kısacası, Marksizm - Leninizmin bu tayin edici ilkelerini gözetmeden, Bülent Ecevit'in sözlerine esef edenler; **aslında, gerçekten** esef edilmesi **gerekenlerdir.**

Çünkü, adına mücadele ettiklerini söyledikleri sınıfı, işçi sınıfını, **değil de; bir burjuva partisini,** «tüm özgürlüklerin» **tek güvencesi olarak görmek; tüm siyasi faaliyetlerini, bu burjuva partisinin** «lütuf» **larına bırakmak;** esef edilmenin de **ötesinde, başka bir şeydir. Burjuvazi, şartlarını kendi tayin ettiği,** «siyasi rejim» de; **eğer karşısında, işçi sınıfının somut siyasi gücü yoksa; işçi sınıfının ve tüm emekçi kitlelerin** «sempatisi» ni **kazanmaya çalışır ve bunları, sadece** «kullanır.» **Yoksa, bazı aklı - evvel sosyalistlerimizin** düşlediği **gibi; kendini, bu aklı - evvel sosyalistlere (!)** kullandırmaz.

KIBRIS OTONOM TÜRK YÖNETİMİ TARAFINDAN, «FEDERE TÜRK DEVLETİ» KURULMADAN ÖNCE, BASTIRILAN PULUN RESMİDİR.

işçi sınıfının gelişen ekonomik mücadelesi ve tekstil sanayii

Mehmet NACİ

«İŞÇİLERİN MÜCADELELERİNİN GERÇEK SEMERESİ; İLK ANDA ELDE EDİLEN SONUÇTA DEĞİL, İŞÇİLERİN HİÇ DURMAKSIZIN BÜYÜYEN BİRLİĞİNDEDİR.» (K. Marx)

Türkiye'de sermaye sınıfı, bir yandan hızlı bir tekelleşme sürecini yaşarken, bir yandan da montajcı yapıdan sanayiye yöneliyor. Yani sanayi'deki yerli muhteva oranı yada yerli üretim oranı artıyor. Ne var ki Türkiye kapitalistleri, kapitalist - emperyalist sistemin bir parçası olarak var olduklarından, sisteme bağımlılıklarını da sürdürüyorlar. Aslında bu bağımlılıktan kurtulmak istemiyor, kapitalist - emperyalist sistemle daha da bütünleşmek, kaynaşmak istiyorlar. Bunu da içerde teknoloji üretmeyip, sürekli olarak dışardan teknoloji transfer ederek; Know-How, Lisans, patent anlaşmaları yaparak sağlıyorlar.

Montajcı yapıdan sanayiye yöneliş, Türkiye kapitalistleri için, kısa zamanda büyük boyutlara ulaşan sermaye birikimini zorunlu

kılıyor. Gerçi tekelleşme ve devletin desteğiyle, hızlı bir sermaye birikimini sağlıyabiliyorlar ama yetmiyor bu onlara. Devlet yardımı ve tekelleşmenin doğurduğu aşırı kâr dışında, bir de işçilerin sırtından çekip çıkardıkları artı-değerin düzeyini yükseltmek istiyorlar. Açıkçası işçi sınıfının özellikle siyasal örgütlenmemişliğinden de yararlanarak işçi haklarını diğer kapitalist ülkelere oranla daha çok boğazlamak istiyorlar. İşçi haklarının gözüdönmüşçesine boğazlanmak istenmesi, sosyal yapıya yansıyor kuşkusuz. Sözgelimi, işverenler toplu sözleşme görüşmelerinde, artık, yaşama duvarının da arkasına düşen bir toplu sözleşme yapmakta diretince, grevler birbirini izliyor. Gün geçmiyor ki, sarı sendikayı istemiyen, bu yüzden de direnen işçilerin üzerine polis saldırmasın. Gün geçmiyor ki, sendikaya üye oldukları için, işveren, işçileri işten atmasın. Toplu sözleşme maddelerinin uygulanmamasını protesto eden işçilere, 17 nci madde (gözünün üstünde kaşın var maddesi) uygulanıyor. Yerlerine asgari ücretin altında çalışmaya hazır, yeni işçiler alınıyor. İşçiler, uzun süre sigortasız çalıştırılıyorlar. Maliyeti on para artırır diye, işyerinde çalışma güvenliğini sağlayıcı hiç bir tedbir alınmıyor. İşverenler, çocuk işçilerin sırtından daha fazla artı-değer çekip çıkartmak için, birbiriyle yarışıyor.

Bütün bunlar, Türkiye kapitalistlerinin, daha kısa zamanda daha çok sermaye biriktirme arzusundan doğuyor. Ucuz, sigortasız, sendikasız işçi çalıştırarak, düşük maliyetli sanayi ürünü elde etmek; öte yandan da tekelleşmenin avantajını kullanıp ürünü yüksek bir fiyatla pazarlamak. Devletin de yardımıyla, sanayiye tarım kesiminden kaynak aktarmak için; küçük topraklı köylülerin mülksüzleşmesi pahasına, sanayi işçilerinin yokluğu yoksulluğu pahasına ve her türlü sosyal haktan mahrum bir biçimde, kaslarında bir gram kuvvet, gözlerinde bir zerre fer kalmamacasına çalıştırılan kadın ve çocuk işçilerin kanı pahasına; montajcı yapıdan sanayiye doğru ilerleniyor.

Burda amacımız, montajcı yapıdan sanayiye geçişi anlatmak değil. O, başka bir yazının konusu. Amacımız, bu gelişim içinde işverenlerin nasıl sistemli çalıştıklarını, sermaye birikiminde devlet gücünden yararlanarak, işçi haklarını boğmak ve işçileri ekonomik kavgalarında etkisiz kılmak için nasıl söz ve karar birliğinde olduklarını anlatmak.

ÜRÜN, bu amaca dönük olarak bundan böyle, sırası düştükçe, her sanayi sektörünü tek tek ele almayı programlamıştır. Bu sektörlerin yapısını, sektörlerdeki işçi ve işveren sendikalarının niteliğini açıklıyacak ve bir bütünlük içinde, ileriye dönük çalışma yapabilmek için, bazı bilgiler aktarmaya çalışacaktır.

Tekstil Sanayisinde Hızlı gelişim

Geçtiğimiz ay, tekstil sektöründe büyük grevlerin başlamış olması nedeniyle, bu sayımızda Tekstil Sektörünü incelemeye çalıştık. Bu sektörün yapısı, işveren ve işçi sendikalarının durumu ve tekstil işçilerinin yaşama ve çalışma koşullarına girmeden önce başlıyan grevlerden söz edelim.

18 Şubat 1975 (Günaydın) :

«Tekstil İşverenleri ile bu işkolunda kurulu Türkiye Tekstil ve Örme İşçileri Sendikası (TEKSİF) arasında sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinden olumlu bir sonuç alınamayınca, işçi sendikası, dün çeşitli şehirlerde kurulu 4 tekstil fabrikasında daha grev uygulamasına geçmiş ve tekstil kolunda büyük bir grev hareketini başlatmıştır. Önceki gün başlatılan Karaca Dokuma Fabrikası'ndaki grevden sonra Teksif, dün de İstanbul'da Akfil Mensucat ve Tekstüre İplik, İzmir'de Sezak Halıları ve İzmir Basma Sanayisi, Bursa'da ise Sifaş İplik ve Dokuma Fabrikası'nda işi durdurmuş ve tüm Türkiye'de toplam olarak 70 işyerinde kademeli olarak greve gideceğini açıklamıştır. Aynı işkolunda kurulu Tekstil İşçileri Sendikası ise, İşverenler Sendikası ile 54 işyeri için yürütülen görüşmelerden olumlu bir sonuç alınamadığını ve uyuşmazlığın doğduğunu açıklamıştır.»

Görüldüğü gibi, tekstil iş kolunda büyük grev hareketi başlatılmıştır. Belki de, dergimiz elinizde olduğu günlerde, tüm Türkiye'de, özel sektör fabrikalarında çalışan tekstil işçileri grevde olacaklardır. Yada anlaşma sağlanacak grevler bitmiş olacaktır. Bu önemli değil. Önemli olan tekstil işkolunda, 30 yıldan beri ilk kez, bu kadar büyük çaplı grevin başlatılmış olmasıdır. Grevi yürüten sendikalar, gerçekten işçi haklarını savunmak için mi bu yola başvurmuşlardır? Yoksa greve gitmek zorunluluğu, fiilen mi doğmuştur? Bu sorulara açıklık getirebilmek için önce Türkiye'deki tekstil sanayisini genel hatlarıyla çizmeye çalışalım.

DPT yayınları ve çeşitli kaynaklara göre, Tekstil sektörü, gerek çalıştırdığı işçi, gerek yarattığı katma değer ve gerekse de ihracat yoluyla döviz sağlama açısından, gıda sanayisinden sonra gelmektedir. Ancak sektörler içinde, bir konuda ilk sırayı hiç bir

sektöre bırakmamaktadır: sömürü ve haksız kazanç sağlamada. Kapitalist bir ülke olmaklığımızın ilan edildiği, 1923 İzmir İktisat Kongresi'nden sonra, tekstil sektörünün nasıl geliştiğini görelim:

Gelişmenin Tarihçesi

1923 yılında kişi başına 33,0 cm pamuklu dokuma üretimi düşerken, 1972 yılında bu miktar 25 metre 7 cm'ye ulaşmıştır. Yani, geçen süre içinde, yalnızca pamuklu dokuma üretimindeki artış, yüzde 7 bin 600 olmuştur. Tekstil sektörü, 1927 yılında 76 milyon 300 bin TL'lik üretim yaparken, 1971 yılında bu rakkam 16 milyar 800 milyon liraya ulaşmıştır. 1927 yılında bu sektörde 48 bin işçi çalışırken, 1950 yılında yüzde 69'u özel kesimde olmak üzere 79 bin, 1963 yılında yüzde 85'i özel kesimde çalışan 227 bin kişiyi bulmuştur. Ve tekelleşme sürecinin ne denli hızlandığını göstermesi açısından, iyi bir örnek olarak da; 1970 yılında, yalnızca büyük işyerlerinde çalışan işçilerin sayısı 127 bine ulaşmıştır.

İzmir iktisat kongresi'nin ruhuna uygun olarak, devletin yardım ve himayesiyle, tekstil sektörü özel işverenlerin eline geçmiş, 1971 yılındaki 643 milyon TL'lik yatırımın yüzde 85'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. 1975 yılına gelindiğinde tekstil sanayisinde çalışanların sayısı, sadece 120 bini sendikalı olmak üzere, 300 bine ulaşmıştır. Bu 300 binin üçte birinden fazlası da sigortasız olarak çalıştırılan kadın ve çocuk işçilerden oluşmaktadır.

TABLO : I (*)
DOKUMA VE GİYİM SEKTÖRÜ TEMEL MALLAR ÜRETİMİ : (1971)

Mal	Özel	Kamu
Pamuklu Dokuma (Mil. m.)	642.0	228.0
Yünlü Dokuma (Mil. m.)	25.0	5.0

TABLO : II
DOKUMA - GİYİM SANAYİİ İHRACATI (cari fiyatlarla)

Yıllar	İhracat (Milyon TL.)	Üretimdeki Payı
1967	27.2	% 0.3
1971	715.0	% 3.9

TABLO : III

DOKUMA VE GİYİM SEKTÖRÜ ÜRETİMİ (cari fiyatlarla)

Yıllar	Üretim (milyon TL.)	Özel Kesim Payı (%)
1927	76.3	—
1950	713.0	67.1
1963	5943.7	81.3
1971	16810.0	takriben 81.1

(*) Tablolar için kaynak: 50 YILDA HÜR TEŞEBBÜS, Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği Yayınları.

Tablo I'den de anlaşılacağı gibi, Türkiye tekstil sanayisinin en önemli kolunu, pamuk ipliği üretimi oluşturmaktadır. Oysa sadece bu durum bile; emperyalizme doğrudan bağımlı Montaj sanayi ve iç tüketime dönük tüketim malları sanayisini bir tarafa bırakalım; sanayici ve iş adamlarının o kadar çok övdükleri «bağımsız ve gelişmiş» dokuma sanayisinin, tam anlamıyla bir **taşaron sanayisinden** başka bir şey olmadığını göstermektedir. Türkiye'de taşoran sanayi konusunda, T.İ.B.'in yayınladığı, «Türkiye'de İşçi Ücretleri ve Enflasyon» adlı broşürde şunları yazmaktadır :

> «Taşoran sanayisinin Türkiye'de en somut örnekleri pamuk ipliği ve kaba döküm işleridir. Pamuk ipliği alanında doğrudan doğruya yatırım olmasa da, emperyalist dokuma tekellerinin ihtiyaçlarını yerli tekelci sanayi burjuvazisi, ucuz işgücünü sömürerek yurt içinde üretmekte ve bu üretimin hemen hemen tamamını ihraç ederek emperyalist tekellerin Türkiye'de taşaronluğunu yapmaktadır. Taşaron sanayisinde bütünleşmenin temeli, ortak yatırım değil, taşaronluktur.»

Tekstil Sanayisindeki Hızlı Gelişmenin Nedenleri

Diğer sektörlere göre oldukça hızlı olan tekstil sanayisindeki bu gelişim nasıl, hangi yollardan sağlanabilmiştir? Bu büyüme, temelde üç yoldan sağlanmıştır :

1 — Tekstil işçilerini korkunç derecede ucuza çalıştırarak,

2 — Tekstil sanayisinin hammaddeleri olan pamuk, tiftik ve yün taban fiyatlarını düşük; bunlardan elde edilen tekstil ürünlerini ise, yüksek fiyatta tutup, tarım kesiminden bu sektöre muazzam ölçülere varan kaynak aktarmasıyla,

3 — Gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, yatırım kredisi ve ihracatta vergi iadesi gibi, devletin milyarlarca lira gelir kaybına malolan; teşvik tedbirleri uygulamalarıyla.

Önce tekstil sanayisinin gelişimine önemli katkıları olan birinci kaynak üzerinde duralım. Böylelikle, tekstil işçilerinin yaşama ve çalışma koşullarına da değinmiş olacağız.

Tekstil işçilerinin ne denli kötü koşullar altında yaşamak zorunda bırakıldığını, yaptığımız bir araştırma göstermektedir. Tekstil, Cam, Toprak-Seramik, Lastik-Plastik, Gıda-İlaç ve Madeni Eşya sektöründe yapılmış toplu sözleşmeleri, ücret ve diğer sosyal haklar açısından kıyasladık. Sonuçta, ortaya Tablo: IV çıktı.

Tablo'dan da izlenebileceği gibi, yapılan toplu iş sözleşmeleri, ortalama saat ücreti, izin harçlığı, fazla çalışma zammı, yemek bedeli, evlenme yardımı, kıdem tazminatı süresi, yıllık ikramiye, çocuk ve yakacak yardımı açısından kıyaslanmıştır. Ortaya çıkan tablo, bu 7 sektör içinde, gerek ücret zamları ve gerekse de diğer parasal haklar açısından, en düşük hak alanların tekstil işçileri olduğunu göstermektedir. Sözgelimi, ücret zamlarını alalım. Yapılan toplu sözleşmelerin (Tekstil ve Teksif Sendikaları'nın yaptığı) sağladığı ortalama ücret zammı, ortalama olarak, her saat için 97,5 kuruş olmaktadır. Yapılan sözleşmelerde, saat ücretlerine 120 kuruş zam alan sözleşme bulunduğu gibi, 75 kuruş zamda kalan sözleşmeler de vardır. Bu ikisinin ortalaması 97,5 kuruş olmaktadır. Oysa, aynı yolla, yani en yüksek zammı getiren sözleşmeyle en düşük zammı getiren sözleşmelerdeki rakkamların ortalaması alınmak suretiyle, yapılan incelemede Cam işçilerinin saat ücretlerine 142,5, Toprak-Seramik işçilerinin saat ücretlerine 142,5, Lastik-Plastik işçilerinin 190, Gıda işçilerinin 375, İlaç-Kimya işçilerinin 190, Madeni eşya işçilerinin de 190 kuruş zam sağladıkları görülmektedr. Diğer parasal haklarda da durum aynıdır. Örneğin, tekstil işçileri fazla çalışma zammı olarak yüzde 50 alırlarken, bu, madeni eşya işçilerinde yüzde 100'e kadar yükselmektedir. Yine tekstil işçileri, ortalama 545 kuruş yemek bedeli hakkı kazanırken, ilaç-kimya işçilerinde bu hak, ortalama 825 kuruşa ulaşmaktadır. Tekstil işçilerine ortalama 250 lira yakacak yardımı yapılırken, Madeni eşya işçileri 650 lira alabilmektedirler. Tablo'ya bakarak örnekleri çoğaltmak mümkün.

TABLO : IV

ÇEŞİTLİ İŞKOLLARINDA YAPILAN TOPLU SÖZLEŞMELERDE ÇALIŞANLARIN ALDIKLARI ÜCRET VE DİĞER SOSYAL HAKLARI (*)

SEKTÖRLER	SAAT ÜCRETİ ZAMMI (KRŞ)	İZİN HARÇLIĞI (TL)	FAZLA ÇALIŞMA ZAMMI (%)	YEMEK BEDELİ (KRŞ)	EVLENME YARDIMI (TL)	KIDEM TAZMİNATI SÜRESİ (GÜN)	YILLIK İKRAMİYE (GÜN)	ÇOCUK YARDIMI (TL)	YAKACAK YARDIMI (TL)
TEKSTİL İŞÇİLERİ	75—120	100.—	50	475—625	500— 650	15—21	15— 45	10—20	200—300
CAM İŞÇİLERİ	125—160	500.—	75	475—625	500— 650	15—22	50— 75	10—20	350—500
TOPRAK VE SERAMİK İŞÇİLERİ	125—160	500.—	75	300—800	750— 850	15—22	15—105	20—35	350—750
LASTİK VE PLASTİK İŞÇİLERİ	165—225	500.—	75	650—800	850—2000	15—40	75—105	25—35	350—750
GIDA İŞÇİLERİ	300—450	400.—	60	475—625	750— 850	15—30	15—105	10—35	200—300
İLAÇ, KİMYA, PETROL İŞÇİLERİ	165—225	400.—	75	650—1000	900—2000	15—45	50—180	25—35	350—500
MADENİ EŞYA İŞÇİLERİ	165—225	450.—	100	475—800	700—1150	15—30	15—120	25—35	550—750

(*) Bu tablo, yukarıdaki işkollarında yapılmış olan en yeni toplu sözleşmeler tek tek taranarak elde edildi. Yaklaşık 400 toplu sözleşme tarandı. İlk rakkamlar toplu sözleşmelerde alınan en düşük miktarı, ikinci rakkamlar ise, alınan en yüksek miktarı göstermektedir. Sözleşmedeki tüm ücret zamları, saat ücretlerine dönüştürülmüştür. Sektörlerdeki sözleşmeler, TÜRK - İŞ ve DİSK'e bağlı çeşitli sendikaların ve bağımsız sendikaların yaptıkları sözleşmelerdir.

Bütün bu sonuçlar, tekstil işçilerinin çok kötü şartlar altında yaşadığını göstermektedir. Tekstil işçileri o kadar yoksul bir hayat sürmektedirler ki, bu durum, burjuva yayın organlarına bile yansımaktadır. Örneğin, 18 şubat 1975 tarihli Günaydın Gazetesinde «Türkiye'de en düşük ücretle, tekstil işçileri çalışıyor» başlığıyla yayınlanan bir yazıda, aynen şöyle denmektedir :

> «........................ aslında Türkiye'de tekstil işçileri, diğer işkollarındaki işçilere göre en ucuza çalışıyorlar. Diğer işkollarına göre «Sudan da ucuz» bir fiyata.
>
> Geçenlerde yapılan bir İşçi Sendikası Kongresinde bir kadın teksil işçisi, sendika yöneticilerini şu cümlelerle suçluyordu: «Biz tekstil işçilerini, bulgur pilavına ekmek doğrayarak yemek durumuna getirdiniz.»

Gerçekten de araştırma sonucu ortaya koyduğumuz tablo, tekstil işçilerinin bulgur pilavına ekmek doğruyarak yemek'ten başka beslenme ve geçinme olanaklarının olmadığını göstermektedir. Genel Fiyatlar düzeyinin, her yıl yüzde 20-30 oranında arttığı bir ülkede; 2 ya da 3 yıl için, işçi saat ücretlerine 75-120 kuruş arasında zam vermek, yada bu zammın altına **işçi sendikası olarak imza atmak, nasıl** mümkün olabiliyor? Daha doğrusu, 300 bin tekstil işçisinin çalıştığı bu sektörde, işverenler, nasıl oluyor da böyle düşük haklar getiren toplu sözleşmeleri **kabulettirme olanağını** buluyorlar.

Sendikalar ve İşçilerin Ekonomik Gücü

Bizce bu olgunun dinamiğinde üç faktör yatmaktadır. Önem sırasına göre bu faktörler şunlardır :

1 — Türkiye işçi sınıfının bir parçası olan 300 bin tekstil işçisi, ekonomik ve politik haklarını savunacak gerçek bir **Parti**'den yoksundurlar. Türkiye işçi sınıfı özgütsüzdür.

2 — 300 bin tekstil işçisinin sadece 100 bini sendikalıdır. Ve onları örgütleyen iki sendika da, üç aşağı beş yukarı, «sarı sendika» niteliğini taşımaktadır.

3 — Tekstil işverenleri, işçileri mümkün olan en az ücretle çalıştırabilmek için, aralarında çözülmez bir birlik kurmuşlardır ve Türkiye'nin grev fonu en yüksek işveren sendikasını; Tekstil İşverenleri Sendikası'nı oluşturmuşlardır.

En Güçlü
İşveren Sendikası

Gerçekten de tekstil işverenleri sendikası, Türkiye'nin en büyük ve en güçlü işveren sendikasıdır. Bu kadar güçlü bir sendikanın tüm Avrupa'da iki ülkede; Fransa ve Türkiye'de olduğu belirtilmektedir. İşveren sendikası içinde, toplam 441 fabrikatör örgütlenmiştir. Genel Başkanı; teşvik tedbirlerinden yararlanıp, Çerkezköy'de, 300 milyon lira sabit sermayeli ikinci bir kadife fabrikasını daha geçenlerde faaliyete geçiren, Halit Narin'dir. Bu işveren sendikası, tekstil kolunda örgütlü işçi sendikaları yöneticileri ile iyi ilişkiler kurabilmekte, grev fonunun yüksekliğini ve örgütlü oluşlarını koz olarak kullanarak, düşük haklar getiren toplu sözleşmeler yapabilmektedir. Sendika bünyesinde topladığı tüm tekstil işverenleri adına aynı sözleşmeyi; yani «tek tip bir sözleşmeyi» uygulamayı amaçlamaktadır. Yani Türkiye'deki tüm tekstil işverenleri adına, hem işkolu ve hem de işyeri seviyesinde geçerli olmak üzere, «tek tip bir toplu sözleşme» yapmaktadır. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu konuda, tekstil işkolunda örgütlü iki büyük sendika da ellerinden gelen yardımı, İşverenler Sendikasından esirgememektedirler. En azından, yapılan toplu sözleşmeler ve tekstil sanayisinde uzun yıllardır herhangi bir grevin olmaması, bu yargıyı doğrulamaktadır.

Ancak tekstil işverenlerinin bu güçlülüğünün, hiç bir zaman kırılamıyacağı da çıkarılmamalıdır bu anlatılanlardan. Nitekim bu gücün kırılabildiğini ve işçilerden yana gerçek bir sendikanın, tekstil sektöründe en iyi hakları getiren bir sözleşmeyi imzalayıp, başarılı bir de hareket yürüttüğü örneği verilmiştir. Bu örneği verenler, işçiler içinde sosyalist bir tavırla çalışma yürütenler olmuştur.

«Tüm Dokuma-İş» ve
EPENGLE olayı

Örnek, tekstil sektöründe «Tüm-Dokuma İş» adlı bir sendikanın, sosyalistler tarafından kurulmasıyla verilmiştir. Bu sendika, üyesi bulundukları Türk-İş'e bağlı Teksif sendikasını istemiyen, Epengle Döşemelik Fabrikası işçilerini örgütlemiştir. İşçiler, Teksif'den noter kanalıyla istifa ederek Tüm Dokuma İş'e geçmişler ve işvereni yeni sendikalarıyla toplu sözleşme masasına oturmaya çağırmışlardır. Ancak, Epengle İşvereni de diğer tekstil işverenleri gibi, kendi sendikasının üyesidir. Yani Tekstil İşvereni Sendikası'nın. Bu nedenle de yukarda sözünü ettiğimiz; işkolu ve işyeri düzeyinde «tek tip bir toplu sözleşme» yapmanın dışında bir seçenek düşünmemektedir. Epengle işvereni — daha doğrusu Tekstil İş-

verenleri Sendikası — işçilerin tamamının üye olduğu Tüm Dokuma-İş sendikasıyla değil de, Teksif'le toplu sözleşme masasına oturmakta diretince, işçiler, üretimi durdurarak olayı protesto etmişlerdir. İşveren bunun üzerine, 17 nci maddeyi harekete geçirerek, 150 epengle işçisinin işine son vermiştir. Buna rağmen işçiler, sendikalarının da sağlıklı bir çalışma içinde olmasından ötürü, çözülmemişler, bir yandan toplu yürüyüşler ve basın toplantılarıyla durumlarını kamuoyuna duyurmaya çalışmışlar, öte yandan da işyerine yeniden alınmak ve işvereni toplu sözleşme masasına kendileriyle birlikte oturmaya zorlamak için mevcut kanuni yolları zorlamaya başlamışlardır. İş mahkemesine başvurup, yetkinin, TEKSİF'e değil de TÜM DOKUMA-İŞ'e ait olduğunu belirterek iade-i karar istemişlerdir. Bu arada kadınları ve çocuklarıyla Ankara'ya giderek, işverenler sendikasının, Tüm Dokuma-İş'i etkisiz kılmak için giriştikleri oyunları da bozmuşlardır. Ve sonunda, bu işyerinde yetkiyi alarak işverenle görüşme masasına oturmayı başarmışlardır. Şimdi görüşmeler sürmektedir.

Tüm Dokuma-İş Sendikası ayrıca, Jakarteks adlı bir işyerinde yaptığı sözleşmede, Tekstil iş kolunda en iyi haklar getiren bir sözleşme de imzalıyabilmiştir. 50-100 bin üyeli sarı sendikaların, 30 yılda yapamadığını 5 ay içinde yapabilmiştir. Öyle ki, şu anda büyük grev haraketini yürüten(!) sarı sendikacılar, en azından, Tüm Dokuma İş'in sağladığı hakları getiren bir sözleşme yapmayı amaçlamak zorunda kalmışlardır. Bunu gizli kapaklı olsa da ifade etmektedirler.

Tekstil sektöründeki Tüm Dokuma İş olayı, işverenlerin örgütlü birliğinin, sosyalist bir sendikacılık yapıldığında kırılabileceğini; en azından işçilerin ekonomik mücadelelerinde ileri mevziler elde edilebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Böyle bir sendikal mücadelenin, hangi gerçekleri ortaya çıkardığını, burjuvazinin bu mücadele karşısında hangi güçlerden ve ne şekilde yararlanacağını ve bu güçlerle karşı karşıya gelen işçi sınıfının sendikal mücadelesinin nasıl olması gerektiğini, G. Dimitrof, kısaca şöyle belirtmektedir:

> «Sosyalist sendikalar, kapitalist toplum varoldukça, sendikal mücadelelerini bugün kavga verdikleri alanda sınırlayamazlar, fakat; 1 — İşçi sınıfının hayatının gerçek, genel ve sürekli düzeltilmesinin olanaksız olacağını ve, 2 — İyileştirmeler ve reformlar ne olursa olsun, işçilerin boyunduruk altında ve sömürülen, en eğreti hayatı olan bir sınıf olarak kalacaklarını iyi anlayarak kapitalist toplu-

mun sınırlarını aşarlar... ...Bununla birlikte mücadeledeki işçilerin karşısında; ekonomik ve siyasal örgütleri, devleti ve çok sayıda kurumlarıyla burjuvazi bulunmaktadır. Bütün bunlar **titizce merkezileştirilmiş** ve aynı hedefe yönelmiştir: **Burjuvazinin ekonomik ve siyasal gücünü pekiştirmek; ve tarihsel görevini yerine getirmesini engellemek amacıyla, işçi sınıfının kurtuluş hareketine darbe üstüne darbe indirmek...** Bu durumda, işçi sınıfı hareketinin kendi korunmasını sağlıyabilmesi, güçlenebilmesi, görevlerini başarıyla yapabilmesi ve nihai hedefine ulaşabilmesi için, **merkezileşme** zorunlu bir koşuldur, yani işçilerin aynı bayrak altında örgütlenmeleri çabalarını tek bir ve aynı yöne yöneltmeleri, yekvücut bir mücadele vermeleri gerekmektedir; **burjuvazinin merkezileşmiş güçlerinin karşısında işçi sınıfının çok daha sık merkezileşmiş güçlerini çıkarması gerekmektedir.»**

Tekstil İşkolunda Grevler

Yazının girişinde de belirttiğimiz gibi, şimdi tekstil işkolunda örgütlü iki sendika ile Tekstil işverenleri sendikası arasında yapılan toplu iş sözleşmesi görüşmeleri olumsuz sonuçlanmış, sendikalar grev için hazırlıklara başlamışlardır. 70 milyon liralık grev fonu olduğunu söyleyen işverenler sendikası da, «lokavt» tehdidinde bulunmuştur. Tekstil işverenleri sendikası Genel Başkanı Halit Narin, sendikaların istedikleri ücret zammı ve diğer parasal hakların, yüzde 130 oranında olduğunu iddia etmektedir. Sendikacılar ise kesin bir açıklama yapmamakta, ne kadar zam istediklerini açık ve seçik belirtmemektedirler. Ancak Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı Rıza Güven, işveren sendikasının, bir önceki dönemde uygulanan sözleşmenin bile gerisine düşen bir sözleşme yapmakta direndiğini, basına verdiği bir demeçle açıklamıştır. Bir önceki dönemde, yani üç yıldır uygulanan sözleşmenin kapsadığı yıllar için getirdiği toplam ücret zammı 17 lira gibi komik bir rakkamdır.

Geçen üç yıl içinde fiyatlar genel düzeyinin (yani enflasyonun) toplam olarak yüzde 90 artması karşısında, 17 liranın da gerisinde sözleşme bağlamak, artık sarı sendikacılığın da boyunu aşmaktadır. Sendikacılar, iki yıl için, 40 liranın altında ücret zammı getiren bir sözleşmeye imza attıkları taktirde, işçilerin sendikaları basacağını çok iyi bilmektedirler. Ayrıca sarı sendikacılar, fiyatlar genel düzeyinin hızla arttığı bir dönemde düşük haklar ge-

tiren bir sözleşmeye imza atmanın, işçileri, bu iş kolunda kurulmuş ya da kurulacak devrimci sendikalara iteceği hesabını da yapmaktadırlar.

Bütün bunlardan şu sonuç çıkmaktadır: tekstil sektöründe çalışan işçilerin, yıllardan beri çok düşük toplu sözleşmelerle işverenlere satılması, bu yıl artık mümkün olamıyacaktır. Çünkü işçiler, diğer işkollarında yapılan sözleşmeleri bilmektedirler. Ayrıca Tüm Dokuma-İş'in yaptığı sözleşmeden de haberlidirler. Ve söz konusu grev kararları, uzun bekleyişten sonra, bu koşullar altında alınmıştır.

İşveren Sendikası Karşısındaki İşçi Sendikaları

Şimdi, sırası gelmişken bu iş kolunda kurulu iki büyük sendikaya da, ki bunların ikisi de üç aşağı beş yukarı, sarıdır, genel hatlarıyla bir göz atalım.

TEKSTİL İŞÇİLERİ SENDİKASI: 1963 yılında TEKSİF sendikasından ayrılan, 1947 sendikacıları tarafından kurulmuştur. 20 bin üyesi vardır. Geçen ay yapılan 4. genel kuruluna kadar, hiç bir konfederasyona girmiyerek bağımsız kalmıştır. Genel Kurul'da DİSK'e katılma kararı almıştır. Yöneticileri CHP yanlısıdırlar Geçen dönemde Genel Başkan Vekili olan Sabri Tığlı, bu yasama döneminde CHP Kastamonu milletvekili seçilmiştir.

Burjuvazi, İşçi Sınıfını Tümüyle Kontrolü Altına Almaya Çalışıyor

Tekstil işçileri sendikasının yöneticilerinin CHP yanlı oluşları ve yine bu sendikanın eski genel başkanının CHP'den milletvekili seçilmesi, günümüz Türkiye'sinde CHP'nin işçi sınıfına yönelik stratejisinin sadece bir bölümünü aydınlatmaktadır. CHP siyasal örgütü, kendi sınıfsal tabanının çıkarları açısından böyle bir strateji uygulamayı elbette isteyecektir. Ancak, işçi sınıfının ekonomik örgütlerinin liderleri ve temsilcileri de kendi sınıfsal çıkarlarını gözetmekte, en az CHP kadar uyanık ve dikkatli olmak zorundadırlar. Gerçekte ayrı bir yazının konusu olan bu çok önemli sorun hakkında şimdilik, Karl Marx'ın, bir yüzyıldan fazla bir zaman önce söylediklerini hatırlamamızın yararlı olacağına inanıyoruz:

> «... demokratik küçük burjuvalar genel olarak proletarya ile birlik ve barışı salık veriyor. Ona ellerini uzatıyor ve demokratik parti içindeki her

türlü fikri kapsıyacak büyük bir muhalefet partisinin kurulmasına çalışıyorlar; yani, **işçileri, içinde genel sosyal-demokratik lafazanların ağır bastığı, ardında kendi özel çıkarlarının gizlendiği, proletaryanın belirli isteklerinin ileri sürülmesine sevgili barış uğruna imkan vermeyecek bir partide tutsak etmeye çalışıyorlar.** Böylesi bir birlik, doğrudan doğruya onların yararına, proletaryanın ise tamamen zararınadır. Proletarya böyle bir durumda bağımsızlığını yitirir ve burjuva demokrasisinin bir eklentisi derecesine düşer. Onun için böyle bir birlik kesinkes reddedilmelidir. İşçiler; burjuva demokratlara alkış tutan koro olmaya yine rıza göstereceklerine, burjuva demokratlardan ayrı olarak, işçilerin partisinin bağımsız ve gizli ve genel bir örgütünü kurmaya gayret etmeli; bu örgütün her bir kesimini, proleteryanın tutum ve çıkarlarının burjuva etkilerinden bağımsız olarak tartışılacağı işçi birliklerinin merkezi ve çekirdeği yapmalıdırlar.»

Karl Marx'ın bu önemli konuda söylediklerini böylece gördükten sonra, Sendika yöneticilerinin niteliği hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için, geçen ay yapılan 4 ncü Genel Kurul'da, Sendika Denetim Kurulu'nun kongre delegelerine okuduğu rapordan bazı örnekler sunalım :

Denetim kurulu üyeleri, son genel kurulda yeniden başkan vekilliğine getirilen Yunus Kara'nın, bir işveren olduğunu saptamıştır. Bu konuda raporda aynen şöyle denmektedir :

«........

4. Eski genel sekreter ve yeni genel başkan vekili, Yunus Kara'nın sendikamızın alım dağıtım koluna, İMÇ Aydın Konfeksiyondan alınan mallara karşılık, bu işyeri adına faturaya imza attığı tesbit edilmiş olduğundan; işveren durumunda olan bu kişinin sendikamız üyeliğinden ayrılması gerekirken, genel başkan vekili yapılmasını yasalara aykırı bulmaktayız.»

Yani Genel Başkan Vekili Yunus Kara, hem işçi lideri ve hem de patrondur.

Ayrıca sendikanın diğer yöneticilerinin ve de tamamının niteliğini açığa vuran raporun bir bölümünde de aynen şunlar yazılıdır :

«........

d — Arabalar üzerinde yaptığımız kontrolda satılmak üzere garaja çekilen Wolksvagen arabanın sağlam radyosu, Hakkı Özbal tarafından kendi arabasının bozuk radyosu ile değiştirildiğini tesbit ettik. Ve bu Wolksvagenin kendi radyosunun, yerine takılması temin edilmiştir.

e — Ayrıca sandikamızda bulunması icabeden, Japon malı, büyük film oynatma makinasının Hakkı Özbal'da olduğunu tesbit ettik. Hakkı Özbal'da, Denetim Kurulu huzurunda, bu makinayı satıp parasınında kendisi tarafından sarf edilmiş olduğunu itiraf etmiştir.»

Yani sarı sendikacılar, sendikayı bir çiftlik haline getirmişler ve işçi parasıyla alınan malları özel mülkiyetleri gibi kullanmışlardır.

Raporun mali denet kısmı şöyle devam ediyor :

«........

b — Beyoğlu şubesinin demirbaş sayımında, senelerdir şubede kullanılan bütün yazıhane takımı ile megafona Şube Başkan'ı Kemal Abay, «Bunları bana işverenler hediye etmiştir..» diye sahip çıkmak istemiştir.

c — Denetim kurulu olarak sendikamızın Anadolu şubeleri dahil tüm eşyası sayılarak zimmete bağlanmıştır. Daha sonra yapılan ikinci ve üçüncü denetlerde kontrollar yaparak fazlaları yine zimmete bağlanmıştır.

Merkez Demirbaş Sayımı :

a — Merkez demirbaş sayımında buradaki eşyaların arabalar dahil birçoklarının zimmetli olduğu görülmüştür.

b — Merkezde zimmetsiz olarak bulunması icabeden bir salon radyosu bulunamamıştır.

c — Yine merkezde bulunan diğer eşyaları kontrol ederken merkez muhasebecisi Özmal'ın bize yanlış malûmat ve dosya vermekte olduğu dikkatimizden kaçmaması üzerine biraz daha dikkatli olunca sendikamızın büyük teypini genel başkanın evine götürüyorum diye kendi evine kaçırmış olduğunu tesbit ettik.»

«Bunları bana işverenler hediye etti» deyip, işçinin mallarının üstüne yatmak isteyen Kemal Albay'da, yapılan son genel Kurul'da, yeniden yönetim kuruluna seçilmiştir.

Denetim kurulu raporunun da açıkça ortaya koyduğu gibi, işçiler sarı sendikacıların elinde inim inim inlemiştir. Ne var ki, niteliği bu olan işçi liderlerinin artık uzun ömürlü olamıyacakları da ortadadır. Tekstil İşkolunda kurulu diğer büyük ve sarı sendikanın niteliğine geçmeden önce, neden uzun ömürlü olamıyacaklarını da açmaya çalışalım.

Sarı Sendikacılığa Karşı
Sosyalist Muhalefet

Yazıda izlediğimiz yöntem gereği, bu konuya da somut bir olayla yaklaşalım. Yukarda sözünü ettiğimiz Tekstil İşçileri Sendikası Genel Kurulu'nda bu sarı sendikacılara karşı güçlü bir muhalefet ortaya çıktı. Bu muhalefet sosyalist bir muhalefetti. Tekstil Sendikası içinde gelişen sosyalist Muhalefetin kaynaklandığı iki önemli güç vardır. Birincisi, başından hesaplı sosyalist bir kadronun, 1971 sonrası Sendika ve kitle içinde çalışması; ikincisi de; Sendikanın CHP'ye yakınlığı bilinen yöneticilerinin, sosyalist kadroları başlangıçta bilerek sendikada görevlendirmeleri olmuştur. Ancak bu hoşgörü, bir süre sonra ortadan kalkmış ve sosyalist görevliler sendikadan uzaklaştırılmışlardır; ama iş işten geçmiş ve göl maya tutmuştur. Sonuçta Tekstil sendikasının Beyoğlu, Mahmutpaşa, Topkapı, Çerkezköy şubelerinin kongrelerinde sosyalist ekipler iş başına gelmiş, diğer şubelerde de sosyalist anlamda bir sendikacılığın nasıl olabileceği konusunda örnek davranışlarda bulunmuşlardır... 467 delegenin katıldığı genel kurulda 200 civarında oy alacak bir güç oluşturmuşlardır...

Ancak sosyalistlerin, Sendikanın Beyoğlu, Mahmutpaşa, Topkapı, Çerkezköy şubelerini ele geçirmesi, yönetimi ele almakta yeterli olmamıştır. Sendika içi muhalefet yürüten sosyalistler, kazanamadıkları şubelerin tabanlarında yeterli çalışmayı yapamamışlar ve salon hakimiyetini merkezcilere kaptırmışlardır. Sarı nitelikli merkez kadrosu ise, kendi şubelerinden, kongreye usta başı, posta başı gibi işverene yakın bilinçsiz işçi delegeleri getirmişlerdir. Üstelik bu delegelere, Sosyalist grubun bir anarşistler çetesi olduğu ve işçileri anarşiye sürüklemek istediği «iğrenç» propagandası da yapılmıştır.

Ancak merkez kliği, kazanacaklarını baştan bildikleri halde, devamlı sendikacı kalabilmek için sosyalistlere uzlaşma teklif etmişler ve yönetim kurulunu ikiye iki oluşturacak ortak bir liste de önermişlerdir. Ne var ki, sosyalist kadro, yerinde bir kararla, sarı ve karşı devrimci kadroyla uzlaşma yoluna gitmemiştir.

Burda bizim büyük ustaların sendikal konularda yazdıklarına dayanarak getireceğimiz öneri şu olmaktadır:

Bizce, Tekstil Sendikası içinde yapılacak iş, sosyalistlerin yönetimde oldukları şubelerde işçi ile olan bağın daha sıklaştırılması ve diğer şubelerle olan ilişkilerin iyiye doğru yol almasını sağlamaktır. Böylece, sonucun nasıl olacağı önemini yitirmiş ve **sendikanın geleceğini belirleme konusunda sosyalistler söz sahibi olmuş** olacaklardır. Yani bu günden itibaren geçmişe oranla daha fazla çalışma ve örgütlenme gerekmektedir Tekstil sendikası içinde. Lâfın kısası, **«ya hep ya hiç»** politikasının uygulanacağı genel kurulun, 1978 yılındaki 5. genel kurul veya daha önce toplanacak «olağanüstü» genel kurul olacağı, 4. genel kurulun sonucunda belli olmuştur. Tekstil sendikasının, muhalefeti sendika dışına bırakmak için gösterebileceği çabalara, yasal sınırlar içinde cevap vermek ve asıl olan çabanın işçiler ile bağı daha da sıklaştırmak olduğunu unutmamak gerekir.

Tarafsızlık,
Taraf Olmaktır

TÜRKİYE TEKSTİL VE ÖRME İŞÇİLERİ SENDİKASI (TEKSİF) : Teksif Sendikası, Türk-İş'e bağlı, 100 bin üyeli bir sendikadır. Genel Başkanı, bir önceki yasama döneminde, AP'den Adana milletvekilliği yapmış Şevket Yılmaz'dır. Konfederasyonun dört elle sarıldığı, «partiler üstü politikayı» savunanların başında gelmektedir. İşçilere, politika yapmayın demekte ancak kendisi sermayenin baş partisinden milletvekili olmayı yeğlemektedir. Sendika'nın diğer yöneticileri de Şevket Yılmaz parelelinde kişilerdir.

Sadece Türkiye işçi sınıfı üzerinde değil, bütün kapitalist dünyada geçerli olan, bu «partilerüstü sendikacılık» yada «tarafsız sendikacılık» konusunda, Dimitrof'un söylediklerini bir kez daha hatırlamanın gerekli olduğu inancındayız. Uluslararası işçi sınıfının ve Bulgar işçi sınıfının bu büyük savaşçısı, bu konuda şöyle yazmaktadır :

> «Sendikaların tarafsızlığı fikri, her zaman salt bir burjuva fikri olmuştur. Siyasal tarafsızlık yaftası altında, burjuvazi ve onların işçi hareketi içindeki ajanları, işçi sendikalarını proletaryanın sınıf mücadelesinden koparıp ayırmayı ve onları kapitalizmin egemenliğinin bir aleti durumuna getirmeyi denemişlerdir. Aslında, işçi sendikaları **hiçbir ülkede** ve **hiçbir** zaman tarafsız olmadılar. İşçi hareketinin bütün tarihi bunun kanıtıdır. İşçi sendikaları her zaman, ya proletarya davasına sadık olup şu yada

bu biçimde, proletaryanın lehine siyasal mücadeleye katılarak, kapitalizme karşı kararlıca mücadele etmişler; veya dolaylı ya da dolaysız, şu ya da bu biçimde, burjuvazinin hizmetinde, burjuva iktidarının yararına sürdürülen mücadelede, burjuva partilerine kendilerini sömürttürerek ve proletaryanın kurtuluş hareketine karşı çıkarak mücadeleye katılmışlardır. Bizzat varoluş nedenlerinin, kendilerini bu kadar doğrudan doğruya içine soktuğu emek ve sermaye arasındaki mücadelede, işçi sendikaları **tarafsız** olabilirler mi?... Ya **emek** ile beraber **sermayeye karşı**; ya **sermaye** ile beraber **emeğe karşı. Devrimle** yada **karşı devrimle** beraber. **Üçüncü bir yol yoktur.»**

Burjuvaziden Alınan Pay

Yöneticilerin niteliklerini belirliyecek bir denetim kurulu raporu, ne yazık ki elimizde yoktur. Ancak sendikanın parasından 3 milyon lira ödenerek, Marmara sahillerinde kurulu bir çiftliğin —tabii sendika adına— satın alındığı, Teksif üyesi tüm işçilerce bilinmektedir. İşçi kampı ve dinlenme yeri olarak alınan bu çiftlikten sadece sendikanın yönetici kadrosu yararlanmaktadır. Hatta bu çiftlikte, sendika ağalarının keyif çattıkları söylentileri, işçiler arasında geniş biçimde yayılmıştır. İşçi sınıfı içinden, bu tür, sınıfına ihanet eden işçi liderlerinin çıkması ile son derece doğaldır. Çünkü, devrimci olan **işçi sınıfıdır,** yoksa tek tek işçiler değil. Tek tek işçiler arasından böyle hainlerin çıkabileceğini, Lenin şöyle işaret etmiştir :

«Burjuvazinin büyük kazançlarından bir kaç lokma, işçi bürokratlardan, işçi aristokratlardan ve küçük burjuva taraftarlardan ufak bir gruba düşebilir... bu durum aynı sınıf temeline, yani imtiyazlı işçilerin küçük bir bölüğünün; işçi sınıfı yığınlarına karşı burjuvazi ile yaptığı ittifaka dayanır. Burjuvazinin uşakları ile burjuvazi arasında işçi sınıfına karşı kurulan ittifakı burjuvazi sömürür.»

İşverenlerle El Ele Sendikacılık

Elimizde bir denetim kurulu raporu yoktur ama Şevket Yılmaz'ın ne denli işverenlerden yana olduğunu ispatlıyan bir belge vardır. Belge, sermayenin sahnelediği ve Şevket Yılmaz'ın da rol aldığı bir oyundan çekip çıkarılmıştır.

Bakalım 100 bin işçinin «babası» Şevket Yılmaz'ın, tekstil işverenlerinin senaryosunu yazıp sahneye koyduğu oyundaki rolü nedir?

Aslında devleti ve devletin karar mekanizmalarını parmağında oynatan ve devleti haksız sermaye birikiminde, vezgeçilmez bir araç olarak kullanan Tekstil işverenleri (bütün işverenler gibi), kendilerine kelimenin tam anlamıyla açıktan 2,5 milyar gelir sağlıyacak bir yeni oyunu tezgahlamışlardır.

Bilindiği gibi petrol krizinin de etkilediği, kapitalizmin genel krizinden dolayı, Avrupa tekstil sanayisi de belli bir krizin içine düşmüştür. Bu nedenle de pamuk fiyatları hızla düşmüştür.

İç piyasada ise Çukobirlik, Antbirlik ve Tariş gibi devlet kooperatifleri, halktan toplanan vergilerle desteklenerek, pamuğun kilosunu üreticiden 8 liradan almışlardır. Dış fiyatlar 5,5 iç fiyat ise 8 lira olunca, kooperatiflerin aldığı 500 bin ton pamuktan bir kilo dahi ihraç edilememiştir. Geçen yıldan da 100 bin tonluk bir stok olduğundan, eldeki miktar 600 bin tona yükselmiştir. Bunun 200 bin tonu iç piyasada tüketileceğinden, 400 bin tonunun ihraç edilmesi gerekmektedir.

İşte yeni oyun, halkın parasıyla devlet kooperatifleri tarafından alınan bu 400 bin ton pamuk stoku üzerine oynanmıştır.

Oyunun nasıl tezgahlandığını gazete haberlerinden izliyelim:

«Dış piyasada fiyatların çok düşük olması nedeniyle dışarıya pamuk ihraç etmek mümkün olmamaktadır. Elde 400 bin ton pamuk stoku bulunduğunu belirten ihracatçılar hükümetin yüksek bir taban fiyatı uyguluyarak bu sonucu hazırladığını ifade etmişlerdir.» (20 Aralık 1974, İzmir Ticaret)

«Tekstil İşverenleri Sendikası Genel Başkanı Halit Narin, dün gazetemize verdiği özel bir demeçte, tekstil sanayiinin büyük bir krizin eşiğinde olduğunu belirtmiştir. Narin, pamuk taban fiyatlarının dünya piyasaları gözönünde bulundurulmuyarak çok yüksek saptandığını da ifade etmiş, pamuk ipliği ihracatında vergi iadesinin getirilmesini istemiştir...» (24 Aralık 1974, Ekonomi-Politika)

«Elimizde kalan pamuk stokları konusunda hükümetin acil tedbirler alması istenmiştir. Konuyla ilgili olarak bir açıklamada bulunan Tekstil İşverenleri, yanlız politika sonucu Avrupa pazarlarının Türk ihracatçılarına kapandığını belirtmişlerdir...» (4 Ocak 1975, Tercüman)

«Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneğince, İstanbul'da Tarabya Oteli'nde düzenlenen toplantıda, Türk Ekonomisinde Dar Boğazlar, adlı uzun bir konuşma yapan, Hacıömer

Holding Yönetim Kurulu Başkanı Sakıp Sabancı, kredi mekanizmasının çok kötü şartlar altında çalışması nedeniyle, özel sektör yatırımlarının ve dolayısıyla plan uygulamasının tehlikeye düştüğünü açıklamıştır. Sakıp Sabancı birliklerin elinde bulunan pamuk stoklarına da değinmiş ve özetle şöyle konuşmuştur: Birliklerin elinde birikmiş pamukların dünya fiyatı üzerinden kredili olarak tekstil fabrikatörlerine devri; memleket ekonomik çarkının dönmesi, istihdam imkanlarının çoğaltılması, döviz sağlanması ve bilhassa vergi gelirlerinin artırılması bakımından kanımızca atılacak en önemli adım olacaktır..» (11 Ocak 1975,Günaydın)

« Tekstil İşverenleri Sendikası Başkanı Halit Narin, pamuk stoklarının eritilmesi konusunda, hükümetin alacağı parasal ve diğer teşvik tedbirleriyle ilgili olarak, şu hususları öngörmüştür: İhracata dönük üretim yapan fabrikalara mutlaka dünya piyasası fiyatlarına uygun pamuk verilmelidir. Ayrıca satılan pamuklar dört aylık imalat dönemi içinde, mutlaka faizsiz temin edilmelidir. Böylece hükümet, işçisi ve işvereni ile tekstil'i daha iyi hizmete itecektir.» (24 Ocak 1975, Hürriyet)

«Dün uçakla Adana'ya gelen Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Gölhan, Adana Sanayi Odası'nda, Çukurovalı sanayicilerle bir süre görüşmüştür. Toplantıdan sonra bir açıklamada bulunan Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Gölhan, tekstil sanayicilerinin durumu konusunda görüştüklerini belirtmiş, birliklerin elinde bulunan pamuk stoklarının tekstil fabrikatörlerine verilip verilmemesiyle ilgili olarak bilgi topladığını ifade etmiştir. Toplantıya katılan tekstil sanayicileri ise, toplantının olumlu bir hava içinde geçtiğini söylemişlerdir...» (2 Şubat 1975, Ekonomi-Politika)

«İhracata dönük tekstil sanayimiz pamuk fiyatlarının yüksek olması yüzünden büyük bir krize girmektedir. Bu konuda hükümetin acil ve himaye edici tedbirleri en kısa zamanda alması istenmektedir. Tekstil İşverenleri Adına konuşan Halit Narin, krizin sebeplerini anlatmış, önleyici tedbirler konusunda şunları ifade etmiştir... Halit Narin, tekstil sanayimizin Avrupanın ihtiyacını karşılamak üzere yatırımlara giriştiğini, Arap ülkeleri ile Afrika ülkelerini pazar olarak yeterince değerlendiremediğini belirtmiş, vergi iadesi gibi ihracatçıyı destekliyen teşvik tedbirlerinin kaldırılması sonunda iplik ihracatçılarının zor duruma düştüğünü söylemiş ve .... ihracata dönük üretim yapan fabrikalara mutlaka dünya piyasası

fiyatlarına uygun pamuk verilmelidir demiştir...» (11 Şubat 1975, Tercüman)

Bu haber 11 Şubat 1975 tarihli Tercüman Gazetesi'nin birinci sayfasında, 5 sütun üzerinden verilmiştir. Ancak haberi yazan muhabir, sadece Halit Narin'le konuşmamış Şevket Yılmaz'ın da bu konudaki görüşünü (!) almıştır. Bu işçi «babası» Şevket Yılmaz da, halkın parasıyla üreticiden alınan pamuğun ucuz fiyata tekstil fabrikatörlerine devredilmesi için kamuoyu oluşturma, daha doğrusu gerçekleri saptırarak halkı aldatma kampanyasına katılmış, iyi yetiştirilmiş bir sözcü gibi Halit Narin'in taleplerini aynen savunmuştur. Bakın ne diyor Şevket Yılmaz :

«...... İşçiler adına ise Türkiye Teksif Sendikası Genel Başkanı Şevket Yılmaz yaptığı konuşmada; iplik stoklarımız artmıştır. Avrupa piyasaları yanlış pamuk politikası yüzünden, kapanmıştır. İplik üretiminde kriz artmaktadır. Hükümetin önleyici tedbirler alması şarttır. .... İplik üretiminde krizlere gidildiğini ve bu iş dalında işsizliğin artmakta olduğunu teyid eden Teksif Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Ticaret Bakanlığı ihracatçı olmak isteyenlere müşkülat çıkardığı için iplik ihraç eden firmalar ipliklerini daha başka yerden alma yoluna gittiler. Bilahare bu iş tashih edilmek istenmiştir. Ancak satış yaptığımız firmalar bizimle iplik alışverişini kesmişlerdir. İplik stoklarımız artmıştır. Pamuk fiatının çok yüksek olması imâl ettiğimiz ipliği satacak ülke bulmamıza manidir. Nitekim fiatlı buldukları için Yugoslavya, Romanya ve Macaristan bizimle olan anlaşmalarını iptâl etmişlerdir. Pamuğun dünya piyasasındaki fiatı ile ülkemizdeki fiatı arasındaki fark, iplik üretiminin maliyetini yükseltmiş ve bu yüzden alıcılarımızı elimizden kaçırmıştır. Bizce hükümet bu durumu önleyici parasal ve teşvik edici tedbirleri derhal almalıdır. Rekabet edemeyen Türk ipliği elimizde kalmaktadır.»

Şevket Yılmaz'ın da katkısı ve yardımıyla, sistemli bir şekilde yürütülen kamuoyunu aldatma propagandası, devletin kapitaliste kol kanat germe içgüdüsünü bir kez daha depreştirmiştir. Pamuk ipliği ihracatında vergi iadesi oranı, eskişine göre en az iki misline çıkarılmıştır :

16 Şubat 1975 (Milliyet) :

— Pamuk ihracatında fiyat farkını hazine verecek —

«Bakanlıklararası İktisadi Kurul dün sabah Başbakan Yardımcısı Zeyyat Baykara başkanlığında yaptığı toplantıda, bu yıl kooperatifler tarafından 8 liraya satın alınan pamuğun

kooperatifler yada ihracatçılar tarafından ihraç edilmesi halinde, iç piyasa ile dünya piyasası arasındaki farkın hazineden karşılanmasını kararlaştırmıştır.

İktisadî kurul, pamuk ipliği ihracatçılarına da vergi iadesi oranını eskisine göre en az iki katına yükseltmek, böylece iç piyasada pamuğu 8 liradan alacak olan sanayicilerin, ihracatla zarar etmelerini önlemek kararı vermiştir.

Ham bez ile diğer bazı pamuklularm ihracında sağlanacak kolaylıklar üzerinde teknik uzmanların çalışmakta olduğu, bunun sonucunda, ham bez ve bazı pamuklu mamulleri ihracındaki vergi iadesi oranlarının da bir miktar arttırılacağı öğrenilmiştir...»

Oyun burda sona eriyor. Ancak kapalı gişe oynadığı için (!) hasılat oldukça yüksektir. Ancak oyunun iyice anlaşılabilmesi için, bir özetini yapmakta yarar var.

400 bin ton pamuk hazinece — yani halkın parasıyla — üreticiden dış piyasalara oranla yüksek alınmıştır. Üretici dediysek burda yoksul köylü anlaşılmasın. Pamuk fiyatlarının dış piyasalara göre yüksek tutulmasından çok miktarda ekim yapan tarım kapitalistleri yararlanmaktadırlar. Şimdi yüksek fiyatla alınan pamuk, tekstil işverenlerine ucuz fiyatla devredilecektir. Onlar da bunu, fabrikalarda işleyip iplik yapacaklar, üzerine kârlarını koyup, dışarıya satacaklardır. Ancak dış piyasalar yüksek olduğundan, bunu maliyetinin altında satacaklardır. Aradaki farkı yine devlet ödeyecektir. Gazetelere yansıyan haberlere göre, bu farkın 2 milyar olduğu hesaplanmaktadır.

Görüldüğü gibi tekstil işverenlerinin devlet gücünden de yararlanarak, halkın sırtından 2 milyar çekip çıkarmak için tezgâhladıkları oyunda, Şevket Yılmaz da rol almıştır.

Bu da çok doğaldır, çünkü, Seyfi Demirsoy'un ölümünün birinci yıldönümünde konuşan Sadi Irmak: «Seyfi Demirsoy, tam Atatürk'ün istediği bir işçi lideriydi» derken, çok önemli bir noktayı işaret etmekte ve Seyfi Demirsoy'ların, Halil Tunç'ların başını çektiği ihanet kervanında yer alan Şevket Yılmaz ve onun gibilerin; Kemalist ideolojinin temel felsefesi olan: «... Türkiye'de işçi sınıfı yok, çünkü gelişmiş bir sanayi yok Bizim burjuvazimizi ise henüz burjuva sınıfı haline getirmek gerekiyor... Amacımız milli ticareti kalkındırmak, fabrikalar açmak... Anadolu tacirine yardım etmek, zenginleşmesini sağlamaktır. Bunlar devletin önünde duran işlerdir...» ilkelerinin gerçekleşmesi için, canla başla çalışan «işçi liderleri» olduklarını belirtmekteydi.

Tekstil işkolunda çalışan işçi kitlesinin zorlamasıyla, kaçınılmaz duruma gelen ve satılmış sendika liderlerinin bile grevi savu-

nur durumda bırakan bu tür geniş kitle hareketlerinin başarı kazanmasının, ancak bir şartla olanaklı olduğunu, Dimitrof şöyle açıklamaktadır :

> «Sendikal mücadeleye özgü kosullar, uzun zamandan beri bu mücadelenin **tek tek** değil, fakat proletaryanın siyasal mücadelesiyle **birlikte** olması gerektiğini; üretimdeki **grevin** siyasal mücadeleye eşlik etmesi gerektiğini ve kitlesel işçi eyleminin bütün biçimlerinin, kısaca **sendikal mücadelenin; proletaryanın sınıf mücadelesinin, bütünleyen parçası** olarak gelişmesi gerektiğini göstermektedir.»

İşçi sınıfının sendikal (yada ekonomik) mücadelesinin, proletaryanın siyasal mücadelesine nasıl eşlik ettiğini ise, bir diğer büyük işçi sınıfı savaşçısının, Rosa Luxsemburg'un nasıl tanımladığını görerek, yazımızı noktalıyalım :

> «Siyasal mücadelenin yayılması ve yoğunlaşmasıyla, ekonomik mücadele basit bir biçimde gerilemez, fakat tam tersine aynı ölçülerde genişler, örgütlenir ve yoğunlaşır. İkisi arasında tam bir karşılıklı eylem vardır. Siyasal mücadelenin her yeni girişimi, her yeni zaferi, ekonomik mücadele için güçlü bir itki olur... Siyasal eylemin her köpüklü dalgası, arkasında verimli bir tortu bırakır. Bu tortudan, derhal ekonomik mücadelenin birbirinden farklı binlerce sapı fışkırır. Ve bunun aksi de olur. İşçilerin sermaye ile durmak bilmeyen savaş durumu, bütün siyasi duraklamalarda, savaşçı enerjiyi uyandırır. Proleter sınıfının sürekli ve uzun ömürlü güç deposunu oluşturur...... Kısacası ekonomik mücadele, sonu gelmeyen bir şekilde, bir siyasal düğümden bir diğerine götüren unsurdur; siyasal mücadele ise, ekonomik mücadele alanlarının verimli hale sokulmasıdır. Neden ile sonuç her an yer değiştirir ve böylece ekonomik unsur ile siyasi unsur...... proleter sınıf mücadelesinin birbirine karışmış iki yüzünden başka birşey teşkil etmez.»

———0———

kapitalist - emperyalist dünya stratejisi üzerine düşünceler - II

Ümit GÜRSAN

Bilindiği gibi Lenin, emperyalizmi kapitalizmin son aşaması olarak tanımlamıştır. Lenin'in, bu tanımlamada vurgulamak istediği nokta; **tekelci aşamaya ulaşmış olan kapitalizmin, kendisi tarafından inceden inceye plânlanmış olan ve sistem içinde yer alan azgelişmiş ülkeleri de içeren, uluslararası iş bölümünün artık kaba anlamıyla bir zorbalığa dayanmaması, bir sistem haline gelmesidir.**

Birinci Dünya Savaşı, tekelci aşamaya ulaşmış olan kapitalizmin, kendi içindeki çelişkilerden kaynaklanan ve sömürgelerin yeniden paylaşımını —ABD ve Almanya gibi ülkelerin sonradan fakat öncekilere oranla çok hızlı gelişerek tekelci aşamaya daha önceleri varmaları nedeniyle bir yeniden paylaşım gerekliydi— amaçlayan bir savaştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı, aynı zamanda, kolonialist-emperyalizm stratejisinin iflâsının da başlangıcıdır. Bunun nedeni, 1920'lerle birlikte, siyasal bağımsızlık hareketlerinin dünya yüzeyinde giderek yaygınlaşmaya başlamasıdır. Nitekim, «Birinci Yeniden Bölüşüm Savaşı» dediğimiz, Birinci Dünya Savaşının istenen sonuçları vermemesi; kapitalist ekonomiler arasındaki güç dengesini yansıtacak bir görünüm yaratmaması; kısa sürede, bir «İkinci Yeniden Bölüşüm Savaşına» yol açmış ve İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, kolonialist-emperyalizm stratejisi, geride bıraktığı bir kaç kalıntı dışında, tarihe mâl olmuştur.

Yeni emperyalizm diye nitelendirebileceğimiz bu dönemin, emperyalist ülkeler açısından belirgin nitelikleri, şu şekilde sıralanabilir :

1 — **İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar, emperyalist dünya sistemindeki siyasî ve askerî operasyonlar; bloklar halinde birleşme geleneksel metoduyla yürütülmekteydi. Taktik avantajlardan fay-**

dalanılmaya kalkışılmasıyla, bu blokların bileşimleri, zaman içerisinde, değişikliğe uğradı. 1945'den bu yanaki olgu; tüm emperyalist sistemin liderliğini, ilk başlarda A.B.D.'nin kendi omuzlarına alması, sonradan bu yükün taşınmasına, AET ve Japonyanın da ortak olmasıdır.

2 — Emperyalizmin bir sistem olarak örgütlendirilmesi, tek tek emperyalist ülkelerin girişimlerinden arıtılmış, bu örgütlenme işinde, uluslararası kurumlar ön plana geçmiştir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu bu örgütlerin en başta gelenleridir.

3 — Dünyanın emperyalist ülkeler arasında paylaşılması olan ana mücadele, yerini, yeni emperyalist sistemin zayıflamasını önleme mücadelesine bırakmıştır. Bunun nedeni, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra dünyanın sosyalist kesiminin genişlemesi ve sömürge sisteminin büyük bir kısmının çözülmesidir.

4 — Mal ihracı, önemini korumakla beraber; asıl önemli olarak, sermaye ve teknoloji ihracı en üst düzeye ulaşmıştır.

Önceki sayıdaki yazımızda da belirttiğimiz gibi, ülke sınırlarının dışına taşmak, dışardan beslenir hale gelmek; kapitalizmin, yada hiç olmazsa kapitalist gelişmenin evrensel bir kuralıdır. Bu kuralın özünde, sermayenin kendi kendine yayılmacı bir niteliğe sahip olması yatar. Yayılma doğrultusundaki kesintisiz dürtüsü ile sermaye; endüstri ve ülkelerin sınırlarını ve benzeri engelleri yıkarak gelişmiştir. Artı - değer sömürüsü sermaye birikimini hızlandırmış; sermaye birikimi, daha büyük ölçekli yatırımlara yol açmış; büyük ölçekli işletmeler, küçükleri tasviye etmiş; görülmemiş bir teknolojik gelişme yaratılmış; artı - değere el koyma yoluyla elde edilen kâra ilâve olarak, tekelci kârı önemli boyutlara ulaştırmıştır ve bütün bunlar, geniş pazarlara gereksinimi artırmış; daha doğrusu ancak pazarların genişletilebilmesi oranında, bu olgu hayatiyetini devam ettirmiştir.

Değindiğimiz gibi, emperyalist çıkarlar, uzun yıllar «sömürgecilik politikası» ile korunmuş ve azamileştirilmiştir. Ancak dünya halklarının, giderek uyanarak kendi bağımsız ve ulusal devletlerini kurmak istemeleri ve bu uğurda mücadeleye girişmeleri sonucu, sömürgecilik politikası iflâs etmiş; fakat bunun yerini, ulus-

lararası kurumların da etkin bir rol oynadıkları, gayet ustaca tezgâhlanmış yeni emperyalist strateji almıştır. **Bu yeni strateji, aslında emperyalist sömürünün, değişen dünya koşulları ve eş değerde olmak üzere gelişen dünya kapitalizminin gereklerine uyacak biçimde, tek boyutlu bir düzeyden çok boyutlu bir düzeye kaymış olmasından başka bir şey değildir.** Artık sömürüye işlerlik kazandıran unsur, **ticaret değil fakat bütün yönleriyle ekonomik ilişkilerdir.** Ve artık önemli olan, **az-gelişmiş ülkelerin sömürgeleştirilmesi değil, uluslararası kapitalist sisteme, değişik derecelerde, fakat mutlaka bağımlı hale getirilmeleridir.**

Yeni siyasi bağımsızlıklarına kavuşan eski sömürge ülkelerin; uluslararası kapitalist sistemin, sömürülen üyeleri haline getirilmesinde, herhangi bir zorluk söz konusu olmamıştır. Çünkü, bu ülkelerdeki bağımsızlık hareketlerinin büyük çoğunluğu, anti-kapitalist bir nitelik taşımamıştır. Anti-kapitalist olmayan bir mücadele ise, ne kadar iyi niyetle yürütülmüş olursa olsun, anti-emperyalist **olamaz.** Nitekim olmamıştır da. Dolayısıyla, bu ülkeler için bağımsızlık, sadece açık işgal ve ülke içindeki yabancı yöneticilerden kurtulmaktan ibaret kalmıştır.

Emperyalist güçler, sömürgelerinden memnuniyetle ve kolayca vazgeçmedikleri gibi; sömürgelerin, siyasi bağımsızlıklarını tanımak mecburiyetinde kaldıklarından da, ülkenin sömürülmesini sürdürecek temel hazırlıkları yapmışlardı: sömürgeler, kapitalist dünya pazarlarına bağlanmış; kaynakları, ekonomileri ve toplumları, merkez ülkelerin ihtiyaçlarına intibak ettirilmişti. Artık emperyalizmin önündeki görev, bu eski sömürgelerden elde edilen ekonomik ve malî olanakların, mümkün olduğu kadar büyük bir kısmını koruyabilmek için; kendisiyle işbirliği yapabilecek bir burjuva sınıfının geliştirilmesi ve devlet aygıtına egemen bir duruma getirilmesidir. Böyle bir burjuva sınıfının kaynağı ise zaten hazırdı. Bağımsızlıktan önce emperyalistlerle işbirliğine girmiş bulunan ve toprak edinme, sermaye biriktirme, eğitim olanaklarından yararlanma, ya da bürokrasinin veya ticaret sektörünün yüksek gelir sağlayan kesimlerinde çalışma olanaklarından yararlanan mahalli egemen sınıflar, bu görevin gönüllü taliplileri oldular.

Emperyalist-kapitalizmin dünya stratejisindeki biçimsel değişikliğin yanında, altının çizilmesi gereken bir diğer olgu da; gelişmiş—az-gelişmiş ülkeler dengesinin, bir üst düzeye kaydırılarak yeniden oluşmasıdır. Bu yeni ve dinamik dengeyi belirleyen en önemli etken ise, teknolojik gelişmedir. Bilindiği gibi, eskiden uluslararası kapitalizm, geri kalmış ülkelerin hep geri kalmalarını, hiç sanayileşmemelerini isterdi. Ama bugün, artık sanayileşmelerini is-

temektedir. Ancak, çağdaş anlamda, yatırım mallarını üretecek sanayileri kurarak, yerli teknolojilerini geliştirerek sanayileşmelerini değil; fakat kendi ürettiği makina ve teçhizatın kullanılmasına olanak sağlayan; kendisinin ulaşmış olduğu teknoloji düzeyinde, artık uğraşılmasını gereksiz bulduğu alanlarda sanayileşmelerini istemektedir. Az-gelişmiş ülkelerde, sanayileşme adına, konserve ve dokuma fabrikalarının kurulması; sanayileşme kuramının, sanayileşmenin ilk olarak tüketim malları üretiminden başlamasını öngörmesinden ötürü değildir. Fakat bunun nedeni, emperyalist-kapitalist sisteme bağlı az-gelişmiş ülkelerdeki ekonomik gelişmenin, emperyalist-kapitalizmin kontrol ve denetiminde olmasıdır.

Aynı şekilde, uluslararası kapitalist sistem içinde yer alan az-gelişmiş ülkelerde, bazı ara malları sanayilerinin gelişmesi de, yine sistemin öngördüğü işbölümünün bir gereğidir ki; biz buna **taşaronluk** ve bu gerekten dolayı kurulup, gelişen sanayilere de **«taşaron sanayi»** diyoruz.

Emperyalist-kapitalist sistem içinde yer alan az-gelişmiş ülkelerde, yaygın bir uygulama alanı bulan bir diğer tür sanayi(!) ise, «montaj sanayisi»'dir. Montaj sanayisi, aynı sistem içinde yer alan gelişmiş ve az-gelişmiş ülkeler arasında, gelişmiş ülkeler tekelci kapitalizminin amaçlarına uygun bir biçimde gerçekleştirilen, teknik - malî ve ticari işbirliğinin, az - gelişmiş ülkelerde nitelikli ve bağımsız sanayileşmeyi olanaksız kılan bir ürünüdür.

Emperyalizmin dünya stratejisindeki bu değişiklikler, emperyalist yayılmayı zorunlu kılan dev özelgirişim şirketlerinin de niteliğinde değişikliğe yol açmış ve son yılların en çok tartışılan konularından birisi olan, **«çokuluslu şirketler»** olayını karşımıza getirmiştir. Doğrudan doğruya dış yatırım olayının sebebi, örgütleyicisi ve yöneticisi olan çokuluslu şirketler, günümüz emperyalist-kapitalist sisteminin ekonomik ve hattâ siyasal yöneticisi durumundadırlar.

Başlı başına bir konu olması nedeniyle, «çok-uluslu şirketler» olayının incelenmesini gelecek sayıya bırakmakta yarar görmekteyiz.

——— «0» ———

yunanistan
ilk çağdan üçüncü yunan «uygarlığı»na — I

Mehmet ÇALIŞKAN

Tarihi boyunca sosyo - ekonomik koşulları sınırlı olan Yunanistan, emperyalizm için, Akdeniz'de stratejik bir üs olmak durumundadır.

Ordunun, bir kurum olarak kendini ülke yönetiminde kabul ettirmiş olması, her sosyal patlamada, ordu ile halkı karşı karşıya getirmiştir. Kapitalizmin ve onun emperyalizme bağımlı az - gelişmiş ülkelerdeki siyasal sistemi olan faşizmin, bu ülkede geçirdiği evreleri bilmek; bu ülkelerde ordunun hangi sınıfın emrinde olduğunun bilinmesi açısından, kanımızca son derece önemli bir olgudur.

İki veya üç bölümde tamamlanacak olan Mehmet ÇALIŞKAN'ın bu incelemesi, bu temel gerçekler doğrultusunda değerlendirildiği zaman daha yararlı olacağı inancındayız.

İlkçağdan, feodal topluma kadar, tarihin uzun ve az bilinen dönemine adını yazdıran Helen medeniyetinin tarih sahnesine çıkışı, M.Ö. 12. yüzyıl ile ikinci binin ilk yarılarına rastlar. Yunan halkının ataları olan Dorlar M.Ö. 12. yüzyılda; İyonlar ve Eolyalılar ise, M.Ö. 2 nci binin ilk yarısında Balkanlara yerleştiler. Yerleşik bir toplum görünümü kazanan bu kavimlerden Dorlar, İsparta'ya; İyonlar ise, Atina'ya yerleşerek M.Ö. 4-3 yüzyıla kadar dünya sosyal mücadeleler tarihinde özel bir yer tutmuşlardır.

Yunan toplumunda, ilk örgütlenmede alt birim olarak «gens» i görüyoruz. Aşağıdan yukarıya doğru gelişen bu örgüt düzenine, sırayla «fratri» ve «tribü» deniyor ve daha ilkel örgütlenmeyi bünyesinde taşıyordu. Gens'ler, Fratri'leri; Fratri'ler de, Tribüleri meydana getiriyordu. Gens'ler aileler topluluğu olmayıp, farklı Gens'lere ait kadın ve erkekler, Gens'leri oluşturuyordu. En üst örgüt düzeyi ise, Tribüler Konfederasyonu idi.

İkibin yılında Yunanistan'da, sulamalı tarımın geliştiğini, yiyecek maddeleri fazlasının bol miktarda ve sürekli olarak geliştiğini, zanaatın özelleştiğini ve birbiri ardısıra kurulduğunu görüyoruz.

Etrafı dağlarla çevrili bir bölgeye yerleşen Atinalılar (Yunanlılar), çevresi surlarla tahkim edilmiş kentlerde oturuyorlardı. Tarımın yayılması ve küçük el zanaatlarının başlamasıyla birlikte ser-

vet farkları ve aristokrat unsurlar, ilkel demokrasi toplumunda giderek büyüyorlardı. Yeni ve verimli topraklar kazanma isteğiyle yapılan savaşlar sonucu, savaş tutsaklığı köleliği, Yunan toplumunun karekteristik bir kurumu haline gelmeye başlamıştır. Bu çağda Yunan ekonomisinin temellerini tarım, küçük el zanaatları (çömlekçilik, madencilik v.s...) ve basit mal mübadelesinden ibaret olan ticaret oluşturuyordu. Konsey, Halk Meclisi ve Bazileus (askeri şef) gibi üst - yapı kurumları ise, bu ilkel demokrasi döneminde toplumun yönetim mekanizmasını oluşturmaktaydılar. Son tahlilde, asıl hakim kurumun, bu Halk Meclisi olduğunu, Schömann şöyle anlatır:

> «Yapılması halkın işbirliğini gerektiren bir iş söz konusu olunca, Homeros, bize halkı bunu istemeden yapmaya zorlayabilecek hiç bir araç göstermiyor.» (1) (*)

M.Ö. 6. yüzyıla doğru Yunanistan'da sınıfların belirginleştiğini görmekteyiz. Büyük sayılarla ifade edilen kölelerin yarattıkları değerlere el koyan, toprakların ve madenlerin sahibi, bütün ticaret merkezlerinin kontrolünü elinde tutan soylu sınıf; ekonomik gelişmeyle birlikte giderek yoksullaşan özgür yurttaşlar ve köleler.

> «Atina'nın bundan sonra, Solon'a kadar süren siyasi tarihi, ancak eksik olarak biliniyor, Bazileus görevi yürürlükten kalktı, soylular arasından seçilmiş arhont'lar devletin başına geçtiler. Soylular egemenliği, M.Ö. 600 yılına doğru dayanılmaz duruma gelecek kadar arttı. Ve herkesin özgürlüğünü baskı altına almanın başlıca aracı da...... para ve tefecilikti. Soyluların başlıca merkezi Atina ve Atina çevresiydi; deniz ticareti ve aynı zamanda fırsat düştükçe halâ yapılmakta olan korsanlık, burada onları zenginleştiriyor ve mali serveti onların elinde topluyordu. Para ekonomisi, gelişerek, tabii ekonomi üzerine dayalı tarımsal toplulukların geleneksel varlık biçimi içine, eritici bir asit gibi, işte buradan girdi.» (2)

Engels'in de belirttiği gibi, Yunan (Atina) toplumu, özel mülkiyetin ve paranın ortaya çıkışı ile sarsılıyordu.

> «Tarımsal artı - ürün ayni rant şeklini muhafaza ettiği sürece, ticaret, para, sermaye, sadece tabii bir ekonomi içinde varoluyor, üreticilerin bü-

(*) Dipnotlar, yazı dizisi bitince verilecektir.

yük kısmı, köylüler, hemen hemen pazarda hiç görünmüyorlar, sadece kendi ürettikleri ürünleri tüketiyorlardı.» (3)

Fakat paranın ortaya çıkışı yüksek bir mübadele düzeyine tanıklık ediyor, borçlanma, tefecilik ve ipotek, hep birden gelişiyordu. Yeni ekonomik koşullar, aynı zamanda kaçınılmaz olarak yeni toplumsal biçimler yaratıyordu. İlkel komünal toplum döneminden miras kalan tribü birlikleri, fratri'ler, özgür insanların borç yüzünden köleleşmeleri, ilkel topluluğun toprakları üzerine başka bölgelerden gelen yabancı ve göçmen köleler kitlesinin ortaya çıkışı sonucu dağılmaktaydılar. Dağınık fratri, tribü toplulukları, varlıklarının ekonomik temelini gittikçe yitirmekteydiler. Gelişmek için birleşmek zorundaydılar. Servet ve toprak ilişkilerine dayanan yeni bölünmeler, ilkel komünal toplum biçimlerinin yerini almaya başlamıştı. Sınıf kurumları yavaş yavaş eski ilkel komünal toplum kurumlarının yerini almaya başlamıştı.

Ticaret ve mübadelenin gelişmesiyle; zaten tüketilemeyen tarımsal ürünlerin üretimi artıyor ve dış pazarlara satılıp, karşılığında az bulunan lüks eşya ve mücevherat alınıyordu.

Böylelikle gelecekte Yunan ekonomisinin temel taşlarından biri olacak olan ticaret, hakim sınıfların sermaye birikiminde en önemli kaynaklarından biri olmuştur.

«Mübadelenin ve ticaretin gelişmesiyle birlikte hakim sınıflar da üretimi geliştirmek ihtiyacını duyuyorlardı. Tüketemedikleri tarımsal artı-ürün karşılığında şimdi, uzak bölgelerden gelmiş ve ender bulunan tüketim malları alabiliyorlar. İhtiyaçları çoğalıyor, zevkleri inceliyor ve paha biçilmez hazineler birikiyordu.» (4)

M.Ö. 4. yüzyılda ise;

«Atina toplumu, yavaş yavaş yüzyıllar süresince gelişmekte devam ettiği yönü aldı. Toprak mülkiyetinin aşırı temerküzünde olduğu gibi, Solon'dan önceki toprak tefeciliğinin azgınlığına da bir son verildi. Kölelerin çalışması sayesinde gitgide daha geniş bir ölçüde uygulanan ticaret, esnaflık ve küçük zanaatlar, egemen faaliyet kolları durumuna geldiler.» (5)

Bu dönemde, Gentilica örgütlenme artık yıkılmak üzeredir ve özel mülkiyet artık kendisini kesinlikle kabul ettirmektedir. Yurttaşların hakları ve görevleri toprak mülkiyetlerine göre sınıflandı-

rılmakta ve giderek mülk sahibi sınıflar toplumda egemen olmaktadırlar. Artık toplumu iki temel sınıfa ayırmak mümkün olmaktadır. Köleler ve özgür olan mülk sahipleri. Bu üretim biçimine paralel olarak yeni tip üst yapı kurumları oluşuyor ve Devlet doğuyordu. Atina Devletinin ilk görevi, güçlü bir polis teşkilatı kurmak oldu. Eskiden sadece köleleri boyunduruk altında tutmak gibi bir görevi olan donanma ve polis teşkilatı bu dönemde daha da yetkinleştirilerek, mülk sahiplerini, kölelerden; giderek yoksullaşıp, birçoğu kopuk takımı (verlumpen) arasına katılan özgürlüğü elinden alınan yurttaşlardan korumak, görevini üstlenmişti. Yer yer patlak veren köle ayaklanmaları ise, yine seçme kölelerden oluşan bu kurum tarafından kanlı bir şekilde bastırılıyordu. Atina'da, Devlet eşittir polis teşkilatı, demektir.

Engels, Atina toplumunun oluşumu ve özellikleri hakkında şunları söylemektedir :

> «Atinalılarda devletin oluşumu, genel olarak devletin kuruluşu bakımından; bir yandan, bütün saflığıyla iç yada dışsaldırı desteği olmaksızın gerçekleştirdiği —Psistrat'ın zorbalıkla başa geçtiği kısa süreden hiçbir iz kalmadı—; öbür yandan, gentilice toplumdan, doğrudan doğruya çok gelişmiş biçimde bir devlet: bir demokratik Cumhuriyet çıkarttığı ve son olarak, bu devletin belli başlı bütün özelliklerini yeteri kadar bildiğimiz için, özellikle karekteristik bir örnektir.» ([6])

Yine Engels, Atina toplumunun yıkılışı hakkında şöyle demektedir :

> «Prenslerin dalkavuğu ukala Avrupalıların iddia ettikleri gibi, Atina'yı yıkan demokrasi değil, özgür yurttaşın çalışmasını reddeden kölelik düzenidir.» ([7])

Köleci Toplumun Yıkılışı

Gerçekten de, köleci ekonomi, bir yandan üretim güçlerinin ilerleyişine elverişli bir ortam yaratıp, bunu büyük ölçüde kolaylaştırırken, giderek ilerlemeyi durduran bir etken haline gelmekteydi. Kölenin, kendi emeğinin üretkenliğini artırmakta, aletleri ve çalışma alışkanlıklarını geliştirmekte hiç bir çıkarı yoktu. İş aletlerini özenle kullanmıyor, bunları sık sık tahrip ediyordu. Bu nedenle de efendisi ona, çok kez, en ilkel aletleri veriyordu. Köleler, çağın başlıca üretim gücünü oluşturuyorlardı. Ama o kadar çetin koşullarda yaşıyorlardı ki, çok kez, pek genç yaşta ölüyorlardı. Ekonomi

geliştikçe köleler daha çok artıyor, fakat yaşantıları dayanılmaz bir hal alıyordu. Böylece Yunan köleci toplumu, bir yandan gelişirken, diğer yandan da, temel üretim gücünü bizzat kendisi giderek daha çok tahrip ediyordu.

Köleci ilişkiler kurulup geliştikçe, eski Yunanistan'da özel bir ideoloji oluşmaktaydı. Bu bazı dini ve felsefi görüşlerden yararlanarak kendi hakimiyetlerini sürdürmek isteyen köle sahiplerinin ideolojisi olmuştur. Köleci rejimde düşünürler özgür vatandaşlardan meydana gelen sosyal çevreye dahildiler; bu nedenle, farklı sosyal çevreler tarafından desteklendiği zaman en keskin felsefi çelişki durumuna gelen materyalizm-idealizm çelişkisi bile, bu rejimde aynı sosyal sınıf —köle sahipleri sınıfı— içersindeki çeşitli gruplar arasında ortaya çıkmıştır. Diğer ideolojik çelişkiler de aynı sosyal kategori içersindeki çelişkiler olagelmiştir. Oysa, temel sosyal çelişki, sınıflar arasında, yani köle sahipleri ile köleler arasındaki çelişkidir. Temel sosyal çelişki bu iki farklı sınıf arasında olduğu halde, birbirine en zıt düşünceler bile, aralarında temel sosyal çelişki olmayan ve sadece birbirlerine muhalefet eden aynı hakim sınıfın çeşitli grupları arasında öne sürülmüştür. Bu nedenle, Romanyalı ilkçağ profesörü İon Banu'nun sözleriyle :

> «bu iki çelişkili ilişki arasında gerek tabiatları, gerekse sosyal fonksiyonları açısından bir uyarlık eksikliği vardır. Yunanistan'daki en ateşli felsefi münakaşaların bile, toplumdaki sosyal çelişkinin düğümlendiği noktaya ulaşamamış olmaları bu durumla izah edilebilir; genellikle bu felsefi eserlerde, insanın insan tarafından ezilmesine herhangi bir şekilde karşı gelindiğine rastlanmamaktadır.» (8)
>
> «Eski Yunanistan'ın köleci site-devletleri sisteminin buhranı ile sonuçlanan olaylar, M.Ö 5. yüzyılın sonuna ve 4. yüzyılın başına kadar uzanır.
>
> Buhran, özellikle ekonomik ilişkilerin, sitelerin siyasi sınırlarını pek çok aşmasından ileri geliyordu. Sitelerin ekonomisi, köle emeğinin gittikçe daha çok sömürülmesine dayanıyordu. Özgür insanlar olan köylülerin ve zanaatçıların daha önce tayin edici bir rol oynamış olan çalışmaları, kısa zamanda önemini yitirdi. Kölelerin sayısı, ticaret ilişkilerinin genişlemesi, aynı zamanda Yunan Devletleri arasında pek sıklaşan çatışmalar ve savaşlar sayesinde artıyordu. Sonu gelmez askeri ve siyasal kargaşalıklar, özgür köylülerin durumunu tehlikeye

atmaktan başka bir işe yaramıyordu. Toprak, köle sahiplerinin elinde yoğunlaşıyordu. Yoksullaşmış köylüler, şehirlere gelip şehirlerin aşağı tabakalarının saflarına katılıyor; özellikle işsiz-güçsüzler tabakasını, lumpen proletaryayı artırıyordu. Vatandaşlar arasındaki eski nispi birlik, artık geçmişe ait bir şeydi.

Özgür köylülerin mülklerinin yetersizliğinin, köleliğin genişlemesi sonucu zanaatçı çalışmasının derece derece azalmasının ekonomi üzerinde daha başka kötü etkileri de oldu. Köle emeğinin gittikçe daha geniş ölçüde kullanılması, tekniğin gelişmesini ve bütünü içinde üretimin gelişmesini engelliyordu. Sonunda, siteler sitemi, tehlikeye düştü.

Büyük yurttaş yığınlarının yoksullaşması, sitenin askeri gücünü baltaladı ve ücretli askerliğin geniş ölçüde yayılmasının sebebi oldu. Her ne kadar bütün içinden bazı şehirler ve bazı adalar (örneğin Tebler tarafından yönetilen Attiko-beosya ittifakı) yükselip ortaya çıkıyorsa da Helen ülkesi tamamen zayıflıyor ve çökmeye başlıyordu.

Siteler sisteminin buhranının siyasi sebepleri arasında, başında İsparta ve Atina Konfederasyonu olmak üzere Peloponez Birliğini birbirine düşüren Peloponez savaşları (M.Ö. 431-404) sonunda, sitelerin kuvvetten düşmelerini ve zayıflamalarını da saymalıyız.» (9)

323 yazında, Yunan-Makedonya imparatorluğu İskender'in ölümü sonucu, önem bakımından birbirinden farklı bir sürü bağımsız krallığa bölündü; bu krallıkların bağrında da, köleci toplumu kemiren çelişkiler ağırlaşmaya ve şiddetlenmeye devam ediyordu.

M.Ö 146 sıralarında ise, İtalya yarımadasının dışında yayılmacı bir siyaset güden Romalılar, Balkan yarımadasını ve Yunan-Makedonya imparatorluğu kalıntısı olan irili-ufaklı krallıkları ele geçirmişlerdir.

Üretim biçimi, Yunan toplumu gibi köleci üretim biçimi olan ve Yunan uygarlığının üst-yapı kurumlarından önemli ölçüde etkilenen Roma İmparatorluğu da, bağrında gelişen yeni üretim biçiminin, feodal üretim biçiminin filizlerinin büyümesi ve köleci üretim biçiminin çürümesi sonucu, giderek güçlü halk ayaklanmaları ile sarsılır olmuştur. Siyasi krizle, toplumsal kriz bir tek kriz halinde birleşmekteydi. Bu krizin belirtilerinden biri, Roma İmparatorluğunun 395'te İmparator Teodosius'un ölümünden sonra, resmi ola-

rak onaylanan Doğu Roma İmparatorluğu ve Batı Roma İmparatorluğu şeklinde ikiye bölünmesiydi.

Roma İmparatorluğunun devamı olan, halkı eski Yunan uygarlığının izlerini taşıyan ve sonradan hristiyanlaşmış, özel mülkiyet üzerine kurulmuş bir üretim sistemine sahip, çağının belki de, en gelişmiş ekonomisini meydana getirmiş olan Doğu Roma İmparatorluğu, yada Bizans İmparatorluğunda; «Doğu Despotizmiyle» büyük toprak sahipleri, yani devletin mutlak iktidarı ile toprak sahiplerinin mutlak iktidarı arasındaki mücadeleyi, sonunda toprak sahipleri kazanmışlar ve böylece yeni üretim ilişkileri kurulmuştur. 11. yüzyıldan itibaren görülen bu yeni üretim ilişkileri, İmparatorluğa feodal bir yapı kazandırmışlardır. Nihayet, 15. yüzyılda, Bizans İmparatorluğu Osmanlı Türkleri tarafından kesin olarak ortadan kaldırılmıştır. Bir askeri fetihin yarattığı koşullar altında üretim biçiminin gerilemesi, gelişmiş bir toplumun, Bizans topraklarını yeni fethedenlerin getirip zorla kabul ettirdikleri daha geri sosyal ve ekonomik biçimlere intibak etmesi varsayımını Karl Marx da;

> «Eski bir uygarlığın barbar bir halk tarafından yıkılması ve bunun sonucunda yepyeni bir toplum düzeninin ortaya çıkması. (Roma ve barbarlar; feodalizm ve Gol; Bizans İmparatorluğu ve Türkler)» ([10])

sözleriyle doğrulamakta ve bunun nedenini şöyle açıklamaktadır :

> «... fethedici barbar, halk için savaşır, kendisi de hala, normal bir ekonomik ilişki biçimidir; nüfusun artması ve onunla birlikte geleneksel —bu halk için yegane mümkün— gelişmemiş üretim biçimi yeni üretim araçlarına ihtiyaç doğurdukça bu ilişki daha da büyük bir hızla kullanılır.» ([11])

İngiliz Kolonializmi ve Osmanlılarla İlişkiler

İşte böyle bir oluşum sonucu parçalanan Bizans imparatorluğunun, bugünkü Yunanistan'ı oluşturacak olan bölümünde yani Mora yarımadası ve çevresinde, Osmanlılar, fethettikleri diğer ülkelerde yaptıkları gibi, **fethedilen yerlerin hakim sınıflarını da kendi sistemleri içine almak, bu hakim sınıfların Osmanlı sayesinde daha da güçlenmesine yol açarlarken, bu ülkelerin sosyo-ekonomik yapısında temel bir değişiklik yapmamış,** fakat aşırı sömürü ve sıkı askeri denetim sonucu, üretici güçlerin gelişmesini engellemişlerdir. Çünkü;

> «... Osmanlı devletinin temel fonksiyonu, her türlü yolla aşırı-sömürü olmuştur.» ([12])

Osmanlıların çöküş döneminde, büyük bir ticari güce kavuşan Rumlar, Osmanlıların ticaret merkezlerini ellerine geçirmişlerdir. Galata Lövantenleri adı verilen bu azınlıklar —ki bunlar arasında Rumlar çoğunluktaydı—; ülkenin iç kesimlerinde üretilen malları ticaret merkezlerinde satın almakta ve bunların ihracını yapmaktaydılar. Ayrıca, bu azınlıkların içinde özellikle Rumlar; Osmanlı toplumunda ticari nüfuzlarının artması ölçüsünde siyasi ağırlıklarını da duyurmaktaydılar ve giderek ulusal benliklerinin bilincine varmaktaydılar. Çarlık Rusyası'nın, İngilizlerin ve Fransızların desteği ve kışkırtmaları sonucu, 1821'de Osmanlılara karşı ayaklandılar. Ayaklanma Osmanlı ve Mısır donanması tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. Daha sonraları Çarlık Rusyası'nın, kendi himayesinde bir Yunan-Slav devleti kurma istekleri; İngilizlerin, 1830'da Yunanistan'ın bağımsızlığını(!) Londra Protokolü ile kabul ettirmeleri sonucu, gerçekleştirilemedi.

Böylelikle, Yunan halkı Osmanlı hakimiyetinden çıkıp, İngiliz koloniyalizminin hakimiyeti altına girdi.

> «Yunanistan'ın sosyo-ekonomik yapısı bağımsızlığın ilanından sonra da köklü bir değişime uğramadı. Osmanlı rejimi zamanında görülen yarı-feodal yapı yokoldu ama, daha önce feodal Türk beylerinin ellerinde bulunan ve kapladığı alan ülkenin ekili arazisinin yarısına yakın olan bu topraklar, bu defa mahalli beylerin ve eşrafın eline geçti.» ([13])

Bu mahalli beyler ve eşraf 1827 hareketine katılmışlar, fakat 1830'dan sonra halkla silahlı çatışmalara varacak kadar çelişkiye düşmüşlerdir. Nüfusun % 95'ini köylülerin oluşturduğu yarı-feodal Yunan ekonomisi, bu savaşlar döneminde yok olmuştur.

3 milyon Yunanlı'dan, yalnızca 700.000'inin ülkede yaşaması, ülkede bütünüyle dışa bağımlı bir ekonominin gelişmesine yolaçmıştır. Yunanistan'ın dağlık bir araziye sahip oluşu, ülkede alt-yapı tesislerinin oluşmasını engellemiş ve dış ticaretin aşırı derecede gelişmesine yolaçmıştır.

Yeni kurulan devletin ilk çabası, Yunanlıların yaşadığı, Türklerin egemenliği altında olan toprakları ele geçirmek olmuştur. Bu, giderek «Bizans imparatorluğunu yeniden kurma ütopyasına dönüşerek», burjuvazi elinde ideolojik bir silah olarak kullanılmıştır. «Yunanistan Dosyası» adlı kitabında Konstantin Çukalas bu konuda şunları nakletmektedir :

> «Yönetici gruplar, sürekli tedirginliğe yolaçan iç durumu düzeltmek için gerekli tedbirleri almak istemediğinde yada alamadığında, bu rüyanın gerçek-

leşmesi fikri ortaya atılıyor ve böylece kamuoyunun dikkati başka taraflara yöneltiliyordu.» ([14])

Nitekim, «Megalo-İdea» fikrine, ileride de göreceğimiz gibi, Yunan burjuvazisi sık sık başvurmakta ve bunda da başarılı olmaktadır.

Başlarında İngilizler tarafından kukla bir yönetici olarak getirilen Bavyera Kralı I. Ludwing'in oğlu Kral Otto ve Yunanistan hakim sınıfları (toprak sahipleri, eşraf ve askeri liderler) ekonomik yönden güçlendikçe, siyasal mekanizmada daha büyük bir rol oynamak ve kralın yetkilerini sınırlandırmak istemişlerdir. 1844'de, böylece ilk Yunan Anayasası kabul edilmiş, fakat bu da yönetimde önemli bir değişiklik yaratmamıştır. Ülkedeki siyasi mücadele, halkın İngiliz, Fransız ve Rus Partileri diye adlandırdığı üç parti arasında olmaktaydı.

Rusya'nın, Yunanistan'ın Teselya ve Makedonya'daki ihtilali desteklemesini istemesi; bunun üzerine İngiliz ve Fransız birliklerinin Yunanistan'ı işgalleri ve ekonomik denetimin (1854 - 1857) 1860'da son bulmasıyla; Yunan ekonomisi, belli bir canlılık göstermeye başlamıştı. Bu canlılık, henüz ülke dışında faaliyet gösteren «yerli sermaye»nin ülkeye yatırım yapmasına yolaçmıştı. Osmanlı topraklarında yatırımları olan Yunan burjuvazisi de sermayelerini yavaş yavaş ülkelerine aktarmaya başlamışlardır.

1862'de; Kral Otto'nun tahtan indirilip yerine Danimarka Prensinin geçirilmesi, Yunan siyasetinin, Çarlık Rusyasının kontrolünden çıkıp, İngiltere'nin kontrolüne geçiş tarihidir. İngiltere, bu stratejik üssü kaybetmemek için tavizler veriyor ve Yunanistan'ın güvenini kazanıyordu. 1864 ve daha sonraki yıllarda demokratik sayılabilecek anayasa ilan edilmiş ve kısa aralıklarla 20 yıl yönetimde klan Karilaos Trikupis başa geçmiştir. Düzenlenen programlar sayesinde ekonomi canlanmaya başlamıştır. Korent Kanalı açılmış, demiryolları yapımına başlanmış ve alt-yapı tesislerinin hızla onarımına geçilmiştir. Bu arada ordu, kamu hizmetleri ve donanma yeniden düzenlenmiş, ticaret filosu geliştirilmiştir. Ancak bütün bu çabalar Yunanistan'ın sanayisini geliştirmeye yeterli olmamıştır. 1890'larda, ilk defa olarak şehir proletaryasının oluşumu söz konusudur. Ancak, 200.000 kadar olan proletarya, dağınık ve örgütsüzdür. Toplumsal hayatta hiçbir etkinlikleri yoktur. Bunun yanısıra, ülkede ağırlığını duyuran etkin tabaka, küçük-burjuvazi idi. Bu ara sınıf, liberal güçlerin gelişmesine yolaçmış ve Trikupis te bu güçlerin sözcüsü olarak ortaya çıkmıştır. Henüz sermaye birikimini yapamamış olan ve ekonomik gücü, ticaret ve ilkel sanayiye dayanan burjuvazi ise, bu güçleri desteklemektedir. Bu sınıf karşısında, toprakların % 75'ni ellerinde tutan toprak sahipleri; yıllar-

dan beri köylülüğün en büyük isteği olan toprak reformuna şiddetle karşı çıkmaktaydılar. Trikupis, bu güçler karşısında başarı sağlıyamamış ve toprak sahipleri tarafından devrilmiştir. Kamu giderlerinin, hükümetin gelirinden fazla olması, dış borçlanmaya yolaçmış ve İngiltere'ye ekonomik ve siyasi bağımlılığın artmasına sebep olmuştur. İktidarı ele geçiren toprak sahipleri, ülkeyi ekonomik yıkıma doğru götürmekteydiler. Halkın giderek artan hoşnutsuzluğuna karşı, «Megalo-İdea» imdada yetişmiş ve hazırlıksız olan ordu ile, ileride Yunan Kralı olan veliaht Konstantin'in komutanlığında, Osmanlılara karşı savaş açılmıştır. Ancak, Alman subayları tarafından reorganize edilen Osmanlı Ordusu karşısında yenilgiye uğramışlardır. Son anda İngiltere'nin müdahalesi sonucu, bu yenilgiyi, az toprak kayıpları ile atlatmışlardır.

Osmanlı toplumunun çökmek üzere oluşu ve Almanya safında yer alması, İngiltere'nin Yunanistan üzerinde daha fazla durmasını gerektirmiştir. Güçlü bir halk hareketinin olmayışı, ülke hakim sınıflarının paraya ihtiyaçları, İngilizlerin bu isteklerini gerçekleştirmede etken olmuştur. «Megalo-İdea»nın ise; İngilizlerin, Yunan halkını yönlendirmesinde önemli bir etken olduğunu bu arada belirtmek gerekir.

Son yenilgi, ordu da hoşnutsuzluk yaratmış köklü reformların yapılmasını istiyen burjuva kökenli subaylar. krallığa karşı Eleftherios Venizelos önderliğinde Girit'te ayaklanmışlardır (1909). Bu ayaklanma, orta sınıfların da büyük desteğini kazandı. Bankacılık ve ticaret ile belli bir güce ulaşan bu orta sınıflar, kendileri icin büyük engel teşkil eden toprak sahiplerine karşı, «Subaylar Birliği» hareketine en büyük desteği sağladılar.

Bu hareket, köylülüğü de saflarına almıştı. Tefecilik, ağır vergiler toprak reformunun yapılmayışı, köylülüğün, esnaf ve zanaatkarların harekete katılmasında başlıca etkenlerdir.

Güçsüz olan işçi sınıfı da, bu saflarda yer almıştır. Sendikalaşma eğilimi de giderek kuvvenlenmekteydi.

Hızla gelişen olaylar, orduyu da aşmıştı. Tefeciliğin kaldırılması, adil bir vergi sisteminin getirilmesi, üretimin korunması, angarya sisteminin kaldırılması gibi istekleri olan köylüler, ordunun isteklerini de aşmışlardı.

Burjuva demokratik bir nitelik kazanan bu ayaklanma, 1910'da kurulan Eleftherios Venizelos'un başkanlığındaki Liberal Partinin zaferiyle sonuçlandı. Yeni bir anayasa yapılmış, krallığın resmi imtiyazları kısıtlanmıştı (Bu kısıtlamanın sınırları belirtilmediğinden, ileride Yunan halkının başına musallat olacaktı.). Tarım kooperatifleri kurulmuş, sendika federasyonları yeniden düzenlenmiştir. Sendikalara toplu sözleşme yetkisi verilmiş, işçi sigortaları kurulmuş, vergiler yeniden ayarlanmıştır. Bütün bu reformların ya-

nı sıra, Orduda; İngiliz ve Fransızların nezareti altında önemli değişiklikler yapılmıştır. Fakat en önemlisi, toprak reformu, bir türlü gerçekleştirilememiştir. Bu durum, köylülerin ileride bu safları terketmesine yolaçacaktır.

Ordu, Krallık ve Cumhuriyet

1909 «Subaylar Birliği» hareketi, ordunun kendi gücünü anlamasını sağlamış; ve Konstantin Çukalas'ın sözleriyle;

> «... Böylece, bütün Yunanistan siyasi dünyasının kabul ettiği bir ikinci güç doğmuştur. Tüm partiler ve gruplar bu gücü tanıyarak, ona kur yapmaya başlamışlardır; orduyu kullanan, ordu ile gizli entrikalar tertipleyen yada çeşitli bağlaşmalar yapan her renkten Yunan politikacısı, onu en üstün hakem olarak kabul ederek, «isteğini» sistemin tam anlamıyla meşru bir parçası saymışlardır... Ordu, uzun süre, kral aleyhtarı ve Cumhuriyetçi bir tutum sürdürdüyse de, kendi varlığı ve tehdidi, kurmağa çalıştığı yapıları sarsmıştı. Gerçi Cumhuriyet rejimine uzun yıllar karşı çıkılmayacaktı ama, bu rejim yerleşmiş bir şekil olarak halkın zihninde yer edemeyecekti. Böylece ordu müdahalesi, Yunan siyasi hayatının kendine özgü bir niteliği olarak kabullenildi.» ([15])

1909, Yunanistan'da yeni bir devrenin başlangıcıdır. Krallığa karşı gelişen bu hareket, giderek halkı kralcı ve cumhuriyetçi gibi iki kampa bölecekti. Krallık, son 1967 faşist darbesine kadar burjuvaziyle yanyana kalacak ve krallığın kaldırılmasına rağmen, bu kurum Yunanistan'da geleneksel bir güç olarak kendini muhafaza edecekti.

İşçi sınıfı ve diğer yoksul sınıflar, siyasi örgütleri vasıtasıyla ülkede güçlü oldukları döneme kadar gelişen bütün ayaklanmalar, ya kral adına, yada burjuva demokrasisi adına olacaktır. Bu da çok doğaldır, çnükü Karl Marx'ın sözleriyle;

> «... Burjuva sınıfı, egemenliği tamamen örgütlemedikçe, öz politika anlamını bulmadıkça, öteki sınıfların çatışması da kesinlikle kendini göstermez; kendini gösterdiği yerde de devlet gücüne karşı girişilen mücadeleyi, sermayeye karşı bir mücadele durumuna getirecek derecede tehlikeli bir biçim alamaz.» ([16])

1913'den sonra Kral George öldürülmüş ve yerine Konstantin geçmiştir. Alman taraftarı olan kralla, İngiliz ve Fransız yanlısı Venizelos arasındaki mücadele, Venizelos'un istifasına yolaçmıştır. 1915 seçimlerini kazanan Venizelos işbaşına geçmiş, fakat kralın siyasi idaresini beğenmediğini ileri sürerek beş ay sonra tekrar istifa etmiştir. Artık Konstantin için engel kalmamıştır. Ordudan büyük destek alarak, ülkede tam bir faşist yönetim kurmuştur. Venizelos taraftarlarına karşı şiddetli bir baskı uygulamış ve onların parlamento dışı muhalefet sürdürmelerine sebep olmuştur. Ülkede krallığın hala güçlü olması; toprak sahiplerinin ülkenin sosyo-ekonomik yapısını kontrolleri altında tutmaları ve burjuvazinin henüz yeterli sermaye birikimini sağlayamaması ve siyasal mekanizmada etkin olacak güce kavuşmamış olmaları ile açıklanabilir. Fakat İngiliz ve giderek A.B.D. emperyalizmi ile sıkı işbirliğine geçişleri, burjuvaziye iktidar olma yollarını açacaktır.

1916'da İtilaf devletleri, Venizelos'tan, Selanik'te rakip hükümet kurmasını istemişlerdi. İtilaf devletlerinin Selanik'e gönderilmesi, kraliyet müfrezelerinin direnişiyle karşılaşmıştır. Fakat tahtı oğluna bırakan Konstantin, geçici de olsa yenilmişti. 1917'de Venizelos Atina'ya dönmüştür.

«... **Venizelos bütün politika hayatı boyunca dış siyasetinin katı prensibine, yani Yunanistan'ın çıkarlarının her zaman için İngiltere'ye bağlı olduğu inancına sadık kalacak ve İngilizlerin nasihatlerine uymamazlık etmeyecekti.**» ([17])

I. Emperyalist savaş, İngiliz ve Fransızların yanında yer alan Yunanistan için kârla kapanmıştı. Trakya, Ege Yunanistan'a verilmişti. Fakat;

«Venizelos ile veliaht Konstantin arasında 1912 yılında kişisel bir anlaşmazlık olarak başlayan kan davası, artık gayet keskin ulusal bir 'hizipleşme' haline girmişti. Bu durum, Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasındaki devrede ülkenin sosyal ve siyasi hayatına egemen oldu.» ([18])

Yunanistan hakim sınıfları arasındaki bu büyük çatışmayı, Karl Marx'ın hemen bir yüzyıla yakın zaman önce, başka bir toplum, Fransa toplumu için söyledikleri çok iyi aydınlatmaktadır :

«... grupları aralarında bölen şey, prensipleri olmayıp, maddi yaşama koşulları, birbirinden ayrı iki mülkiyet, şehirle köy arasındaki eski anlaşmazlık, sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki rekabet

olarak belirtilebilir. Ayrıca, eski anılar, kişisel düşmanlıklar, korku ve ümitler, peşin hükümler, kuruntular, sempati ve anti-patiler, dinsel görüşler, prensipler, onları şu veya bu gruba bağlamış olabilir; bunu kim inkâr edebilir? İzlenimlerden, kuruntulardan, düşünce yollarından, özel felsefi kavramlardan meydana gelen bütün bir üstyapı; değişik mülkiyet şekilleri ve toplumsal yaşayış koşulları üzerinde yükselmektedir. Tüm sınıf, bu maddi koşullar ve uygun toplumsal ilişki temeli üzerinde, bu şekil ve koşulları yaratır, bir biçime sokar. Gelenekler ve eğitim yolu ile bunları alan kişi, kendi faaliyetinin gerçek nedenlerini ve hareket noktasını onların meydana getirdiğine inanabilir... Olaylar iki grubun birleşmesini önleyen şeyin daha çok menfaat ayırımı olduğunu göstermiştir. Özel hayatta, nasıl ki bir adam hakkında karar verirken söylediği ve düşündüğü şeyle, gerçek durumu ve işi arasında bir ayırım yapılıyorsa, tarihsel mücadelede, partilerin söz ve ididaları ile gerçek yapı ve menfaatleri arasında daha çok ayırım yapmak gerekir. Her grup, diğeri karşısında kendi sülalesini tahta çıkarmaya niyetleniyorsa, bunun anlamı şudur sadece: Burjuzaviyi bölen **iki büyük menfaat de** —toprak mülkiyeti ve sermaye— kendi egemenliğini kurup ötekini emrine almaya çalışmaktadır.» ([19])

1920'deki genel seçimlerde, liberal şehir burjuvazisinin ve işçi sınıfının desteğini alan Venizelos; köylülerin isteklerini gerçekleştiremediği için (en önemlisi toprak reformu), köylüler tarafından terkedilmiş ve seçimi kaybetmişti.

Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılışı ve Yunanistan Komünist Partisi

Yeni hükümeti kuran kral taraftarları, düzenledikleri bir plebisitle, Kral Konstantin'in tahta geçmesini sağladılar. Yeni Yunan hükümetinin karşısındaki ilk büyük sorun, Osmanlı İmparatorluğunun yıkımını noktalayan ve «Büyük Yunanistan»ı kuran, Sevr anlaşmasını uygulamaya geçirmekti. K. Çukalas, bu konuda şunları yazmaktadır :

«Özellikle İzmir'in hinterlandında durum çok nazikti, çünkü bu bölgede Yunan idaresi kendisine

düşman olan bir Türk halkıyla uğraşmak zorundaydı. 'Büyük Yunanistan' hayalinin büyüsü altında kalan kralcılar, siyasi programlarını yüzüstü çevirerek, Venizelos'un atılgan dış siyasetini izlemeye başladılar. Fakat **çıkarlarının yönü değişmiş olan İtilaf** devletleri, artık kendilerine güvenmiyordu. Böylece, kralcılar Mustafa Kemal'in güçlü önderliği altında, durdurulamıyacak bir şekilde artan Türk milliyetçiliği karşısında tek başlarına kaldılar.» ([20])

Aslında Çukalas'ın işaret ettiği gibi, savaşın başında Yunanistan'ı destekleyen İtilaf devletlerinin, yani emperyalist güçlerin **«çıkarlarının yön değiştirmiş olması»**, Türkiye Kurtuluş Savaşının niteliğini ve gelişimini aydınlatması açısından çok önemlidir. Şöyle ki; 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, emperyalist aşamaya gelmiş olan kapitalizmi, düşmanı ile somut olarak karşı karşıya getirmiştir. Dünya burjuvazisi, tekeller şaşkınlık içindedir. Kapitalist ülkeler işçi sınıflarının siyasi hareketlerinin tehdidi altındadırlar. 1917 Devrimi, o güne kadar burjuvazinin gerçek dışı kabul ettiği bir olayın, işçi sınıfı devriminin hayatın içinde olduğunu göstermiştir. İşte bu dönemde, Ekim Devriminin yaydığı düşünceler arasında «ulusların kaderlerini tayin hakkı» ilkesi, Türkiye'de büyük etki yapmış ve işgalci kuvvetleri büyük bir tedirginlik içine sokmuştur. Emperyalistler; Anadolu'daki hareketin Sovyetlerdeki devrim hareketi ile bağlantı kurmasından çekinmektedirler. Yoksa, emperyalist ülkeler için önemli olan ne Yunan, nede Türk zaferidir. Onlar için; Anadolu'da kurulacak devletin **niteliği, iktisadi politikasının yönü** ve **dünyada tutacağı saf önemlidir.** Böylece görüldüğü gibi, emperyalistlerin, Anadolu hareketinden istedikleri, Sovyetlere, sosyalist bir rejime yaklaşılmamasıdır. Önemli olan, Türkiye'nin güneyinde kalan çıkar bölgelerinin garanti altına alınması, bu bölgelerle Sovyetler Birliği arasında bir tampon devletin kurulmasıdır. Emperyalizmin asıl önem verdiği, dünya burjuva diktatörlüğünü tehdit eden, marksizm-leninizmin yayılmasının önlenmesidir. Anadolu hareketinin yöneticilerinin ise, gelişim içinde emperyalizmle işbirliğine yöneldikleri konusunda, güvenilir oldukları andan itibaren; İngiliz Dış İşleri Bakanı Curzon'un şu sorusu, emperyalistlerin Türk-Yunan savaşı konusunda «yön değiştiren çıkarlarını» gayet açık göstermektedir :

«Selanik kapılarının beş mil dışında nizamı temin edemiyen Yunanlılara, Küçük Asya'nın bu kadar önemli bir kısmının yönetimi nasıl bırakılabilir?» ([21])

Elbette küçük Asya'nın bu kadar önemli bir kısmının yönetimi, Yunanlılara bırakılamazdı. İşte bu durumda, emperyalistlerin yalnız bıraktıkları işgalci Yunan ordusu, 1922 Ağustosunda ezilmiş ve büyük bir düzensizlikle kaçmaya başlamıştır. Türk ordusu, bu ordunun kalıntılarını denize dökmüş, yüzbinlerce Yunanlı komşu adalara ve Yunanistan'a kaçmak zorunda kalmıştır. Artık, Küçük Asya'nın Ege kıyılarında 2.500 yıldan beri hüküm süren Yunan egemenliği ve «Megalo-İdea» da sona ermişti.

Bu yıkım Yunan halkı üzerinde çok derin etkiler bırakacaktı. Bu etkiler hemen sonuçlarını vermeye başlamıştı bile, Albay Plastiras yönetimindeki subaylar bir darbe yapmışlar, kral feragat ederek, tahtını, oğlu II. George'a bırakarak, ülkeden sürülmüştü. Bunun hemen ertesinde; darbeci yönetim ve yeniden itibar kazanan Venizelos taraftarları, kralcı gruba karşı şiddetli bir tasfiye hareketine girişmişlerdir. Aralarında eski başbakan Gunaris'in de bulunduğu önemli yöneticilerden altısı, kısa bir yargılamadan sonra asılmıştı. Venizelos ve kralcılar arasındaki çatışmanın bu dereceye varması, bir yirmi yıl daha sürecek olan düşmanlığı iyiden iyiye keskinleştirmişti.

Savaş sonrasında Lozan Konferansında kabul edilen Yunanistan ile Türkiye arasındaki nüfus değiş tokuşu sonucu ise, bir buçuk milyon Yunanlı Anadolu'dan Yunanistan'a gönderilecek ve Yakın-Doğu'nun etnolojik ve siyasal yapısı büyük ölçüde değişikliğe uğrayacaktır. Bu büyük sayıda mültecinin Yunanistan'a gelmesi toplumsal yapıda büyük değişiklikler yaratmıştı. Mülteci kitlesinin toplumun sosyo-ekonomik bünyesi ile bütünleşmesi sorunu, bundan böyle ülkenin en önemli sorunlarından biri olacaktı. Büyük kentlerde ve özellikle de Atina Selanik bölgelerinde nüfus çok arttı. 1907'de 2.631.952 olan nüfus, 1920'de 5.016.889'a ve mülteci akımının sonuçlandığı 1928'de ise, 6.204674'e yükselmişti. 1908 yılında nüfusun sadece % 24'ü büyük kentlerde yaşarken, bu oran 1928'de % 33'e yükselmişti. Bu nüfus artışı sonucu, büyük kentlerde ilk kez kent proletaryası ortaya çıkmıştı. İşsiz, parasız ve evsiz olan yüzbinlerce mülteci, büyük kentlerin çevrelerindeki geniş sefalet bölgelerinde yaşamaya başladılar. Bu durum da sürekli bir sosyal ve siyasal çalkantının kaynağını oluşturdu.

Tüm bu yapısal değişikliklere rağmen Yunanistan, genel hatlarıyla bir tarım ülkesi özelliğini korumaya devam ediyordu. Bu nedenle de toprak reformu, hâlâ en önemli sosyo-ekonomik sorundu. Köylülüğün gittikçe artan baskısı ve temsil ettikleri hakim sınıf kategorilerinin —ticaret ve sanayi burjuvazisi— çıkarları doğrultusunda, 1917'de Venizelos yönetimi, 1923 yılında da darbeci yönetim; özel kişilere yada kiliseye ait olsun, yada kamu toprağı olsun, tüm geniş arazilerin topraksız köylülere dağıtılmasını kabul etti. Top-

rak sahiplerinin direnişlerinin, ağır ve yavaş işliyen bürokratik mekanizmanın toprak dağıtımı işlemini yavaşlatması sonucu; ancak 1937 yılında, yüzölçümü 1.200.000 hektardan fazla toprak, yani ülkedeki ekilebilir toprakların % 38'i dağıtılabildi. Ekilebilen topraklar oranının çok düşük olması ve bu yüzden kırsal bölgelerde görülen nüfus yoğunluğu, normal bir geçim için tamamen yetersiz ve gayet küçük arazilerin —tarım birimlerinin % 36'sı 10 hektardan daha küçüktü. % 36'sı 10 ila 30, % 24'ü 30 ila 100 arasında ve % 4'ü 100 hektardan büyüktü.— ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum da, köylülerin kendi küçük topraklarına büyük bir şiddetle sarılmalarını ve toprak sorununa daha radikal çözümler bulmaktaki isteksizliklerini kısmen açıklamaktaydı. Ayrıca tarım alanında, modern tarım tekniklerinin uygulanmasına müsait büyüklükte geniş toprak işletmelerinin yokluğu, tarım alanında büyük sermaye yatırımlarını kısıtlamaktaydı. Toprak sahibi ve ailesinin bizzat işlediği küçük ve orta birimler, yukardaki rakkamlardan anlaşıldığına göre en yaygın örneklerdi. Bu durum, topraksız tarım işçileri; yani tarım proletaryasının doğmasını engellemiş ve köylülerin önemli derecede tutucu olmalarına yol açmıştı. Bu durumun, hakim sınıflar açısından son derece önemli olduğunu Karl Marx şöyle açıklamaktadır :

«Küçük toprak sahibi köylüler üyelerinin hepsi, aynı durumda fakat birbirlerine değişik ilişkilerle bağlı olmaksızın yaşayan büyük bir yığın teşkil ederler. Üretim şekilleri, onları karşılıklı ilişkiler kurmaya götürecek yerde, birbirlerinden ayırır. Bu ayrılma, ulaşım araçlarının kötü durumu ve köylülerin yoksulluğu yüzünden daha da tehlikeli bir durum alır. Küçük toprağın işletilmesi, hiçbir iş bölümüne, hiçbir bilimsel metodun uygulanmasına ve dolayısıyla, hiçbir gelişmeye, hiçbir yetenek değişikliğine; toplumsal ilişkilerde hiçbir artışa imkan vermez. Bu köylü ailelerinden herbiri, kendi kendine tamamen yeter; tükettiği şeylerin büyük kısmını, doğrudan doğruya kendisi üretir ve böylece geçimini, toplumdan çok, doğa ile yaptığı değiş tokuştan sağlar. Tarla, köylü ve ailesi; hemen onun dibinde, bir başka toprak parçası, bir başka köylü, bir başka aile. Bu ailelerden bir miktarı, bir köy ve bir miktar köy, bir idari bölüm teşkil eder. Demek oluyor ki, ulusun büyük kitlesi, aynı adı taşıyan çocukların basit bir toplamı ile —hemen hemen patates dolu bir çuvalın,

bir patates çuvalı olması gibi— meydana gelir. Milyonlarca köylü ailesi, kendilerini birbirlerinden ayıran ekonomik koşullarda yaşadıkları ölçüde ve yaşayış şekillerini yararlarını ve kültürlerini, öteki sınıflarınkine karşı tuttukları ölçüde, ayrık bir sınıf teşkil ederler. Fakat küçük toprak sahibi köylüler arasında yalnız komşuluk bağı bulundukça ve yararlarındaki benzerlik, aralarında bir birleşme, bir ulusal bağ ve bir politik örgüt yaratmadıkça, bu aileler bir sınıf teşkil etmezler. Bu yüzden de, sınıf yararlarını, kendi adlarına iş görecek ya bir parlamento, yada bir meclis aracılığı ile savunamazlar, kendi kendilerini temsil edemezler; temsil edilmek zorundadırlar. Bu temsilciler, köylülere, efendileri olarak üstün bir otorite olarak ve onları öteki sınıflara karşı koruyan ve yukarıdan yağmur ve güneş gönderen bir hükümet gücü olarak görünmek zorundadırlar. Dolayısıyla küçük toprak sahibi köylülerin politik anlayışı, toplumun yürütme gücüne bağlılığı ile anlatılabilir.» ([22])

Durumu kısaca bu olan Yunanistan köylüsü, tarımda yetersiz de olsa, gelişmeye başlayan kapitalist üretim biçiminin öncü mali kurumlarından olan Tarım Bankasının 1929'da kurulmasıyla, bankadan tarım kredisi alabilmişti. Fakat verilen tarım kredileri miktarı, yeni bir üretici yapıyı finanse edemiyecek kadar azdı. Örneğin, 1932'de küçük üreticilerin dörtte biri tarım kredisi almakla beraber, bu kredilerin ortalama miktarı, 3.368 drahmi idi. Ancak, köylülerin maddi sıkıntılarını gidermekten çok uzak olan bu tarım kredileri ve diğer borçlanmalar, tarımdaki kapitalistleşme sürecini hızlandırmış, köyün geleneksel «kendisi için üretim»ini parçalamaya başlamış, «pazar için üretim» geliştikçe, kırsal aşırı nüfus yığılması içinde emek özgürleşmeye başlamış ve köyden kentlere akan kitleler yeni baskı ve çelişkileri de beraberlerinde taşır olmuşlardır.

Ayrıca, 1917 Ekim Devriminin etkisi ve özellikle kentli mültecilerin içinde bulundukları çetin koşullar da bu duruma eklenince, Yunanistan işçi sınıfı artık daha radikal bir temele dayanan bir örgütlenmeye gereksinim duyar olmuştur. 1918 yılının kasım ayında, 60.000 üyesi olan 214 sendikayı temsil eden Genel Sendikalar Konfederasyonu ve bir hafta sonra da Yunan Sosyalist Partisi kuruldu. 1922 yılında Üçüncü Enternasyonale katılan Sosyalist Parti, iki yıl sonra Yuanistan'ın Komünist Partisi olmuştur.

Niceliksel gelişimin artık niteliksel değişikliğe yol açtığı, diğer bir deyimle «kendiliğinden sınıf» durumundan, yavaş yavaş

«kendisi için sınıf» durumuna geçmeye başlayan Yunanistan işçi sınıfının gittikçe gelişen sınıf bilinci, derin yankılar uyandırmaya başlamıştı. Bu durum da, toplumun dayandığı sosyo-ekonomik temellerin daha radikal bir biçimde eleştirilmesinden korkan liberallerin giderek katılaşmasına ve daha tutucu olmaya doğru yönelmelerine yol açmıştır. Bu da son derece doğaldır, Çünkü, Lenin'in sözleriyle:

> «Burjuva devrimi, belirli bir anlamda, burjuvaziden çok proletaryanın işine yaramaktadır. Bu iddianın doğruluğu şu anlamda tartışma götürmez: burjuvazi, proletaryaya karşı krallık, muvazzaf ordu v.b. gibi, geçmişin bazı kalıntılarına dayanmaktan yarar ummaktadır. Burjuva devriminin geçmişin bütün kalıntılarını tam olarak süpürmemesi ve bunlardan bazılarını bırakması, burjuvazinin çıkarı gereği; başka bir deyişle, burjuvazinin çıkarı, devrimin tutarlı ve tam olmamasını, kararlı ve amansız olmamasını gerektirir. Burjuvazinin kendi davasına ihanet ettiğini ve sonuna kadar demokrat olarak davranmadığını söylerken, sosyal-demokratlar, çok defa bu fikri ifade etmektedirler. Burjuva demokrasisine yönelmiş gerekli biçim değiştirmelerinin yavaş yavaş, derece derece olması, ihtiyatla ve el yordamıyla olması, devrim yoluyla değil dönüşümler, reformlar yoluyla olması burjuvazinin işine gelir... Burjuvazi, bu biçim değiştirmelerin, tabandaki halkın yani köylülerin ve özellikle işçilerin devrimci inisiyatifini geliştirmeye mümkün olduğu kadar az yardım etmelerini ister, çünkü, aksi taktirde, Fransızların dediği gibi, işçilerin silahlarını 'bir omuzdan bir omuza aktarmaları' ve serflikten temizlenmiş alanda doğan özgürlük gibi, demokratik kurumlar gibi, burjuva devriminin kendilerine sağladığı silahları; burjuvaziye karşı çevirmeleri mümkündür.» (23)

Yunanistan liberal burjuvazisinin bu gerçeğe uygun olarak tavır almalarının yanısıra, Yunanistan Komünist Partisinin mücadelesi uzun bir süre yeterli boyutlara ulaşamamıştır. İki savaş arasındaki dönemde komünistlerin etkisiz kalmaları iki temel nedenle açıklanabilir. Birinci neden; işçi sınıfının sayısal azlığı ve dağınıklığı olmaktadır. Gerçekten de 1920 yılında, toplam 2.213 sanayi birimi vardı ve bunlarda 130.777 işçi çalışıyordu. Bu birimlerin 1.118'i, 1 ile 5; 743'ü 6 ile 25 arası ve sadece 282'si 25'ten fazla işçi ça-

lıştırıyordu. 1928'de nüfusun, yalnızca % 33'ü herhangi bir maaş yada ücret alan kişilerden meydana geliyordu. Nüfusun % 61ini kendi hesaplarına çalışan kişiler, % 6'sını da işverenler teşkil ediyordu. Aynı yıl nüfusun % 68'i hâlâ hammadde üretiminde, % 15'i sanayi dallarında, madencilik ve ulaştırma işlerine çalışıyor; geri kalan % 17'si ise ticaret, kamu hizmetleri ve diğer hizmetlerle uğraşıyordu. Önemli olan bir diğer nokta da kamu hizmetlerinin geniş ve fazla kalabalık bir kadroya sahip olmasına rağmen, 1 işveren başına sadece 5,5 memurun, işçinin ve ücretli herhangi bir kişinin düşmesiydi. Komünistlerin siyasal eylemlerinin etkisiz kalmasının ikinci temel nedenini ise, K. Çukalas şöyle açıklamaktadır :

> «Bunun başlıca nedenini, mültecilerin sosyal, kökenlerinde aramak gerekir. Atina çevresinde bir lumpen proletarya sınıfı meydana getiren Anadolu kentlerinin Rum ahalisi, daha önce küçük Asya'nın ve Bulgaristan'ın önemli kentlerindeki sağlam orta sınıfları teşkil etmişlerdi. Yoksul durumlarına rağmen bu kişilerin çoğu, hiçbir zaman burjuva zihniyetlerini terketmemişlerdi. Tazminat, ev ve itibar için boş yere bekledikleri uzun yıllarboyunca, Venizelos memurları bunları ustalıkla idare etmişlerdi. Bu kişiler sonraları Yunan toplumuna sanayi işçileri olarak katılmaya başladıkları ölçüde, kaybettikleri statülerine yeniden kavuşma ümidinden vazgeçtiler ve bir işçi sınıfı olarak davranmaya ve çalışmaya başladılar. Bir sosyal ve siyasi karışıklık devresi olan dünya savaşları arasındaki dönem boyunca bu kişiler, kendilerine toplumun diğer kesimleriyle kaynaşamamış bir küçük burjuva dünyası kurmuşlardı. Ve kendi sefaletleri yüzünden başlayan bir sosyal hareketi yine kendileri frenliyordu.» ([24])

Özetle, İkinci Dünya Savaşına kadar sanayi hızla geliştiği halde, ağır sanayi hiçbir zaman tam anlamıyla yerleşememiş ve Yunanistan az-gelişmiş bir tarım ülkesinin tüm sosyo-ekonomik özelliklerini bünyesinde taşımaya devam etmiştir.

Bu koşullar içinde tarihsel gelişim çizgisini yaşayan Yunan toplumunun üst-yapı kurumları da bu dönemde ardı arkası gelmez sarsıntılar içinde biçimlenmeye, kendisini yaşatan ekonomik altyapıyı etkilemeye devam etmiştir. Elbette ki, bu biçimlenişte, altyapı — üst-yapı arasındaki etkileşimde; kısacası tarihin yapılışında, o toplumu oluşturan kişiler rol oynamaktadır. Karl Marx bu konuda şöyle demektedir :

> «kişiler kendi tarihlerini kendileri yaparlar; fakat keyiflerine göre kendileri tarafından seçilmiş koşullarda değil de, geçmişin doğrudan doğruya verdiği ve miras olarak bıraktığı koşullarda olan bu...» (25)

yada başka türlü söylemek gerekirse, yine Marx'ın sözleriyle :

> «Tarih, ayrı kuşakların birbirini izlemesinden başka birşey değildir: bu kuşakların herbiri kendinden önce gelmiş bütün kuşakların ona devrettiği malzemeyi, sermayeyi ve üretim güçlerini işletir, böylece hem geleneksel faaliyeti baştan aşağı değişik koşullarda sürdürür, hem de eski koşulları baştan aşağı değişik bir faaliyetle değişikliğe uğratır.» (26)

Geçmişin doğrudan doğruya ve miras olarak bıraktığı koşullarda kişilerin Yunan tarihinin bundan sonraki dönemini nasıl yaptığına, kanımızca en öz ve en doğru cevabı K. Çukalas vermektedir:

> **«Modern Yunan tarihinin bir buçuk yüzyıllık geçmişi boyunca, yabancı devletlerin müdahalesi veya desteği, aşağı yukarı tüm buhranların doğuş ve sonuçlanmasında az yada çok etkin olmuştur. Yerli sosyal ve siyasi güçler hiç bir zaman kendi kendilerine gelişememiş ve hareket serbestliği kazanamamıştır. Bu yüzden Yunan halkı, ölüm kalım zamanlarında dahi kendi kendini tayin edecek güce kavuşamamıştır.»** (27)

Çukalas'ın bu sözleri, aslında, yazımızın bu bölümü öncesi için de geçerlidir, fakat bundan sonraki olayların görünüşteki karmakarışıklığını ve dış müdahelelerin yoğunluğunu aydınlatmak için bu açıklamayı bu bölüme koymak kanımızca kaçınılmaz ve zorunlu olmaktadır.

1922 Askeri Darbesi

Olayların bundan sonraki, Metaksas'ın 1936 yılında kuracağı faşist yönetime kadarki gelişimi; radikal subayların 1922 yılında yaptıkları askeri darbe ile başlamaktadır. Yönetimi ele geçiren subaylar, kısa zamanda ülkeyi Anadolu yıkımının doğurduğu büyük karışıklıktan kurtarmış ve orduyu bu düzene sokmayı başarmışlardır. Fakat kralcılar ile Venizelos taraftarları arasındaki siyasi mücadele en keskin duruma varmış, darbeci subayların şiddetli kral aleyhtarlığı sonucu Konstantin tahttan indirilmiş, ancak kralcı ge-

neral Metaksas'ın 1923 yılında başarısızlıkla sonuçlanan askeri darbe girişimi sonucu, bir yandan krallık yada cumhuriyet sorunu tekrar ortaya çıkarken, diğer yandan Venizelos'çular arasında bölünmeler başgöstermiştir. Venizelos 1928 yılına kadar siyasi hayattan çekilmişse de, toparlayıcı bir liderden yoksun kalan Liberal Parti saflarında, sola doğru bir bölünme hareketi ortaya çıkmıştır. Aslında 1909'dan itibaren görülen; radikal ve ılımlı sosyalist hareketi temsil eden, fakat Venizelist akımın etkisiz kıldığı Papanastissou yönetimindeki sol kanat, Venizelos'un yokluğundan da yararlanarak, Venizelosçu liberal çoğunluğa karşı cephe almıştır.

1923 Aralığında yapılan seçimlerde, Cumhuriyetciler başarısızlığa uğradılar ve Liberaller kazandılar. Orduyu temsil eden Devrim Komitesinin seçimlerden iki gün sonra verdiği ültimatom Kral George'u ülkeyi terke zorlamış ve 25 Mart 1924 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ordu, böylece 1909'daki «Subaylar Birliği» hareketinden beri gelen mücadeleci tutumuna devam etmekteydi. Cumhuriyetcileri istenmiyen bir ittifak yapmaya zorlamıştı.

Bundan sonra 1924 ile 1928 yılları arasında, 10 başbakan işbaşına geldi; üç genel seçim yapıldı ve onbir askeri darbe yada ültimatom hazırlandı. Kurulan bir diktatörlüğe, bir diğer askeri darbe son verdi. Bu dönemi özetlemek gerekirse; Karl Marx'ın Louis Bonaparte'in 18. Brumaire'i öncesinde, olaylar dizisini tanımlamak için gözlemlediği gelişim tam uygun düşmektedir.

> «İlk koşulu dağılmak olan antlaşmalar; ilk kuralı kararsızlık olan savaşlar; düzen adına çıkarılan kaba ve amaçsız karışıklıklar; gerçeksiz tutkular; tutkusuz gerçekler; kahramanlığı olmıyan kahramanlar; olaysız tarihler; tek yürütücü gücü takvim imiş gibi görünen, ayni gerginlik ve aynı gevşemelerin bitmiyen tekrarı ile usandırıcı olmuş bir gelişme; bir sonuca bağlanmadan, sadece körleşip ortadan silinebilmek için, zaman zaman keskinleşir görünen anlaşmazlıklar; dünyanın sonunu haber veren tehlike çanları karşısında, ortaya dökülen ukalaca çabalar ve burjuva ürküntüleri; aynı zamanda dünya kurtarıcılarının en bayağı entrika ve oyunları...» (28)

İşte bu türlü bir gelişim gösteren olaylar zinciri içinde, karışıklık kendi kendine artıyordu. Çünkü bu başarılı yada başarısız darbeden sonra ordu'da bir temizlik yapılıyordu. Tasfiye edilen bir çok subay güçlü bir baskı grubu, giderek birçok baskı grubu meydana getiriyorlardı. İki dünya savaşı arasındaki dönem boyunca de-

ğişik gruplar idareyi ele geçirmek için Yunan ordusu üstüne bitmez tükenmez çekişmelere girmişlerdi. Oysa Marx'ın dediği gibi;

«... toplumun uslu durması için zaman zaman zorla kabul ettirilen kışla ve ordugah; kendilerinden zaman zaman adaleti yerine getirmeleri, devleti yönetmeleri; vasi, denetçi, polis ve gece bekçisi görevi yapmaları istenen kılıç ve tüfek; toplumun yüce aklı olarak zaman zaman alkışlanan bıyık ve üniforma; bütün bunlar, bir gün gelip, kendi rejimlerini en üstün rejim olarak ilan etmek suretiyle, toplumu kesinlikle özgür kılmanın ve burjuva toplumunu, kendi kendini yönetme kuşkusundan daha iyi olacağına inanmıyacaklar mıydı? Kışla ve ordugah, kılıç ve tüfek, bıyık ve üniforma bu fikre daha kolayca varabilirdi; çünkü, daha çok göze çarpan bu iş karşılığında, daha iyi para almayı umabilirdi. Oysa, zaman zaman ilan edilen sıkıyönetimlerde, çok kısa süren toplumu kurtarma hareketlerinde, burjuvazinin şu, veya bu kısmından gelen çağrılarda, birkaç ölü ve yaralı ile, burjuvaziden gelen bir iki dost gülüşü dışında sonuç, onlar için yavan kalıyordu. Sonuç olarak, ordu, sıkıyönetimi kendi yararına uydurmak ve aynı zamanda burjuvaların kasalarını da kordon altına almak istemez miydi?» ([29])

Gerçekten de, bir süre sonra General Metaksas yönetiminde, kral taraftarı sağcı bir askeri diktatörlük kurulmakta gecikmiyecekti. Ordunun bu müdahaleci tutumunu destekleyen, liberalleri terketmiş olan, ilerici Cumhuriyetçiler de askerler grubunun hakimiyeti altına girmekteydiler. Bu aşırı Cumhuriyetçi askerlerin radikalizmi ise, kayıtsız şartsız krallık aleyhtarı olmalarından ibaretti. Yani biçimsel bir ilericilikten başka bir anlam taşımıyordu. Özellikle Cumhuriyetin kurulmasıyla, bu subaylar arasında bir birlik yaratan tek ortak mücadele platformu da ortadan kalkmış bulunuyordu. Bu nedenle müdahale tehditlerinin artık dayanaksız kaldığı subaylar da, kendi aralarında bir çok gruba bölünmekteydiler. Bu dönemde Venizelos tekrar siyaset hayatına geri dönmüştü. Daha ileri bir tutum izlemek için Venizelos taraftarı liberallerden ayrılan rakidal cumhuriyetçiler, bu durumda kendilerini boşlukta buldular. Bu durumdan kurtulmak için kesinlikle ilkelerini saptamak zorundaydılar. Fakat küçük-burjuva sınıfsal yapıları, onları; artık hızla gelişen küçük fakat gürbüz sosyalist işçi hareketiyle birleşmekten alıkoydu. Liberallerle dengesiz koalisyonlar kurmayı tercih ederek, giderek liberallerin tutucu siyasetlerini kabul ettiler.

Papanastissou'nun, Venizelistler tarafından yürütülen siyasete karşı yönelttiği eleştiriler, yumuşamış, «Demokratik Birlik» adını alan sol kanat libarelleri, artık 1930'ların başında Liberal Parti'ye tamamen bağımlı bir grup haline gelmişlerdi. Aslında, sol kanat liberallerinin yada Yunan küçük-burjuvazisinin siyasi temsilcilerinin bu gelişimi hiç te garip ve rastlantısal bir gelişim değildi. Karl Marx'ın, küçük-burjuvazinin bu niteliğine bir yüzyıl kadar önce koyduğu teşhis son derece açıktır:

> «......... parti, küçük burjuvaziyi, dolayısıyla içinde karşıt iki sınıf yararlarının birbirini köreltti̇ği bir **ara sınıfı** temsil ettiğinden, kendisinin sınıf anlaşmazlıklarının üzerinde olduğunu sanır... Çözüm yolu olarak, demokratik Cumhuriyetçi kurumlardan, iki uç olan sermaye ve ücreti kaldırmaz; sürtüşmelerini hafifletmek ve ikisini ahenkli bir şekle sokmak ister. Bu amaca ulaşmak için teklif edilen tedbirler ne ölçüde çeşitli olursa olsun, bürünebileceği anlayış şekillerinin az çok devrimci niteliği ne olursa olsun, kapsam hep aynı kalır. Toplumun demokratik yolla dönüşümüdür bu; ama küçük-burjuva çerçevesinde bir dönüşüm. Küçük-burjuvazinin ilke olarak bencil bir sınıf yararını yüceltmek istememesi gibi dar bir görüşü paylaşmak doğru olmaz. Tersine, küçük-burjuvazi inanmaktadır ki, kurtuluşundaki özel koşullar, genel koşullardır: Bunlar dışında modern toplum kurtulamaz ve sınıf mücadelesi de geçiştirilemez. Küçük-burjuva temsilcilerinin hepsinin **bakkal** olduklarına veya bakkallardan yana olduklarına inanmamak gerekir. Kültürleriyle, kişisel durumları ile onlardan bir uçurumla ayrılmış olmaları da mümkündür. Onları, küçük-burjuvazinin temsilcisi yapan şey, kafalarının, küçük-burjuvazinin ömründe aşamadığı sınırları aşamamış olması ve dolayısıyla aynı sorunlara ve aynı çözüm yollarına itilmiş olmasıdır.» (30)

Bu oluşum içinde işçi sınıfının siyasi örgütlenmesinin yetersizliği ve ılımlı solu temsil eden radikal Cumhuriyetcilerin, liberallerin hakimiyetine girmesi sonucu, Yunan solunun sesi duyulmaz olmuştu. Fakat Venizellistler ile eski kralcı grup, aralarındaki bölünmeyi doğuran sosyal nedenler silikleştiği halde sadece yüzeyde kalan ve neredeyse kişisel kan davasını andıran bir mücadeleyi sürdürmeye devam ettiler.

Kral taraftarı büyük toprak sahiplerinin (popülistlerin) karşı-

sında, toplumda yer kapma mücadelesi veren orta burjuvazi ve siyasi hareketi olan Liberal hareket, artık isteğine kavuşmuştu. Ancak bu dönemde, Yunan finans-kapitalinin oynadığı rol bilinmediği taktirde, Liberal hareket ile popülist harekete asıl hakim olan ve bazen birini, bazen diğerini kullanan gücün niteliği anlaşılmaz olarak kalacaktır. Bu konuda K. Çukalas'ın naklettikleri yeterince aydınlatıcı olmaktadır :

> «... Yunan finans-kapitali, bu dönemde —iki savaş arasında— yerli sanayinin geliştirilmesi görevini yüklenmeye karşı büyük bir isteksizlik gütmüştür... Bu durum, Yunan kapitalizminin tarihi gelişimi açısından ele alınmalıdır. Bu süreç, Avrupa'nın Yakın-Doğu'daki sömürgeci çıkarlarının gelişimine tabidir. Osmanlı İmparatorluğunun ve Mısır hidivliliğinin 19. yüzyılın ikinci yarısında tamamen çökmesiyle, batılı güçler bu devletler üstünde yarı-sömürgeci bir egemenlik kurabilmişlerdi. Bu gelişmelerden en fazla Rum tüccarlar ve bankerler yararlanmışlardı. 1880 ve 1910 yılları arasında Akdeniz kıyılarında büyük servetler yapılmıştı. Gerçi 1922 buhranı, Yunanlı unsurların Türkiye'yi ve Bulgaristan'ı terketmelerine sebep olmuştu ama, bu unsurların Mısır'da ve bir ölçüde Romanya'daki sosyal konumları hiç sarsılmamış ve en nüfuzlu Yunanlı finansörler, bu ülkelerde servetlerini artırmağa devam etmişlerdi. Venizelos'un ekonomi ve bankacılık alanlarındaki en yakın danışmanları da doğal olarak bu gruba mensuptu. Bu durum, Venizelos'un İngiliz ve Fransız siyasetlerine niçin otomatik bir şekilde boyun eğmek zorunda olduğunu açıklamağa şüphesiz yardımcı olmaktadır. Ayrıca, Yunan sermayesinin, çıkarlarını ülke içindeki gelişim üstünde toplamaktaki isteksizliğini de anlatmaktadır. Megalo-İdea'nın siyasi temelleri tamamen çürüdüğü halde, uluslararası durum Yunan burjuvazisinin ülke sınırları dışında zenginleşmesini sağlamıştır. Egemen Yunan sınıfının kendine özgü bu gelişimi, 19. yüzyılda doğmuş olan bir takım ideolojik ilkelerin yeniden canlanmasına yol açacaktı. Burjuva liberallerinin tek kaygusunun, ticari kapitalizmin engelsiz bir şekilde gelişimini sürdürmesini sağlıyacak bir para dengesi yaratmak olması, insanı hiç şaşırtmamalıdır. Bunun doğal bir sonucu olarak; egemen sınıf hem liberal-

lerle hem de popülistlerle aynı ölçüde işbirliği yapmıştı.» ([81])

Venizelos, işte böyle bir ortamda 1928 yılında tekrardan faal siyasi hayata dönmüştür. Venizelos, özellikle mülteciler üzerindeki büyük prestijinden de yararlanarak liberalleri ve cumhuriyetcileri tekrardan örgütlemeyi başarmıştı. Popülistler ise, Anadolu yenilgisinden sonra yitirdikleri itibarlarını tümden kaybetmiş durumdaydılar.

Ciddi hiç bir muhalefetle karşılaşmamasına rağmen, Venizelos'u ve taraftarlarını yıkacak en büyük sorun, ülkenin ekonomik sorunları olacaktı. Gerçekten de, yoksul halk kitlelerini sadece bir oy deposu olarak gören ve temelde Yunan hakim sınıflarının isteklerini yerine getiren bir araç olmaktan başka bir niteliği olmıyan Venizelos yönetimi, her alanda daha bir batağa saplanmaktaydı. En önemli ekonomik sorun olan mültecileri, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içinde bütünleştirmek sorunu çözümlenemediği gibi; ekime açılan toprakların yetersizliği yüzünden toprakları terkeden köylülerin sayısının artması, 1929 ve 1931 yılları arasında çok kötü ürün alınması ve Yunanistan'ın başlıca ihracat maddesi olan lüks tarım ürünlerine dünya pazarlarındaki talebin azalması: tarım sorunlarının büyümesine ve dış ticaret açığının giderek çok büyük boyutlara ulaşmasına yol açmıştı. Bu durumda dış borçlanma kaçınılmaz olmuştu. Venizelos, İngiliz ve Fransız dostlarına başvurarak geniş dış borçlar sağlamaya yönelmişti. Bu borçlanma o denli hızla gelişti ki, 1932'de dış borçların toplamı, kişi başına 100 dolara yükselmiş, bu sayı kişi başına düşen milli gelirden fazla olduğu gibi, milli bütçenin % 40 ile 50'si bu borçların hizmetine girmek zorundaydı. Uluslararası ekonomik kriz, Yunanistan'ın ekonomik durumunu daha da çıkmaza sokmuş ve 1932'de, «kısmi milli iflas» ilan edilmişti. Bu durumun, borç veren emperyalist ülkelerin Yunanistan üzerindeki siyasal kontrollerini daha da artırmalarına yol açtığını söylemek bile gereksiz.

Bu dengesiz gelişime paralel olarak, Yunan sermayesi, daha önce açıkladığımız nedenlerle, yurt dışında kârlı yatırımlar peşinde koşarken; ülke içinde ise, yabancı, özellikle İngiliz şirketleri yatırım yapmaktaydılar. Bu çelişkili durum; günümüzde Onasis, Niarkoss gibi, neredeyse Yunanistan'dan daha varlıklı, Yunanlı zenginlerin oluşmasına yol açarken, Yunanistan emperyalizmin hakimiyeti altında, yoksul bir tarım ülkesi olarak kalmaya devam edecektir.

Kısacası, Venizelos'un 1928 yılında tekrar siyasi hayata dönmesi, siyasi buhranı ancak dört yıl erteleyebilmiş ve 1932 seçimlerinde liberaller, iktidarı kaybetmişlerdi. Bu, aslında çok doğal bir olu-

şumdu. Çünkü, toplumun ekonomik yapısındaki kriz, üst-yapı kurumlarına yansımış ve siyasal alanda büyük bir boşluk ve karışıklık doğurmuştu. Yine bu süreç içinde liberal burjuvazi, işçi sınıfının giderek güçlenen mücadelesi karşısında artan bir tedirginlik ve sertleşen bir tavır almaya başlamıştı.

Metaksasın Faşist Diktatörlüğü ve Üçüncü Yunan «Uygarlığı»

Liberal hükümetin düşmesine yolaçan 1932 seçimleri, modern Yunan tarihinde önemli bir dönüm noktası idi. Çünkü, komünistler, toplumun temellerinin sarsılmasına paralel olarak ilk kez, oyların % 5'nden fazlasını elde edebilmişlerdi. Yeni kurulan Radikal Tarım Partisi de, köylüler arasındaki huzursuzlukla beraber, oyların % 6'sını elde edince ciddi bir panik havası Yunan hakim sınıfları arasında baş göstermişti. 1932 yılı boyunca birbirini izleyen bir çok grev, polis tarafından şiddetle bastırılmış ve Venizelos'un 1929 yılında yürürlüğe koyduğu, ünlü faşist «Sosyal Rejimi Koruma» kanununa dayanılarak, solcu unsurların ve işçi liderlerinin kıyımı artırılmıştı.

Ekonomik alt-yapının sarsılması ve işçi sınıfı hareketinin büyümesi karşısında burjuvazinin çeşitli kesimlerinde baş gösteren bu sosyalizm düşmanlığını, Karl Marx'ın Fransız toplumu için söylediği şu sözler yeterince aydınlatmaktadır :

> «Düzen Partisi'nin, Millet Meclisi kürsüsünden azınlığa aktarabildiği tutku ve lafların toplamı ne olursa olsun ...., nutukları hep tek heceli olarak kalıyordu. Bu nutuklar, Meclis kürsüsünde de tek heceli, basında da tek heceli; çözümü önceden bilinen bir kelime kadar tatsız. İster müracaat hakkı, ister içki seyisi, basın özgürlüğü, ister serbest mübadele, klüpler, ister belediye örgütü, ister bütçenin düzenlenmesi söz konusu olsun, dönüp dolaşıp gelen hep aynı parola idi; tema hep öyle, slogan hep hazır ve aynı: **Sosyalizm!**......... Bu, bir söz gelişi, bir moda, bir parti taktiği değildi. Burjuvazi, feodaliteye karşı hazırladığı silahların kendine çevrildiğini, getirdiği bütün öğretim yollarının kendi kültürüne karşı çıktığını, yarattığı bütün tanrıların kendini bırakıp gittiğini çok iyi anlıyordu. Yine, gayet iyi anlıyordu ki, bütün sözde burjuva özgürlükleri ve ilerici kurumlar, sınıf üstünlüğünü —hem sosyal tabanında, hem de politik doruğunda— kemiriyor ve tehdit ediyordu, dolayısıyla da «sosyalist» oluyordu

kurumlar. .... Böylece, önceleri **Liberal** olarak övdüğü şeyi, **sosyalist** sapıklığı diye suçlayan burjuvazi yararının .... sosyal gücünü, bozulmadan korumak için, politik gücünü parçalaması gerektiğini, burjuvaların sınıflarının ancak öteki sınıflar gibi politik yönden hiçliğe indirilmesi şartı ile, öteki sınıfları sömürmeye devam edebileceğini, kesesini kurtarmak için, tacını yitirmek zorunda olduğunu, kendisini koruyacak olan kılıcın, aynı zamanda başının ucunda sallanan Demokles kılıcı olduğunu kabul etmektedir.» ([32])

Evet, Yunan burjuvazisi «başının ucunda sallanan Demokles kılıcı»na doğru hızla yol almaktadır. 1936 yılı ve Metaksas'ın askeri diktasına az zaman kalmıştır. İşte böyle bir ortam içinde 1932 tarihlerinde tekrar güçlenmeye başlıyan kralcı popülistler uzun süren dengesiz koalisyonlardan sonra, 1933 yılında Çaldaris yönetiminde bir hükümet kurmayı başardılar. Bu hükümetin kurulması ile beraber, krallığın geri getirilmesi düşüncesi de tekrar gündeme girdi. Önce Venizelos'a karşı bir suikast tertibinin hükümet tarafından örtbas edilmek istenmesi, sonra da Venizelos taraftarı general Plastiras'ın başarısız darbe girişimi sonucu, siyasal ortam iyice kızgınlaşmıştı. Her iki grup ta, orduyu ile geçirmek ve ordu aracılıyla bir dikta kurmak için, her türlü düzen ve entrika çevirmeyi hızlandırmıştı. Yunan ve İngiliz tutucu çevrelerinin baskısı altında, o güne kadar bir uzlaşma siyaseti takip etmiş olan Venizelos, artık bu uzlaşmacı siyasetini yürütemez olmuştur. İktidarda olan popülistler, oniki yıl iktidarda kalan liberallerin ellerinde tuttukları devlet mekanizmasına sistemli olarak nüfuz etmeye başlamışlardı. Değişen dünya konjonktüründe, özellikle de uluslararası işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi ve Sovyetler Birliğinin başarıları ve de Yunan işçi sınıfı hareketinin de giderek somut bir güç durumuna gelmesi karşısında, Yunan hakim sınıfları ister istemez tutuculuğa yönelmişler ve popülistleri tercih eder olmuşlardı.

Venizelos taraftarları bu duruma, 1 Mart 1935 tarihinde yapılan bir askeri darbe ile karşılık verdiler. Fakat, kralcı general Kondyls'in başarılı yönetimiyle bu darbe girişimi ezildi, birçok subay ordudan tasfiye edildi, bunlardan bazıları öldürüldü, devlet mekanizması liberallerden temizlendi; Venizelos bir daha geri dönmemek üzere ülkeyi terketti. Liberallerin gücü artık sona ermişti.

Bu durumda, orduyu da tamamen denetimleri altına alan popülistler daha da güçlendiler; 1935 Haziranında, seçimlere liberallerin katılmayışı, popülistlerin daha da çok işine yaradı ve bir yan-

dan Cumhuriyetcilere ve komünistlere karşı terör uygulamasını artırırken, diğer yandan kralı tekrar ülkeye geri getirmek için çalışmaya başladılar. General Papagos yönetimindeki cumhuriyetçi subaylar; kralcı general Kondylis'i destekleyerek, popülist başbakan Çaldaris'in muhalefetine rağmen, kral II. George'un ülkeye dönmesini sağladılar. Tamamen düzmece bir plebislitle krallık rejimi tekrar kabul edildi ve böylece 1935 Kasımında Cumhuriyet sona ermiş oldu.

Liberaller, liderleri Venizelos'un İngilizlerin isteklerine uygun olarak kralı desteklemesi nedeniyle, yumuşak bir tepki göstermekten öteye gidemediler. Venizelos taraftarları arasından ufak bir bölümü ve komünistlerin sert fakat güçsüz tepkisinden başka bir tepki olmadı. Krallığın yeniden kurulması sonucu, kral, düzmece plebisiti tertipleyen Kondylis'i azlederek, profesör Demertzis yönetiminde, **partiler üstü bir hükümet** kurdu. Fakat gerçek yönetim, kralı tahta geçiren askeri grubun elindeydi. 1935 yılında yapılan genel seçimlerde, iki taraf ta kesin bir çoğunluk sağlayamamıştı. Denge, 15 komünist parlamento üyesinin elinde bulunmaktaydı. Liberallerin lideri Sophoulis'in, komünistlerle gizli bir anlaşma yaptığı ortaya çıkınca, general Papagos yönetimindeki ordu, komünist oylarına dayanan bir hükümete göz yumamıyacağını bildirdi. Bunun üzerine, liberaller ordunun isteğini kabul ederek, 1936 Martında Demertzis'in kurduğu «partiler-üstü» hükümeti desteklediler. Bu kabinenin başbakan yardımcılığı ve savunma bakanlığı görevlerinde, general Metaksas bulunuyordu. Metaksas, 1923 yılındaki başarısız kralcı darbenin lideriydi ve faşist niteliği herkes tarafından bilinmekteydi. 13 Nisanda Demertzis'in ölümü üzerine yerine Metaksas geçti. Bu ölümü takip eden birkaç ay içersinde garip bir rastlantı sonucu Venizelos, Çaladris, Kondylis ile iki eski Cumhurbaşkanı Kondouriotis ve Zaimis ardarda öldüler; böylece Yunan sisayet dünyası bir anda görünüm değiştirdi.

Siyaset dünyasındaki bu boşluk ve 1936 yılındaki ünlü Selanik genel grevi, General Metaksas'ın faşist yönetiminin kurulmasında sondan bir önceki adım oldu. Selanik'teki bu genel grev, görülmemiş bir vahşetle bastırıldı. 30 işçi öldürüldü ve 300'den fazla işçi yaralandı. Bunun üzerine 5 Ağustos günü bütün ülkede genel grev ilan edildi. Metaksas ise bu fırsatı iyi değerlendirerek yüzlerce işçi liderini tutuklattı ve sınırdışı etti. Metaksas, 4 Ağustos günü sıkıyönetim ilan ederek; Anayasanın temel maddelerini iptal etti. Artık krallık, faşist bir askeri yönetim tarafından korunan bir diktatörlük olmuştu.

Liberallerin ve popülistlerin bu duruma karşı göstermelik bir tepki göstermelerini ve temelde bu oluşumu uzun yıllardır hazırladıklarını K. Çukalas, şu şekilde nakletmektedir :

> «Liberallerin kralın tahtan uzaklaştırıldığı dönem boyunca tereddüt dolu ve belirsiz bir siyaset izlemeleri, güçlü bir direniş potansiyelini baltalamıştı. Liberal liderlerin çoğu, parlamenter bir hükümete karşı duydukları güvensizliği sürekli olarak inşa etmişlerdi. Venizelos, partilere bağlı olmayan bir hükümet kurulmasını istemiş: Papanastassiou «kollektif bir hükümeti» desteklemiş ve bu amaçla, anayasada yapılacak bir değişiklikle bütün partileri birleşmeye ve ortak olarak iktidara katılmağa zorlanmasını dilemişti; 1922 askeri darbesinin yöneticisi olan Plastiras bile, birçok kereler «güçlü ve dinç» Musolini rejimini övmüştü. Gelecekteki başbakanlardan, Venizelos'un oğlu Sofokles, «sınırlı bir süre için» totaliter bir rejim kurmak üzere, Metaksas ile işbirliği yapmayı kabul etmiştir.» ([33])

Kısacası, Marx'ın söylediği gibi :

> «sınıfının genel yasasını, şu veya bu kişisel yarara feda etmeye daima hazır bu yavan burjuva bencilliği» ([34])

bu oluşumu uzun yıllardan beri bizzat kendisi hazırlamıştı. Bu nedenle, ne liberallerin nede popülistlerin, halkı Metaksas'a karşı direnişe geçirmeye çalışmamaları şaşırtıcı değildir.

Faşist Metaksas diktatörlüğüne karşı tepki gösteren tek örgütlenmiş güç, Yunanistan Komünist Partisi olmuş; fakat Metaksas'ın polis devleti, komünistleri sistemli bir kıyıma uğratmış; dört buçuk yıl süren aralıksız baskılar ve takipler sonucu, komünistlerin yeraltı örgütleri darmadağın olmuş, etkili olabilecek potansiyele sahip bütün güçler safdışı edilmişti.

Sonuç olarak, «Üçüncü Yunan Uygarlığı» artık yerine yerleşmişti.

———o———

emperyalistler arası rekabetin yeni bir aşaması

Abram MİLEİKOVSKİ (*)
Boris KOMZİN

Türkçesi : Ural ATEŞER

Emeğin üretkenliğinin gelişmesi için, daha önce hiç görülmemiş perspektifler açan bugünkü bilimsel-teknik devrim; iki farklı sosyal sistem arasındaki tarihsel yarışmanın, gitgide daha fazla ekseni olmaktadır. S.B.K.P'si 24 ncü Kongresi, «sosyalizm ve kapitalizm arasındaki sınıf mücadelesinde, iki dünya sistemi arasındaki ekonomik, bilimsel ve teknik yarışma gibi çok önemli bir sektörün rolünün önemli ölçüde yükselişine» tamamen özel bir önemle işaret etmiştir. (1)

S.B.K.P. Merkez Komitesi Genel Sekreteri, S.B.K.P'nin 24 ncü kongresinde; bilimlerin ve keşiflerin itkisiyle harekete geçen, üretim güçlerinin gelişimindeki devrimin perspektiflerinin, gitgide daha önemli ve derin olacağını söylemiştir: Sovyet halkının, şu tarihsel görev ile karşı karşıya olduğunu eklemiştir: **Bilimsel-teknik devrimin kazançlarını sosyalist yönetim sisteminin avantajları ile organik bir biçimde birleştirmek.** Çünkü, bilimlerin ve tekniklerin çok biçimli belirleyişine, sadece ve ancak sosyalizm herşeyden fazla sağlar.

(*) Bu yazı, S.S.C.B. Bilimler Akademisi Üyeleri, Abram MİLEİKOVSKİ ve Boris KOMZİN'in; S.S.C.B. Bilimler Akademisinin, «Social Sciences» Dergisinin, 2/1972 tarihli sayısında yayımlanan, yazılarından çevrilmiştir.

> «Liberallerin kralın tahtan uzaklaştırıldığı dönem boyunca tereddüt dolu ve belirsiz bir siyaset izlemeleri, güçlü bir direniş potansiyelini baltalamıştı. Liberal liderlerin çoğu, parlamenter bir hükümete karşı duydukları güvensizliği sürekli olarak inşa etmişlerdi. Venizelos, partilere bağlı olmayan bir hükümet kurulmasını istemiş: Papanastassiou «kollektif bir hükümeti» desteklemiş ve bu amaçla, anayasada yapılacak bir değişiklikle bütün partileri birleşmeye ve ortak olarak iktidara katılmağa zorlanmasını dilemişti; 1922 askeri darbesinin yöneticisi olan Plastiras bile, birçok kereler «güçlü ve dinç» Musolini rejimini övmüştü. Gelecekteki başbakanlardan, Venizelos'un oğlu Sofokles, «sınırlı bir süre için» totaliter bir rejim kurmak üzere, Metaksas ile işbirliği yapmayı kabul etmiştir.» ([33])

Kısacası, Marx'ın söylediği gibi :

> «sınıfının genel yasasını, şu veya bu kişisel yarara feda etmeye daima hazır bu yavan burjuva bencilliği» ([34])

bu oluşumu uzun yıllardan beri bizzat kendisi hazırlamıştı. Bu nedenle, ne liberallerin nede popülistlerin, halkı Metaksas'a karşı direnişe geçirmeye çalışmamaları şaşırtıcı değildir.

Faşist Metaksas diktatörlüğüne karşı tepki gösteren tek örgütlenmiş güç, Yunanistan Komünist Partisi olmuş; fakat Metaksas'ın polis devleti, komünistleri sistemli bir kıyıma uğratmış; dört buçuk yıl süren aralıksız baskılar ve takipler sonucu, komünistlerin yeraltı örgütleri darmadağın olmuş, etkili olabilecek potansiyele sahip bütün güçler safdışı edilmişti.

Sonuç olarak, «Üçüncü Yunan Uygarlığı» artık yerine yerleşmişti.

———0———

L. Brejnev, bugünkü tarihsel aşamanın özgül vasıflarından birinin, bilimsel-teknik devrime ve bunun ortaya çıkardığı potansiyellerin kullanılışına çok sıkı biçimde bağlı olan sosyalist ülkelerin ekonomik bütünleşme süreci olduğunu, söylemiştir.

Diğer yandan, kapitalist dünya tamamen farklı bir tablo göstermektedir, Lenin'in sözlerini kullanırsak; kapitalizmin sürekliliği yasaları, ekonomik çıkarların üstesinden gelinemez ayrılığını doğurmakta, bu rejim parçalanma eğilimlerini sürekli olarak beslemektedir. S.B.K.P'si Merkez Komitesi'nin 24 ncü Kongredeki faaliyet raporunda: «emperyalistlerin ne bütünleşme süreclerinin, ne dünya sosyalizmine karşı mücadelesinde çabalarını birleştirmeye iteleyen sınıfsal çıkarlarının, emperyalistler arasındaki çelişkileri ortadan kaldırmadığını» belirtmektedirler(2). Bizzat bilimsel-teknik devrimin gelişmesi bile, emperyalistler arasında, en ileri teknik tekeli için mücadeleye bağlı özgül biçimlerde ve özel bir derinlikte çelişkileri ortaya çıkarmaktadır.

Bu alanda yaratılan ilişkilerin —bilimler ve teknikler alanındaki çelişkiler—, günümüzde, emperyalistler arasındaki rekabet cephesinde bağımsız bir sektör oluşturduğu, terimleri fazla zorlamaksızın, söylenebilir. Bu sektörde süren mücadele, emperyalistler arasındaki ilişkiler sisteminin bütünü üzerinde en hissedilir etkilerden birini yapacaktır ve hatta daha şimdiden yapmaktadır.

«TEKNOLOJİK KOPMA» BİR DEVLET PROBLEMİ

Bilimsel-teknik devrim, belli başlı kapitalist ülkelerin ekonomik gelişiminin belli bir eşitlenme düzeyine varmasını sağlamıştır. Amerikalıların bilimsel-teknik ve üretim deneylerinden büyük ölçüde yararlanma olanağı, buna en büyük katkıda bulunmuştur. Savaştan sonra, gelişmiş kapitalist ülkeler, ekonomik yapıları ve üretim düzeyleriyle, A.B.D'ye hissedilir ölçüde yaklaşmışlardır. Bu ülkeler, A.B.D gibi; kimya, nükleer enerji, elektroteknik, sınai-bilimsel malzeme donatıları ve hassas aygıtlar sanayisinin gelişimine öncelik tanımaktadırlar.

Modern üretim güçlerinin gelişiminin objektif süreçleri ile tayin edilen bilimsel-teknik devrimin, bu yönünden hareket eden burjuvazinin savunucuları —özellikle Amerikalılar— bunu, kapitalist dünyanın ekonomik gelişimindeki eşitsizliğin silindiğini, yada en azından eski büyük eşitsizliğini kaybettiğini ispatlamak için kanıt olarak ileri sürmektedirler. Aynı şekilde, A.B.D. sermayelerinin kitle halinde göçü ve A.B.D. tarafından siyasi-askeri bloklar vasıtasıyla, partönerlerine yapılan teknik «yardım»; Washington tarafından bile bile uygulanan ve eski ve yeni dünya arasındaki tarihsel uçurumu ortadan kaldırmayı hedef alan, bir «Amerikan tek-

nik standartlarını yerleştirme» siyaseti olarak gösterilmektedir. Fakat, işte özellikle bu nedenden, A.B.D. ile diğer kapitalist ülkeler arasında uçurum durmaksızın büyümekte ve A.B.D. tekelleri bunu durmadan fazlalaştırmak için girişimlerini artırmaktadırlar. Amerikan kapitalizminin, Lenin'in zamanında belirttiği, özgül avantajları buna geniş şekilde katkıda bulunmuştur. 20 nci yüzyılın başlangıcına doğru, A.B.D.'nin; Büyük Britanya'dan 3,3 defa, Fransa'dan 2,7 defa ve Almanya'dan 4,6 defa daha yüksek bir sınaî verimlilik düzeyi vardı; genel sınai üretim hacmi, demiryolları şebekesinin genişliği, ileri teknik branşların üretim hacmi v.d. alanlarında A.B.D., bu ülkeleri geride bırakmıştı. Örneğin, 1902 yılında dünya bakır üretiminin % 87'si, ABD tekellerine bağlı fabrikalardan gelmekteydi. 1894 yılında ABD'de, Büyük Britanya'dan 1,7 defa, Fransa'dan 1,9 defa daha fazla ihtira beratı verilmişti.

Fakat, bilimsel-teknik üstünlük bu çağda, emperyalistler arasındaki çelişkiler sisteminde daha henüz tayin edici bir faktör değildi, çünkü diğer ülkelerde olduğu gibi, ABD'de de ekstantif büyüme marjı daha henüz önemliydi. Şu yada bu emperyalist devletin gücü; daha henüz topraklarının mutlak büyüklüğüyle, bu topraklarda yaşayanların sayısıyla, sömürgelerinin genişliğiyle ve hammadde kaynaklarının önemiyle tayin edilmekteydi. Bu çağın ordularının vurucu gücü, bu orduların asker sayısı ile doğru orantılıydı. Çünkü, askeri teknik planda aralarında büyük farklılıklar yoktu.

Günümüzde ise, emperyalist ülkeler arasındaki çelişkiler, gitgide daha fazla yeni faktörler tarafından tayin edilmekte ve bilimsel-teknik üstünlük için mücadele, emperyalistler arasındaki çelişkilerin gitgide daha fazla bir kızışma ve yeniden üreme kaynağı olmaktadır.

Kapitalist ülkelerin gelişimlerinin mukayese düzeyinin değerlendirilmesinde; eğer şu yada bu teknik branştaki varlıklarını, her defasında ABD'nin buna uygun düşen alandaki varlıkları ile kıyaslayarak «statik» ölçeğe değil de, «dinamik» ölçeğe başvurulunca elde edilecek tablo; ortalama ölçüler karıştırılarak elde edilen tablodan farklı olacaktır. Çünkü, bu durumda ileri teknik branşlarının dinamiği gözden gizlenecektir. İlk türden muakeyesede, kapitalist dünyada, teknolojik planda hiçbir eşitlenme düzeyi söz konusu değildir. ABD öteki ülkelerden daha önce köklü bilimsel-teknik dönüşümler aşamasına girmiş ve ileriye doğru çok büyük bir sıçrama yaparak, bu ileri durumunu korumaya devam etmektedir. Savaş sonrasında ABD, kapitalist dünyada bütün bir dizi en önemli teknik branşta mutlak üstünlüğü elinde bulundurmaktaydı. Bununla beraber, günümüzde ABD ile diğer kapitalist ülkeler arasındaki farkların, İkinci Dünya Savaşının eseri olduğuna inanmak yanlış olacaktır. Bunun tek nedenini, üretim alanında rekabet mü-

cadelesinde, uygun zamanda hazır olabilmek için, her ülkenin, ortaya koyabileceği kaynakların hacmindeki eşitsizlikte de aramamak gerekir.

Ekonominin kilit branşlarındaki hakimiyetini korumayı, teknolojik uçurumu genişletmeyi hedef alan Amerikan emperyalizminin strateji ve taktiğinin, bilimler ve teknikler alanındaki eşitsizliğin genişliği ve durmaksızın büyüyen bir etkisi vardır. Amerikan tekelci devlet kapitalizmi, modern üretimin tayin edici branşlarında ve özellikle de bilimsel-teknik devrimin ilerleyişinin bundan sonraki aşamalarının temelini oluşturacak branşlarda, teknolojik kopukluğu belli bir düzeyde tutmak için her çareye başvurmaktadır. Savaş sonrası dönem boyunca, ABD'nin ve özellikle devletin araştırma masraflarındaki payı çok hızlı bir artış göstermiştir. Askeri potansiyel birikiminin devletin bilimsel-teknik ilerlemedeki güçlü müdahalesinin temel ekseni olduğu mutlaktır. Fakat uluslararası arenadaki rekabet mücadelesinde, sağlam pozisyonlar fethi, devletin en büyük tasasıdır. Bilindiği gibi, bilimsel-teknik devrim alanındaki teknik ve teknolojik üstünlük, emperyalistler arası mücadelede, geçmişte temel rol oynamış şu yada bu faktörden (hammadde rezervleri, ucuz bir el-emeği v.d.) çok daha fazla avantaj sağlamaktadır.

ABD ve Batı Avrupa arasındaki teknolojik uçurumun derinleşmesi, kökleri savaş sonrasından hemen sonra gelen yıllara dayanan, Amerikan emperyalizminin dış politika stratejisi tarafından da aynı şekilde kolaylaştırılmıştır. «Marshall Plan»ına uygun olarak Batı Avrupa ekonomisine yatırılan dolarlar, sadece işçi sınıfının devrimci mücadelesinin güçlü biçimde büyümesi ile tehdit edilen Avrupa kapitalizminin sınıfsal pozisyonlarını korumak görevini değil, fakat, Batı Avrupalı rakiplerinin zayıflamasından yararlanarak Amerikan hegemonyasını dünya pazarında pekiştirmek görevini de yüklenmişti.

ABD'de bu dönemde, elektroniğin (ilk elektronik beyinler), tepkili uçakların, kimyanın yeni branşlarının bilimsel-teknik temelinde coşkun bir gelişim gözleniyordu. Bununla beraber, Batı Avrupa'ya yapılan ABD «yardımı» tamamiyle başka alanlarda yoğunlaştırılmıştı ki: kömür ve metalurji sanayileri, demiryolları sanayi, v.d. «tekrardan canlandırılırken» yeni branşların kurulması için hiçbir çabada bulunulmamıştı. Yavaş yavaş, bizzat «ortaklaşma» ilkesinin gerçek anlamının belirginleştiği görülmekteydi. Bu ilkenin gerçek anlamı, ültra-modern tekniklerin maksimum üretim hacminin ABD'de yoğunlaşması, nisbeten eskimiş ve basit malzeme üretiminin ABD'nin sınırları dışında yer almasıydı. Böylece de, ulusal planda olduğu gibi, uluslararası planda da; üretim güçlerinin gelişimine set çeken ve emperyalizme özgü çürüme eğilimlerini so-

mut olarak ortaya çıkaran ve derinleştiren tekelin, Leninist karakteristiği modern koşullarda doğrulanmaktaydı. Fakat Washington'un bu politikasının emperyalist rakipleri ile çatışmış olması ve çatışmaya devam etmesi doğaldır. ABD' ileri üretim branşlarındaki hakimiyetini güçlendirme politikasına karşı artan direncin üstesinden gelmek için, 50 yıllarının sonlarına doğru bir tedbirler sistemini yürürlüğe koymuştur. Batı Avrupa'daki kitlesel Amerikan özel sermaye yatırımları, bundan böyle açıkca yayılmacı bir karakter göstermeye ve ileri üretim branşlarında stratejik noktaları ele geçirme ve rakiplerinin ya ayağını kaydırmayı, yada kendisine bağımlı kılmayı hedeflemeye başlamıştır.

Petrol (rafinaj), kimya, elektroteknik ve elektronik sanayilerinde, ABD tekellerinin şubeleri ve temsilcileri çoğalmışlardır. Modern tekniğin en önemli branşlarından biri olan enformatik branşında (bilgi işlem branşı), ABD, sadece kapitalist ülkelerin tümünden birden ilerde olmakla kalmayıp; elektronik beyinler (kompüter) üretiminin, «Amerikan olmıyan» tüm alanını da pratikte kontrolü altında bulundurmaktadır. Bu alanda iki istisna, elektronik hesap makinasının hemen hemen yarısının ABD'nin dev enformatik şirketlerinden nisbeten bağımsız kuruluşların ürettiği, Japonya ve Büyük Britanya'dır. Batı Avrupa'daki elektronik hesap makinalarının üretiminin ve piyasaya sürümünün % 80'i ve uzaktan yönetimli ve merkezi yönetimli elektronik aygıtların satışının % 95'i, ABD tekellerinin şube ve temsilcileri tarafından karşılanmaktadır. Eğer sadece söz konusu olan malzemenin önemi değil; fakat, kısa yada uzun vadede bu malzemenin bütün ekonomik branşlarda kısa yada uzun vadede oynadığı büyük rol hesaba katılırsa, ABD'nin bu sermaye ihracı stratejisinin anlamını anlamak güç olmaz.

ABD tekellerinin diğer gelişmiş kapitalist ülkeler karşısında bir ciddi avantajı da, en geniş hacimli iç pazara sahip olmasıdır. Sadece böyle dev boyutlarda bir pazar, bir dizi, yeni bilimsel ve teknik branşı ortaya çıkarmağa yönelik çok büyük harcamaları verimli kılabilir.

Günümüzde, ABD'deki araştırma masraflarının ve devletin bu alandaki kredilerinin genel hacmi, rakiplerinden çok yüksektir. Örneğin, ABD'de devlet bütçesi, ülkenin araştırma-geliştirme harcamalarının toplam hacminin % 64'ünü karşılarken; bu oran, Büyük Britanya'da % 57, Federal Almanya'da % 40,4, Japonya'da % 27,8 dir. En büyük ABD şirketleri, Savunma Bakanlığı, NASA, Atom Enerjisi Komisyonu v.d. ile yaptıkları sözleşmeler gereğince, araştırma masrafları için büyük yardımlar alırlar. Aynı şekilde, özel sermaye yatırımlarının araştırma-geliştirme alanında yapılmasını teşvik etmek için, özel vergi bağışıklıkları öngörülmüştür. Eskiden feodal yönetimin çeşitli bölümlerine ait olan bir dizi araştırma mer-

kezi, tekellere, hiç bir para karşılığı olmaksızın terkedilmiştir. Bu harcamalardaki aslan payı, çeşitli askeri projelere gitmekle beraber, tekeller, askeri-olmayan alanlarda da rekabet üstünlüklerini güçlendirmek için elde edilen sonuçlardan yararlanma fırsatını kaçırmamaktadırlar.

Kazandığı üstünlüğe dayanan ABD emperyalizmi, bu liderlik durumuna, sağlam bir temel sağlamaya çaba göstermektedir. Bu nedenle, son yıllarda «saf» bilimsel araştırma alanına özel bir dikkat sarfedilmektedir. Bu alandaki kamu harcamalarının büyüme temposu, diğer bütün araştırma alanlarındaki harcamalardan çok hızlı olup, bu alandaki harcamaların mutlak büyüklüğü, diğer gelişmiş kapitalist ülkelerden on defa daha fazladır. ABD'de bilimsel araştırma alanı için yapılan harcamaların toplam hacmi, 1968 yılınd 2.300 milyon dolara yükselmiş olup; bu, Büyük Britanya'dan 7 defa, Japonya'dan ise 13 defa daha fazladır. ABD'deki bilimsel araştırmanın, ortalama % 90'ı devlet tarafından finanse edilmektedir. Bilimsel üstünlüğü güçlendirmek için, ülke dışına «beyin göçü» gibi emperyalist eylemlere başvurulmaktadır. Sadece 1962-1968 arasındaki dönemde, çeşitli kapitalist ülkelerden, hemen hemen 54.000 kadar bilimci ve mühendis ABD'ye göçetmiştir. Bu tür «ithalat» inanılmaz kârlar sağlamaktadır. Bu yönteme geniş biçimde başvuran Washington, sadece eğitimde tasarruf yapmakta (tek bir araştırmacının yetişmesi 15.000-20.000 dolardan daha aza mal olmamaktadır.) kalmamakta, fakat sahiplerine ciddi bir zarar da vermektedir. Savaş bitiminde, ABD'ye Alman askeri teknik uzmanlarını götürmekle görevli Amerikan istihbarat servisleri, Alman tekellerinin askeri üretimle hiçbir ilgisi olmıyan gizli belgelerini ihtiva eden çelik kasalarını da bu fırsattan yararlanarak boşaltmışlardı. Bugün ise, aynı hedeflere, başka yollardan, yani varolan yada potansiyel durumda bulunan keşif ve icadların sahiplerini ABD'ye çekerek varılmaktadır.

Bilimsel ve teknik ilerlemede kalımlı bir üstünlük sağlıyan vasıtaların, paylaşmasız mülkiyetine sahip olma savaşı, emperyalist devletlerin politikasının karekteristik bir özelliği ve emperyalistler arası çelişkilerin keskinleşmesinde ağırlık faktörlerinden biri olmaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak, bugünkü durumun içinde ve ondan ayrılmaz olarak bulunan şu özelliği belirtmek gerekir: üstünlük için mücadelede çelişkilerin keskinleşmesi, **devletin** gittikçe büyüyen katkısı ile birlikte yürümektedir. Bu, artık çeşitli tekeller yada tekel grupları arasında bir savaş değil, fakat bizzat emperyalist devletler arasında bir savaştır.

Devlet, araştırma - geliştirmenin ve özellikle de bilimsel araştırmanın finansmanına, doğrudan yada dolaylı olarak katılmaktadır.

Araştırma - geliştirmeyi iç ve dış politikada takip edilen doğrultuya uygun olarak yönetmek için, devlet aygıtı içinde özel kuruluşlar yaratılmış ve bakanlıkların yetkisini eline alan araştırma merkezleri ve enstitüleri şebekesinin (brain - trusts) yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır. Modern donatım malzemesinin devlet alımlarına konu olması, en karmaşık bilimsel - teknik branşların gelişmesine itkide bulunmaktadır. Devlet, araştırmacıların ve mühendislerin yetişme düzeyleri ve koşulları üzerinde, en doğrudan etkide bulunduğu gibi, göç politikasına da doğrudan müdahalede bulunmaktadır.

Devlet, ulusal şirketlerin durumlarını yabancı sermaye rekabetine karşı koruyarak, stratejik açıdan önemli ve global karakterli bilimsel - teknik projelerin gerçekleştirilmesine katılan ulusal tekellere yardım etmek için, çok büyük mali yardımlarda bulunarak ve en nihayet büyük çapta bilimsel - teknik sistemlerin gerçekleştirilmesinde, ulusal tekellerin eylemlerini diğer ülkelerinkilerle koordine ederek; kendi tekellerinin temsilcisi olarak bilimsel - teknik alanda dünya arenasına aktif müdahale etmektedir.

ÇAĞDAŞ REKABET KOŞULLARINDA ABD TEKELLERİNİN STRATEJİSİ

Teknolojik kopmanın muhafaza edilmesi, sadece devlet siyasetinin değil, fakat dünya pazarındaki ABD tekellerinin stratejisinin de hedefidir.

Bilimsel - teknik devrim, bir numaralı faktörü, araştırma - geliştirme olmuş olan rekabet mücadelesinin karakteri üzerinde, derin ve çok çeşitli bir etki yapmaktadır. Bu rekabetin çağımızdaki özellikleri, en modern teknik ilerleme yönelişlerini tekelleştirme eğiliminde olan Amerikan korporasyonlarının politikasında ortaya çıkmaktadır.

Bu amaçla; **lisans politikasına** geniş ölçüde başvurulmaktadır. Amerikan tekelleri, sadece ültra - modern donatım malzemesini ihraç etmekle, kendilerini sınırlamamaktadırlar; gümrük tarifelerinin karşılarına engel olarak çıktığı yerde, modern malzemenin başka ülkelerde imalâtından, kendilerine kâr sağlama hakkı tanıyan lisans ticaretini, yoğun olarak uygulamaktadırlar. ABD'de verilen ulusal ihtira beratlarının mutlak sayısı, Federal Almanya'dan 4 ilâ 5 defa; Japonya ve Fransa'dan 3 defa; İtalya'dan 5 defa daha fazladır. ABD'de bir yılda verilen ihtira beratlarının toplamında, yabancı ihtira beratı sahiplerinin payının; 1950'de % 11'den, 1967'de ancak % 15'e çıkması gibi nisbeten az olması dikkati çekicidir. Oysa Amerikan tekellerinin rakiplerinde durum tamamen farklıdır. Örneğin, Fransa'da, yabancı ihtira beratı sahiplerinin payı hemen hemen % 44'tür.

Savaşın bitiminden hemen sonraki yıllarda, Amerikan şirketleri; Federal Almanya'da, Japonya'da ve Fransa'da kullanılan icatlarını berat belgesi ile belgelendirmekte titizlenmiyorlardı. Bu ülkelerin bilimsel - teknik potansiyeli, ABD ile mukayese edilemiyecek kadar aşağı düzeydeydi. İleri teknik ve teknoloji donatımlarının dünya kapitalist pazarı, daha henüz doğuş halindeydi. Batı Avrupalı ve Japon tekellerinin, bilimsel - teknik bulgularına, dereceli olarak biriktirmesi ve rekabet mücadelesinin ağırlık merkezinin, ileri teknik ve teknoloji alanına doğru kayması, ABD şirketlerinin taktiğini değiştirmiştir. En büyük Amerikan tekelleri, 50 yıllarının ortalarından itibaren, ilk başta en yakın sahipleri olmak üzere, bütün kapitalist ülkelerde kullanılan icatlarının tümünü berat belgeleriyle belgelendirmeye başlamışlardı. 1950 - 1967 yılları arasında, yabancı ihtira beratı sahiplerinin nispi payı, Federal Almanya'da 10 defa, Japonya'da 14 defa daha fazla artmıştır (bu artışın hemen hemen 2/3'ü Amerikan şirketlerinin payına düşmekteydi).

Belli başlı eksenlerinin biri üzerinde, ABD tekellerinin bilimsel - teknik yayılmasının temposu ve boyutları işte böyledir. Rakibin yolu üzerinde bir «lisans çukuru» yaratmak, teknik gelişim hızlarını durdurmak, kullanılan teknik ve teknoloji düzeyindeki uçurumu derinleştirmek, ABD tekellerinin sürdürdükleri rekabet mücadelesinde gitgide daha etkili bir alet olmaktadır. Lisans fonunun, büyüyen «Amerikanlaşması» çerçevesi içinde, Batı Avrupalı ve Japon rakipleri şu alternatife itilmek zorunda kalmışlardır: ya Amerikan ihtira beratını «karşılayabilmek» için, gitgide daha fazla araç ve zaman harcamak, yada Amerikan lisansını almayı denemek. Fakat, lisans ticaretinde de ABD'li tekeller, aynı şekilde rakiplerinin en ileri teknik ve bilim yollarına ulaşmalarının önüne geçme stratejisini uygulamaktadırlar.

Uluslararası lisans ticaretinin, İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle geliştiğini hatırlatmak gerekir. Lisans ithalâtı, yabancı ülkelerden bazı emtiayı almayı geniş ölçüde azaltır ve üretimde yeniliklerin büyümesini hızlandırır. Lisans satın alması, sadece yeni mamul maddeyi imal etmenin yasal hakkına sahip olmakla kalmaz, fakat aynı zamanda, yöresel kaynaklardan maksimum derecede yararlanmayı sağlıyan bilimsel araştırma sonuçlarından da, bitmiş, hazırlanmış bir biçimde yararlanma hakkına da sahip olur. Bu durum, satın alanı, satana bağımlı kılan malzeme ve makina ithal etme zorunluluğundan da kurtarır. Bu nedenle lisans hakkını satın alma, araştırma - geliştirme aşamasını atlıyarak yada bu aşamanın süresini hissedilir derecede azaltarak kısa zamanda bizzat kendi yeni üretim tekniklerini ortaya koymayı sağlar. İşte bu nedenle, savaş sonrasındaki dönemde, lisans alış - verişinin büyüme oranı, genel dış ticaret büyüme oranını iki defa daha fazla geçmekteyse, bunda ras-

lantısal hiçbir şey yoktur. Bizim değerlendirmelerimize göre, 1969 yılında, dünyada, global değeri 2 milyar doları bulan ve yürürlükte olan, yaklaşık olarak 50.000 adet uluslararası lisans sözleşmesi bulunmaktaydı. Ortalama ödemelerin hacminin, lisansla gerçekleştirilen global üretim değerinin % 2,5 - 3,5'unu oluşturduğu öngörülürse; uluslararası lisans sözleşmeleri gereğince ileri teknik ve teknoloji değerinin 50 - 70 milyar dolara yaklaştığı kabul edilebilir.

Kapitalist dünyada, tüm lisans girdileri hacminin yarısından fazlası, ABD tekellerinin payına düşmektedir; bu gelirlerin ortalama % 80'i, Federal Almanya, Japonya, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Kanada gibi ileri kapitalist ülkelerden gelen girdiler tarafından oluşturulmaktadır. Gerçekten de bütün kapitalist ülkeler — lisans ihracatları, lisans ithalatlarına göre, küçük te olsa nisbeten fazla olan ABD, Büyük Britanya ve İsviçre hariç — lisans ihracatından çok, lisans ithalatı uygulamaktadırlar. 1959 - 1965 yılları arasında, Amerikan şirketlerinin lisans işlemlerinden elde ettikleri kazançlar; 462 milyon dolardan, 1.092 milyon dolara ulaşmıştır. Oysa, aynı dönemde lisans ticaretinden, Fransa'nın açığı 2 defa, Japonya'nın ise 2,5 defa daha fazla büyümüştür. 1950 - 1967 yılları arasında, Federal Almanya'nın lisans işlemlerindeki olumsuz dengesi 4,2 defa daha fazla artmıştır.

İlk bakışta, Batı Avrupa ve Japon tekellerinin, lisans alanında ABD karşısındaki bağımlılıklarının artmasından kuşku duymadıkları sanılabilir. Gerçekten de her tekel, ilkönce kendi kârları ile ilgilenmekte olup, ulusal çıkarlar onu ilgilendirmemektedir. Fakat, Batı Avrupalı ve Japon tekeller, iç pazarlarında yada komşu ülkelerin pazarlarında en yakın rakiplerini geçmek için, ellerinden gelen her çareye başvurmaktadırlar. Ancak, bu tekellerin bağımsız teknik ilerleyiş olanakları, ABD'nin kendilerine lisanslar alanında uyguladığı abluka ile güçlü bir biçimde engellenmektedir. İşte bu nedenle, ABD tekelleri, diğer ülkelerde kolaylıkla lisanslarına alıcı bulmaktadırlar. Çünkü, bu lisansı satın alana, rakiplerinin önüne geçme, çoğu kez iç pazarda bulunmıyan yeni üretimi ortaya koyma, teknik ilerleyişini hızlandırma olanaklarını sağlamaktadır.

Bazı kimseler, ilsans satışlarının, ABD tekellerinin ihracat olanaklarını azaltacağına, dış pazarlarını daraltacağına, rakiplerini boyun eğdirmeyi ve köleleştirmeyi hedef alan genel politika çizgileri ile bağdaşmıyacağına inanabilirler. Amerikan tekellerinin propagandası da; dünya bilimsel - teknik ilerleyişine «katkıda bulunmayı», ileri teknik deneylerin yayılmasına katılmayı, samimi olarak istedikleri izlenimini yaratmaya çaba göstermektedir. Gerçekte ise, lisansların aracılığı ile yapılan «yardım», rakiplerin durumunu bozmayı ve en sonunda da, ABD ile rakipleri arasındaki uçurumu derinleştirmeyi hedefleyen kalleşçe tasarılara yataklık etmektedirler.

İlk önce, lisans satışlarının büyük çoğunluğu, ancak, emtia ve sermaye ihracı için hiçbir çare olmadığı zaman yapılmaktadır. Bu demektir ki, ABD şirketlerinin geleneksel ekonomik yayılışların yolları üzerinde o kadar çok sayıda engel çıkmıştır ki, bunlar, yayılışlarına devam edebilmek için bilimsel - teknik deneylerini paylaşmak zorunda kalmışlardır. İkinci olarak, lisans anlaşmaları, ileri teknik ve teknolojilerin oluşturulmasında, önceden yatırılmış sermayelerin kârlılığını artırmaktadır. Lisans, yeni bir «net» kâr kaynağı doğurmaktadır; çünkü lisansı satın alan ülkede, belli bir üretimin ortaya konulması ile ilgili işlemde, lisans satıcısı için hiç bir masrafa yol açmamaktadır. Lisansı satın alan ülkede, bu lisansa bağlı üretim yaygınlaştığı ve aynı teknolojik yöntem üzerinde başka ülkelerin şirketleri ile lisans sözleşmelerinin sayısı arttığı ölçüde, lisans satışından elde edilen kârların hacmi büyür. Üçüncü olarak, ileri teknik ve teknolojiyi, ABD ve diğer ülkelerde gerçekleştirme koşulları arasında varolan farklılıklar nedeniyle, lisans sözleşmeleri lisans satıcılarının hiçbir sıkıntıya girmeden fazladan kâr elde etmelerini sağlar. Örneğin, Japonya'daki ucuz el emeği, bu ülkede Amerikan lisans ihracatının hızla gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur.

Amerikan tekeli, lisansı satın alanın işletmesine sermayesini yatırmaksızın, lisans sözleşmesinin tüm geçerlik dönemi boyunca (bu dönem 5 - 10 yıl yada daha fazla olabilir), yeni teknolojinin mutlak sahibi olarak kalmaktadır. Satın alanın, satın aldığı yöntemi geliştirme hakkı yoktur. Satın alan, sözleşmenin konusu ile ilgili bütün branşlarda yaptığı araştırmaların sonuçlarını, lisans satıcısına bildirmekle yükümlüdür. Belli bir zaman sonunda, lisansı satın alan yeni teknoloji ile ilgili icatı ve imalat sırlarını bütünüyle özümlemiş bile olsa, hiçbir şey değişmez; çünkü, kapitalist berat belgesi sistemi, icadın sahibinin çıkarlarını şiddetle korur.

Rakipleri yüksek bir teknik düzeye çıkaran lisans, ABD tekellerine, işletmelerini daha yüksek bir teknik düzeye geçirmek için, hazırlanmalarını, teknolojik kopmayı muhafaza eden yeniliklerin yerleştirilmesi için bir temel yaratmalarını sağlayan bir kâr kaynağıdır. Lisans ödemeleri, bilimsel araştırmaların rakibin zararına finanse ettirilmesinin yeni bir biçimidir ve Amerikan şirketleri bundan başarı ile yararlanmaktadırlar. Bir Amerikan şirketinin yabancı bir şirket ile bir lisans sözleşmesi yapması, genel kural olarak, bu ABD şirketinin bu lisans ile ilgili problem konusunda daha yetkin çözümler bulduğunun kesin bir kanıtıdır.

Oysa, çağdaş bilimsel - teknik gelişimin karakteri, ilerleyişinin her derecesinde geometrik bir etkililik artışını garanti etmesidir. Örneğin, ikinci kuşak elektronik beyinlere geçiş; elektroniğin önceki gelişim aşamasından, yani birinci kuşak kompüterlerden ikinci ku-

şak kompüterlere geçişten daha global bir etki yaratmıştır. Bu geçişte, yeni teknik ve teknolojilerin temel parametreleri, sadece onlarca defa değil, fakat yüzlerce defa daha fazla yetkinleşir. Bu durumda, gerçekleşen dönüşümlerin evrimci bir karakteri değil, fakat devrimci bir karakteri vardır. Verimlilik yönünden üçüncü kuşaktan bir kompüter, 50 yıllarındaki «kızkardeşini», traktörün pulluğu aşamasından çok daha fazla aşmıştır. Bu durumda, Amerikan şirketlerinin, rakiplerini dinamik bir biçimde aşmaları kesintisiz olarak devam etmektedir. Kapitalist dünyada, yarı - iletken bileşenlerin yapımını ilk defa gerçekleştiren ABD şirketleri, başlangıçta partönerlerine bunları sadece tam mamul olarak vermeyi önermişler, yarı - iletkenlerin imalatı konusunda lisans satışları yapmaktan kaçınmışlardı. Bu lisansların satışı konusundaki görüşmeler, ancak, ABD'de «entegre devrelerin» sınai imalâtı başarıldığı zaman başlamıştır. Bu son yıllarda, bu tür malzeme konusunda bir çok lisans satışı olmuş; fakat hiçbir yabancı şirket, elektroniğin en yeniliği olan, «büyük entegre devre» konusunda, hiçbir lisans satışı alamamıştır. Oysa, belli başlı Amerikan şirketlerinin, dördüncü kuşaktan bu elektronik bileşenlerin sınai imalatına girişmeleri üzerinden 3 yada 4 yıl geçmiştir. Bir çok yıllar boyunca, ABD tekelleri, pazara, ancak malzemeyi, hizmetleri ve programları çıkarmakla yetinerek, kompüterlerin üretim lisanslarını satmayı reddetmişlerdir. Ve ne zamanki, Batı Avrupalı ve Japon şirketleri, geri kalışlarında felaketli sonuçlar yaratan bu alandaki problemleri bizzat kendileri çözümlemeye giriştikleri zaman, ABD tekelleri, bazı tavizler vermeye karar vermişlerdir. Fakat neyin pahasına! Bir çok lisans sözleşmesi gereğince, yabancı şirketler, IBM (İnternational Business Machines) şirketine, toplam üretim değerlerinin % 15 - 20'si oranında para ödemektedirler. Bu, Amerikalı dev tekelin, lisansını kullananların ürettikleri her yedinci yada beşinci makinayı parasız alması gibi bir anlam taşımaktadır. İşte, teknik ilerlemeye «ortak olmak» olanağı ve yukarıda gördüğümüz gibi, sadece aşılmış modellerden yararlanmak için ödenen haraç bu olmaktadır.

Tekelci rekabetin yeni biçimleri, düşman gangster çetelerinin birbirleri ile bitmez tükenmez çatışmaları ile belirlenen, Far - West gelenekleri ile nitelenen, eski biçimler kadar açık ve belirgin değildir. Bilimsel - teknik devrim; dıştan görünüşü bir «ortaklık», bir «yardımlaşma» biçimi taşıyan, «saygıdeğer» rekabet yöntemlerini doğurmuştur. Fakat bu durum temelde hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Rakibi ortadan kaldırmak ve yıkmak için, her zaman ölümüne bir mücadele sürmekte; bu mücadele de, emperyalistler arasındaki çelişkilerin keskinleşmesine ve derinleşmesine yol açmaktadır.

Bundan da fazla olarak, Amerikan tekelleri, sadece bilimsel - teknik devrim koşulları tarafından yaratılan, modern mücadele va-

sıtalarından başarıyla yararlanmakla kalmamakta, sınanmış «eski - iyi» baskı ve ezme yöntemlerinden de yararlanmaktadırlar. Tekniğin, özellikle önemli alanlarında potansiyel bir tehlike olan şirketler, «blok halinde» satın alınmaktadır. Batı Avrupa'nın en büyük iki enformatik şirketinin durumu bu olmuştur: Bull (Fransa) ve Olivetti (İtalya), General Electric şirketinin boyunduruğu altına girmiştir. Aynı zamanda, eski ve yeni rekabet yöntemlerinin belli bir içiçe geçmeleri gözlemlenmektedir.

Böylece, araştırma - geliştirmenin kazandığı yaygınlığın aşırı önemini hesaba alan ABD şirketlerinin bütün yabancı şubeleri, laboratuar ve araştırma merkezi şebekelerini genişletmektedirler. «Beyin göçü» olarak nitelenen karakteristik olgu, bilimcilerin ve uzmanların bir ülkeden diğerine; genel kural olarak da ABD'ye, uluslararası göç biçiminde tanımlanmaktadır. Fakat, Amerikan sermayesi tarafından gerçekleştirilen, kendi ülkesinde «beyin satın alınması» işlemi; uzmanların ABD'ye transferi işleminden, genişliği yönünden çok daha bütündür.

AMERİKAN TEKNOLOJİK HEGEMONYASINA KARŞI DİRENÇ

Amerikan emperyalizminin, bilimsel - teknik devrimin kilit sektörlerinde hakimiyetini muhafaza etmek için sarfettiği gayretler, yüksek derecede sanayileşme; diğer kapitalist ülkelerin umutsuz ve giderek artan direnci ile karşılaşmakta ve çeşitli biçimlerde beliren bir direnç, dünya kapitalist ekonomisinin yapısı üzerinde büyük bir etki yapmaktadır.

ABD'nin, kapitalist dünyadaki bilimsel ve teknik üstünlüğü, çok yüksek bir üretim konsantrasyonu düzeyi ile büyük ölçüde koşullandığı için, Batı Avrupalı ve Japon kapitalistler, sınai komplekslerini genişletmek için, enerjik çabalar sarfetmektedirler. Günümüzde, kapitalist sistemin bünyesinde verilen rekabet savaşının eksenlerinden biri de budur. Üretimin konsantrasyon düzeyinin yükseltilmesi, herşeyden önce şirketlerin, özellikle de yarının teknik gelişiminin temelini oluşturan branşlardaki şirketlerin, kaynaşması ile gerçekleştirilmektedir. Bu eğilim, İngiliz elektronik şirketleri English Electric ve Elliot Automation'un, büyük Fransız elektronik şirketleri CSF ve Thomson - Houston'un birleşmeleri ile çarpıcı bir şekilde vücut bulmuştur. Atomik reaktör inşa şirketlerinin, makina yapım ve kimya sanayii şirketlerinin v.d., birleştikleri görülmektedir.

Sadece ileri teknik branşlarda sınırlı kalmıyan, şirketlerin kaynaşmaları dalgası, ABD'ye rakip ülkelerde durmaksızın büyümektedir. Örneğin, Japonya'da, yıllık iş hacmi 1 milyar dolardan fazla

olan şirketlerin sayısı, 1963'ten 1968'e kadar, 1'den 11'e çıkmış; Fransa'da ise, bu tür şirketlerin sayısı, 1965'den 1968'e kadar, 2'den 6'ya çıkmıştır. Büyük Britanya'nın, Federal Almanya'nın, Fransa'nın ve Japonya'nın, yıllık iş hacmi 250 milyon dolar ve daha fazla olan sınai şirketlerinin toplam sayısı, 1963'te 113 iken, 1968'de 159'a ulaşmıştır. Ancak bu belirtilirken, buna benzer bir genişleme sürecinin, ABD'deki sınai kuruluşlarda da yoğun bir biçimde sürdüğü unutulmamalıdır. Yıllık iş hacmi 250 milyon dolar ve fazlası olan şirketlerin, aynı dönem içinde hemen hemen 1,7 defa daha fazla çoğaldığı ve bugün Büyük Britanya, Federal Almanya ve Japonya hep beraber ele alındığında, bu konuda ortaya çıkan rakkamın iki katından fazla olduğu da bir gerçektir.

Avrupalı ve Japon tekeller tarafından, üretimin konsantrasyon düzeyini yükseltmek için sarfedilen çabaların; araştırma - geliştirme'nin etkinliğini genişletmek ve yükseltmek için özel bir çaba harcayan bu ülkelerin devletleri tarafından, geniş biçimde desteklendiğini de söylemek gerekir.

Ekonomik değerleri açısından Amerikalılardan hiçbir biçimde geri kalmayan keşif ve icatlar, Batı Avrupa ve Japonya'daki bilim ve tekniklerin aktifindedir. Batı Almanya'daki kimya sanayii için donatım malzemeleri yapan kuruluşlar; Büyük Britanya'nın motor ve özellikle uçak motoru fabrikaları; Fransa'nın uçak, demiryolu sanayileri ve elektronik sanayisinin bazı alanları; Japonya'nın demir - çelik ve büyük tonajlı gemi yapım sanayisi; Batı Almanya ve İsviçre'nin ilâç sanayisi; en nihayet kaliteleri ünlü büyük otomobil kuruluşları, Amerikan tekelleri ile mücadele için somut bir temel oluşturmaktadırlar. Aynı şekilde, Batı Avrupa bilimi de, çok büyük olanakları bünyesinde barındırmaktadır. Büyük Britanya, Fransa ve Federal Almanya tarafından biriktirilmiş bilimsel - teknik deneyin, ABD'den geri kalmadığı şüphe götürmez.

Amerikan bilimsel - teknik hegemonyasına karşı büyüyen direnç, Batı Avrupa'lı ülkelerin ve Japonya'nın, bilimsel - teknik alanda aralarında yaptıkları ikili ve çok - taraflı anlaşmalarda da aynı şekilde ortaya çıkmaktadır. «Concorde» adlı süpersonik jetin yatırımı için yaratılan, İngiliz - Fransız işbirliği girişimi, Batı Avrupa tekniğinin, Amerikalılar ile mükemmel bir şekilde rekabet edebilme durumunda olduğunu gösteren örneklerden sadece bir tanesidir. ABD'de halen oluşturulmakta olan benzer bir projeye karşı, ağırlık çıkarabilmeleri için; Batı Avrupalı ülkeler, büyük kapasiteli ve sivil araçlarda kullanılacak bir uçağın yapımını gerçekleştirmelerine yönelik güçlerini birleştirme çalışmaları sürdürülmektedir. Fransa'nın ve Federal Almanya'nın kimya tekelleri arasında (Rhone - Poulenc ve Badische Anilin und Sodafabrik) ve Dunlop (Büyük Britanya)'la Pirelli arasında işbirliği anlaşmaları yapılmıştır.

Her büyük Batı Avrupa ülkesi, şu yada bu tip otomobil yapımında, daha şimdiden uzmanlaşmışlardır. Üretimde işbirliği ve uzmanlaşma sayesinde, nükleer enerji alanında, Batı Avrupa'da önemli başarılar kazanılmıştır.

Kısacası Batı Avrupalı tekeller, ABD'nin bilimsel - teknik ve ekonomik yayılmasına karşı durabilmek için, kaynaklarını birleştirmektedirler. Kurtuluş yolunu, «içsel» anlaşmazlıklarını ortadan kaldırarak, kendilerine ABD karşısında sağlam ve bağımsız bir pozisyon kazandıracağını umdukları, ekonomik bütünleşme yolunda görmektedirler.

Ve işte bu noktada, emperyalistler arası ilişkilerin gösterdiği karışık karmaşıklık koşulları içinde, halen gündemde olan bir ilke sorun ile karşılaşıyoruz: Batı Avrupa'daki emperyalist bütünleşme politikası, bu görevin yerine getirilmesini sağlıyacak durumda mıdır?

On yıldan fazla bir deneyin gösterdiği gibi, bu politika, Amerika'nın Avrupa'daki pozisyonlarını hiçbir şekilde zayıflatmadığı gibi, tam tersine bu pozisyonların pekişmesine etkin olarak katkıda bulunmuştur. Ortak Pazar çerçevesi içinde, üye ülkelerin tekelleri arasındaki ilişkilerin genişlediğinin ve güçlendiğinin görüldüğü elbette ki doğrudur. Fakat, aynı zamanda ABD sermayesinin Avrupa ekonomisine, gitgide daha hızlı ve daha yoğun bir biçimde nüfuz ettiği de görülmektedir. Bunun; tayin edici göstergesi, Avrupalılar-arası birleşmelerin sayısının, Avrupa ve Amerikan şirketleri arasındaki birleşmelerin sayısından iki defa daha yavaş artışıdır. Buna, «saf» Avrupalı kuruluşlarda, Amerikan sermayesinin çıkarlarının, çoğu kez, bilimsel - teknik, mali ve diğer sözleşmelerin dolaylı yoluyla temsil edildiğini eklemek gerekir. (örneğin, FİAT ve CİTROEN gibi kuruluşların birleşmesi gibi; bu «Avrupalı» blokta, Amerikan sermayesi, Freres Lazard bankasının New - York'lu kolu ile, «görünmez» bir biçimde temsil edilmektedir.)

Ortak Pazar Avrupa'nın mı, yoksa ABD'nin mi hizmetindedir?

On yıl öncesinden beri, bu soruya doğru cevap verenler, hemen hemen sadece komünist partileri olmuştur: Ortak Pazar, ABD'nin hizmetindedir. Ve bugün, Avrupa'nın, Avrupa Ekonomik Topluluğu çerçevesi içinde bütünleşmelerinin, Batı Avrupalı sanayicilerden çok, Okyanus ötesi işadamlarını (businissmen) çıkarlarına hizmet ettiği görüşü, geniş olarak paylaşılmaktadır. Örneğin, özellikle Le Monde gazetesinin yetkili görüşü budur ve durumu olduğu gibi yansıtmaktadır; ve yansıttığı durum, günümüzde, Avrupa'da bir «ekonomik sömürgeleşme» tehlikesi olarak kavranılmaktadır.

Emperyalist bütünleşme politikası, bu tehlikeyi ortadan kaldırmadı ve hiçbir zaman da kaldıramıyacaktır. Kendi iç çelişkilerinden dolayı, bu politika ancak, emperyalist sistemin bütününün çe-

lişkilerini, ilerde daha derinleştirmekten başka bir şeye varamaz. Bugün gözlemlediğimiz olgu da budur. Emperyalistler arası hangi rekabet sektörü söz konusu olursa olsun, aralarındaki ilişkiler, gitgide daha çok ve gitgide daha haklı olarak ticari, parasal, mali ve bilimsel - teknik savaş adıyla adlandırılmaktadır.

Emperyalist kampta büyüyen gerilim, özellikle Batı Avrupa bütünleşmesinin yeni bir aşamasına geçişle doğrudan doğruya bağlantılı olup, bu geçiş sırasında, bu bütünleşmenin anti - amerikan yönelimi artmıştır. Fakat, bu eğilim, ABD tarafından daha az enerjik olmayan bir tepki ile karşılanmıştır: en büyük Amerikalı korporasyonlar, ortak bir strateji uygulamak amacıyla, şubelerinin ve temsilcilerinin eylemlerini birleştiren koordinasyon merkezlerini Avrupa'da kurmaktadırlar. Böyle bir tekelci bütünleşme; Avrupa'nın bazı ülkelerindeki anti - Amerikan eylemlere, daha etkili bir biçimde engel olmak amacıyla, Avrupa ölçüsündeki korunma manevrasını uygulamayı kolaylaştırmak için gerçekleştirilmektedir. Bütün bunlar gittikçe büyüyen bir gerilime yol açmakta, bu da, bilimsel - teknik gelişimin en sıkı biçimde bağlı olduğu askeri - ekonomik alandaki rekabet gibi, emperyalistler arasındaki çelişkilerin çok keskin olduğu bir sorunda açıkça görülmektedir.

Bilimsel - teknik ilerlemenin ve özellikle de bilimlerin militarizasyonu, çağdaş tekelci devlet kapitalizminin en kötü vasıflarından birisidir. Bu, elbette ki herşeyden önce ABD ile ilgilidir ve S.B.K.P. Merkez Komitesinin, Partinin 24 ncü Kongre'sinde faaliyet raporunda işaret edildiği gibi, bu durum çok tehlikeli bir karakter kazanmıştır. Tek bir örnek vermekle yetinelim. ABD'de askeri harcamalar, ulusal brüt gelirin % 10 ilâ 15'ini yuttuğu gibi, askeri nitelikli araştırma - geliştirme çalışmaları, araştırma - geliştirme çalışmalarının toplam hacminin % 65 - 75'ini bulmaktadır!. Uzmanların değerlendirmelerine göre, ABD'deki toplam araştırma hacminin sadece % 28'i, askeri olmıyan «ekonomik hedefler» ile ilgili iken, bu oran Büyük Britanya'da % 51'dir.

Bilimlerin ve bütünüyle bilimsel - teknik ilerlemenin hızlandırılmış militarizasyonuna dayanan ABD emperyalizmi, bu politikada, uluslararası pozisyonlarını güçlendirmek için güvenilir bir araç görmektedir. Oysa bu militarizasyon, ABD'nin «Aşil'in topuğu» olarak ortaya çıkmıştır. Doların durumunun sarsılması, büyüyen enflasyon, diğer kapitalist devletlerin ABD'nin dünya arenasındaki saldırı eylemlerinden gittikçe artan korkuları ve ülke içinde sosyo - politik krizlerin durmaksızın kızgınlaşması; işte tüm bunlar, asker - sanayici kompleksinin durumunun güçlendirilmesinin sonuçlarıdır. Bu günkü durum, sadece sınıf mücadelesinin yoğunlaşması ve ABD yönetiminin askeri - siyasi çizgisine karşı mücadele eden ilerici kampın sosyal temelinin genişlemesi ile belirlenmemektedir. Aynı şekil-

de, ekonominin artan militarizasyonu ile, tekelci burjuvazi kampı içindeki ayrılıkların da derinleştiği görülmektedir. Çünkü, bilimsel harcamalar için verilen devlet kredilerinin aslan payı, çok sınırlı bir branşlar kategorisi tarafından yutulmaktadır. Bunlar, en çok militarize olmuş ve üstelik sayıca son derece az şirketin elinde toplanmış üç branştır: havacılık ve füze sanayisi, elektronik sanayisi, ve kimya sanayisi.

Militarizm, bizzat bilimlerin gelişimini bile, kötü damgası ile damgalamıştır. Son yıllara gelinceye dek, savaştan sonrasının her ABD devlet başkanı; bilimlerin, devlet ekonomi - politikasının ayrılmaz bir parçası olduğuna dair, halkı inandırmaya çaba gösterirdi. İktisatçılar ise, çağdaş kapitalizmin dönüşümü tezi üzerinde kanıtlar ileri sürmeye gayret ederlerdi; bunlara göre, çağdaş kapitalizmin özlemi, bilimlerin ilerleyişi olup; bu ilerleyiş kapitalist ekonomiyi oluşturan unsur ve faktör olarak ilân edilmektedir. Ancak bu iddialar, 60 yıllarının ortasından sonra geçersiz kalmış, özellikle askeri amaçlarla doğrudan bağı olmıyan bilimler ve araştırmalar; ABD'nin saldırgan politikasının, silâhlanma yarışının, askeri masrafların ve enflasyonun artışının kurbanı olmuşlardır. Bu tür bilimlerin gelişimi için verilen kredilerin büyüme oranı düşmeye başlamıştır. 1959 - 1965 yılları arasında, «saf» bilimsel araştırmalar için ayrılan Federal kredilerin yıllık büyüme oranı % 18,9 iken; bundan sonra gelen beş yıl içinde bu oran, % 5,5'e düşmüş ve eğer fiyatların yükselişi hesaba katılırsa, ABD'de 1970 yılında, «saf» bilimler için sarfedilen masrafların gerçek düzeyi, 1969 yılındakine göre, mutlak değer olarak daha aşağı olmuştur.

ABD «bilim politikası» ndaki bu yöneliş değişikliği, sınai kuruluşlardaki araştırmacı personelin sayısının azalmasına; özel ve devlet işletmelerinde çalışan diplomalı uzmanların ve bilimcilerin gitgide daha sık işten çıkarılmasına ve aynı zamanda bilimsel - teknik kadroların uluslararası göçünde tersine bir eğilime yol açmıştır: yabancı uzmanların ABD'den geri dönmesi.

Emperyalist kamptaki bilimsel - teknik rekabet, anti - emperyalist güçlerin dikkatini gitgide daha fazla çeken sorunlardan biridir. Uluslararası işçi sınıfı, devrimci hareketin bütünü, bilimler ve teknikler alanında süregelen süreçlere ilgisiz kalamaz ve emperyalistlerin, çelişkileri halk kitlelerinin zararına çözümlemelerine müsaade edemez. Marksist - leninist partiler, bu alanda, anti - tekelci mücadelenin gelişmesinin merkezi doğrultularından birini görmektedirler. Modern toplumdaki üretim güçlerinin gelişimine, işçi sınıfı, herkesten fazla ilgi duymaktadır.

Bilimsel ve teknik devrimin, milyonlarca insanın hayat koşullarının iyileştirilmesi gibi problemlerin çözümü için, daha önce görülmemiş derecede olanaklar açtığı günümüzde, bu, özellikle açıktır.

Sovyetler Birliğinin ve sosyalist ülkelerin kişiliğinde vücut bulan sosyalist dünya, bu olanakları, açıkça hesaba katmakta ve bu olanakları emekçilerin maksimum yararına kullanmaya çalışmaktadır.

Muzaffer sosyalizmin uluslararası politikası; bilimsel - teknik devrimi sosyal ilerlemenin hizmetine sokmak ve özellikle ülkeler arasında teknolojik kopmayı ortadan kaldırmak ve bu ülkelerin emperyalizmin saldırgan güçlerine karşı mücadelesini güçlendirmek için, uygulanması gereken gerçekten etkili vasıtaları göstermektedir. İşte bu nedenle, S.B.K.P.'nin 24 ncü Kongresi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması mücadelesi için, geniş bir programı, açık bir hedefe yönelik somut bir eylem programını, bir raslantı eseri olarak ortaya koymamıştır; açık hedef şudur: bütün uluslararası ekonomik işbirliğini yaygınlaştırmak ve güçlendirmek; bilimler, teknikler, çevre korunması alanlarında ve doğal kaynakların rasyonel biçimde değerlendirilmesi alanında uluslararası kollektif ölçüler yerleştirmek.

Uluslararası bilimsel - teknik işbirliği alanında birikmiş olumlu deneyleri, bu kadar iyi hesaba katan, bu, realist ve derin gerekçeli programı ileri süren S.B.K.P.; bu hayati derecede önemli sorunların, emekçi insanlığın yararına çözümlenmesi için mücadele etmedeki kararlılığını bir kez daha kanıtlamıştır.

DİPNOTLAR :

(1) SBKP'nin 24 ncü Kongresi, 30 Mart - 9 Nisan 1971. Belgeler, Moskova, 1971, s. 69

(2) Aynı eser, s. 25

———0———

çağdaş kapitalizmin sosyal çelişkileri (*)

Kapitalizmin iç yasalarının çelişkili karakteri, günümüzde en çok temel önemde ve sıkı bir karşılıklı bağıntısı bulunan iki süreç gözönüne alındığında anlaşılabilir. Gerçekten de, bu problem, bir yandan bilimsel - teknik devrim döneminde tekelci devlet kapitalizminin gelişimine, eskimiş sosyal rejimin eski ve yeni çelişkilerinin keskinleşmesine; diğer yandan ise, dünyadaki güçler ilişkisini köklü bir biçimde değiştiren dünya devrimci sürecinin ilerleyişine bağlıdır. Bu konu ile ilgili olarak, S.B.K.P'si 24 ncü Kongresinde, Merkez Komitesinin Faaliyet Raporunda şunları okumaktayız: «Sermaye ülkelerinin yönetici çevreleri, sınıf mücadelesinin bir devrimci kitle hareketi biçimini almasını görmekten her zamankinden fazla korkmaktadırlar. Buradan da, burjuvazinin emekçiler üzerinde daha örtülü baskı ve sömürü biçimlerine başvurma isteği; buradanda, kitleleri, elverdiği ölçüde ideolojik ve siyasal kontrolu altında tutabilmek için, bazı durumlarda kısmi reformları kabullenme eğilimi doğmaktadır.» (1)

S.B.K.P'si delegasyonunun 1969 yılında toplanan Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Konferansına sunduğu raporda ise şunlara işaret edilmektedir: «Biz komünistler için, emperyalizmin sosyal yapısı ve tarifteki yeri açıktır. Bununla beraber, emperyalizmin özünü, yapısını doğru olarak anlamak, somut bir anti - emperyalist mücadele programını ortaya koymak yetmez. Sermaye dünyasında gerçekleşen derin süreçleri, yeni olguları da dikkatli bir biçimde incelemek zorunludur.» (2)

Çağdaş kapitalizmin karekteristiği ve gelişiminin temel eğilimleri, S.B.K.P'nin, diğer komünist partilerinin, dünya komünist hareketinin program belgelerinde formüle edilmiş olup; bu belgelerde

(*) Bu yazı, S.S.C.B. Bilimler Akademisinin, «Sciences Sociales» dergisinin 2/1972 sayısından çevrilmiştir.

formüle edilen gerçekler, bu alanda sürdürülecek teorik çalışmalara güvenilir bir doğrultu ve güçlü bir itki veren temel ilkelerin tezlerini içermektedir.

Bu yazımızda; çağdaş kapitalizmin en karekteristik özellik ve niteliklerini, içine düştükleri en derin krizde geleneksel bilinç biçimlerinin nasıl yansıdıklarını; ve (kapitalizmin dünyanın yeni durumuna adapte olması ve iç çelişkilerini çözümlemesi isteğiyle gün ışığına çıkartılan) yeni düşünce hareketlerini yardıma çağırarak bu krizin üstesinden gelme çabaları ile ilişkili olarak inceliyeceğiz. (Sciences Sociales)

Bugünün Marksist literatüründe, 20 nci yüzyılın ikinci yarısında kapitalizmin karekteri ve yapısı sorunu geniş biçimde tartışılmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu olan, kapitalist oluşumun çelişkilerinin ve genel hatlarının çağdaş kapitalizmde de olduğu yada olmadığı değildir. Bu noktada, Marksistlerin arasında ayrılık yoktur. Bilimin en başta gelen görevinin, yeni olgu ve süreçleri yorumlamak ve genelleştirmek olduğu da tartışma konusu değildir. Tartışmalar; burjuva toplumunun sosyo - ekonomik yapısında ve ideolojik - siyasal kurumlarında ortaya çıkan değişikliklerin boyutlarının, çağdaş kapitalizmin kapitalist oluşum çerçevesi içindeki yerinin, «çağdaş kapitalizm» ve «tekelci devlet kapitalizmi» gibi kavramlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerinde olmaktadır. Tartışmalar, tekelci devlet kapitalizminde son yıllarda gerçekleşen tayin edici iki an'ı (moment) ortaya çıkarmayı ve birbirine bağlamayı sağlamıştır: Dünya sosyalist sisteminin doğuşu ile ilişkili olarak dünya kapitalizminin varoluş koşullarında niteliksel değişiklerin ortaya çıktığı, sosyalizm ile kapitalizmin arasındaki ekonomik siyasal ve ideolojik mücadelenin yoğunlaştığı ve eski sömürgelerde ve bağımlı ülkelerde ulusal kurtuluş mücadelesinin hızlandığı an; ve bir çok Marksist teorisyenin, tekelci devlet kapitalizminin, emperyalizm aşamasında, sadece tekelci kapitalizm olarak adlandırılan aşamadan sonra gelen kapitalist toplumun yeni bir aşaması olarak kabul etmelerine hak verdiren bizzat kapitalist toplumun yapısında iç kaymaların ortaya çıktığı an.

Son elli yılın tarihsel gelişimi, emperyalizmi, kapitalizmin en yüksek ve son aşaması olarak kavrıyan Leninist doktrininin hayati gücünü yadsınamaz bir kuvvetle doğrulamıştır. Komünistlerin 1969 Haziran'ında toplanan uluslararası forumu, bu konuda şunları saptamaktaydı: **«Emperyalizm; yitirdiği tarihsel inisiyatifi yeniden kazanma ve modern dünyanın gelişim yönünü tersine çevirme gücün-**

den yoksundur. İnsanlığın gelişiminin genel yönünü tayin eden, dünya sosyalist sistemidir, uluslararası işçi sınıfıdır, tüm devrimci güçlerdir.» (3)

Aynı zamanda, son yıllarda bilimsel - teknik devrimin itkisi ile biriken kapitalizmin ekonomik ve siyasal yapısının tamamen yeni unsurları, bugün, kapitalizmin genel krizi ortamında, belli bir kalımlılık ve geri çevrilemezlik karekteri kazanmışlardır.

Modern sınai üretiminin gelişimi, mikro - ekonomik düzeyden — en alt ekonomik hücre olan kapitalist işletme yapısından — itibaren önemli değişikliklere yol açmıştır. Gerçekten de, teknolojik üretim şemalarının gitgide karmaşıklaşması sonucu, sınai üretimin zaman - mekan ölçeği hissedilir derecede büyümüştür. Herşeyden önce, sınai projelerin oluşturulma ve mamul ürünlerin yapılma sürelerinin önemli ölçüde uzadığı, bu nedenle de, bilimsel bilginin en çeşitli alanlarında çalışan personel masraflarının geometrik artışla büyüdüğü görülmektedir. Modern takım tezgâhlarının, bilimsel aygıtların, otomobil yada uçak motorlarının, v.d. deneme modellerinin imalatı ve geri üretimine geçilmesi yıllarca çaba gerektirmektedir; doğrudan doğruya sanayiye yönelik araştırma laboratuarlarının, daha bugünden, teknik gerçekleştirilmeleri ancak on yıl yada daha fazla bir zaman içinde olanak kazanacak problemlere eğildikleri bilinmektedir. Buradan da, büyük boyutlarda ekonomik örgütler yaratmak gerekliliği doğmaktadır; çünkü, ancak bu tür kuruluşlar, modern bir üretime gerekli sermayeyi çekebilirler ve gerekli kalifiye el - emeğini seferber edebilirler.

Üretim sürecinin uzun süresi ve bunun üretime zorunlu olarak büyük yatırımlar yapılmasını gerektirmesi ile koşullanan kapitalist işletmede ortaya çıkan değişiklik, eski yapının basit bir mekanik büyümesi olarak kavranılamaz. Büyük sermayenin ve buna uygun örgütün birleşmesi örneğin mamul ürünün sürüm olanaklarının hazırlık hesapları, talep dalgalanmalarının öngörülmesi v.d. gibi unsurların önemini önemli ölçüde artırmaktadır. Üretim sürelerinin hissedilir derecede artması gözönüne alınırsa konjonktür öngörüsünün, bir çok durumlarda, yeterince güvenilir ve yeterli derecede kapsamlı bir menzilde (birkaç yıl) olması zorunludur. Teknik geliştirme ve teknolojik yetkinleştirme harcamalarının bu denli büyük olması nedeniyle, yanlış kararları — teknik açıdan olduğu kadar pazar durumunun saptanması açısından da — alınması, felaketli sonuçlara yol açma tehlikesi taşımaktadır. Yanlış bir teknik siyaset güdülmesi sonucu en büyük şirketlerin bile sadece önemli zararlara uğradığı değil; fakat iflasın kıyısına kadar vardıkları olaylar bilinmektedir. (örneğin, 30 yıllarının ortasında Ford'un ye-

diği şamar ve Rolls-Royce'un geçenlerdeki iflasını hatırlayalım) Bunun sonucu olarak, pazarın arz ve talep konjonktürünün belli sınırlar içinde pazar durumunu kontrol edebilecek ve alıcı üzerinde belli bir etki yapabilecek mekanizmaların uzun vadede rasyonel biçimde öngörülmesinin öneminin büyüdüğü görülmektedir. Pazar konjonktürünü bir çok yıllık bir zaman için «programlamak», pazar anarşisini sınırlamak, tehlikeyi en aza indirgemek, arz talep ve fiyatları etkili bir biçimde düzenlemek eğilimi; alıcıyı kışkırtmak amacıyla, sadece ilkel «geleneksel» metodları değil, fakat, örneğin, bilinçaltı imgelerle (image) psikolojik motivasyon, v.d. dahil, karmaşık psikolojik koşullandırma tekniğinin bütününü de sık sık alet olarak kullanan inandırma tekniğinin gelişmesine, reklam aygıtının büyümesine yol açmaktadır. Bu tip düzenlemenin makro - ekonomik düzeyi de, herşeyden önce «düşey bütünleşme» adı verilen temel üzerinde bir düzenleme sistemi ile aynı şekilde tamamlanmıştır. «Düşey bütünleşme» den anlaşılan, planlayıcı örgütün (korporasyon, şirket) kendisine gerekli olan mal teslimlerinin kaynağını, üretim fiyatları ve hacmi konusu ile ilgili anlaşmaların yerine, üretimi planlayıcı örgütün bizzat kendi bünyesinde üleştirerek ele geçirme sürecidir. Böylece, belli bir üretimi besliyen gerekli kaynakların elverişsiz fiyatlarına sürekli mecbur olma tehlikesi büyük ölçüde ortadan kaldırılmış olmaktadır. Aynı şekilde sermaye arzını da kontrol altına almak mümkün olduğu gibi, bu, etkili bir sürüm kontrolü (reklâm vasıtasıyla) ile birleştirildiğinde, pazarın etkisini hissedilir ölçüde azaltan kapalı bir yeniden - üretim çevrimi (cycle) sağlamaktadır.

Fakat, korporasyon bir tekel düzeyine erişse bile, uzun süreli bir üretim dönemini gerektiren teknikle olduğu kadar, üretim alanında özelleşmiş (speciasation) araçla ve kalifiye el - emeği ile ilgili konularda pazarın etkililiği ve üretimin hızla gelişmesi sonucu fiyatların düşmesiyle objektif gerekliliği zorunlu kılan uzun vadeli planlama problemlerini her zaman çözümleyecek güçte değildir.

Günümüzde makro - ekonomik düzeyde diğer temel kontrol ve düzenleme organizması, pazar mekanizmasının işleyişindeki belirsizlik unsurunu azaltmak için müdahale ederek fiyatları düzenleyen ve talebi garanti eden devlettir.

30 yıllarından itibaren, ABD devlet başkanı F. Roosvelt, Keynesçi mali politika düşüncelerini ilk kez pratiğe uyguladığından beri, devletin ekonomik eylem alanı önemli ölçüde genişlemiştir. Devlet günümüzde, bir büyük mülk sahibi olduğu gibi, büyük ölçüde askeri harcamaları da dahil olmak üzere devlet harcamalarını sürekli olarak artırarak, özel sektörün canlılığını korumayı hedefle-

yen bir kontrol ajanı gibi hareket ederek kapitalist üretim üzerinde çoğu kez tayin edici bir etkide bulunmaktadır. ([4])

Tekelci devlet düzenlemesinin çeşitli yönlerinin ve bunun kapitalist pazarın anarşik durumunu sınırlamasının ekonomik analizi, bilimsel-teknik devrimin fonskiyonu olarak kapitalist üretim ilişkilerinin yapısında ortaya çıkan değişikliklerin incelenmesinde, vazgeçilmez olmakla beraber bir ilk adımdan başka birşey değildir. Batı'nın ileri kapitalist ülkelerinde bu olgunun sosyal bilinç, düşünce ortamı ve ruhsal hayat üzerindeki itkisinin incelenmesi büyük bir yarar taşımaktadır. Bu olgunun, sosyal, siyasal, kültürel ve diğer alanlardaki çok çeşitli yansımaları büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü, «serbest pazar» ilkesi, Batı'da her zaman, tamamen ekonomik ve maddi yönüne ek olarak, bir bütün gibi kabul edilen Batı burjuva uygarlığının temel simgelerinden birini temsil eden, maddi olmıyan, ülküsel bir anlam taşımıştır. «Serbest pazar» ve «serbest girişim», burjuva Batı'da her zaman, genel olarak özgürlüğün vücut bulması olarak benimsenmiş; ve «serbest pazar»ın engelsiz işlemesi, bağımsız ve egemen bireyin varlığının güvenilir garantisi sayılmıştır. Bu durum da «serbest pazar» ın sınırlanmasının, Batılıların bir çoğu tarafından genel olara közgürlüğün törpülenmesi ve burjuva toplumunun bizzat temellerinde beliren bir erozyon olarak karşılanmasına neden olmuştur. Böylece, bugünkü aşamada kapitalizme özgü gerçek çelişkiler sosyal bilinçte kendiliğinden (spontane) bir biçimde belirmiştir: üretim güçlerinin gelişmesi, emeğin sosyalleşme süreçleri; üretim ilişkilerinde köklü bir yeniden yapılandırmayı gerektirmektedir; bu olgu da genel kültür krizinde objektif ifadesini bulmaktadır.

Bu kritik durumda yönlerini bulmak için ideolojik kerteriz noktaları arıyan, çağdaş burjuvazinin savunucuları, devlet tekelciliğinin hakimiyetini sağlamaya hizmet eden sınıf mekanizmasını «sınai gelişimin» en yeni aşamasının ihtiyaçlarını karşılamak için zorunlu olarak oluşmuş bir alet gibi, bütün antagonik (uzlaşmaz) çıkarları uzlaştıran ve hepsini bilimsel ve teknik ilerlemenin kazançları temeli üzerinde birleştiren «eksiksiz bir devrim» gibi göstermeye çalışmaktadırlar; günümüzün sanayi yönünden ileri kapitalizmini «genel refah toplumu» gibi göstermeye gayret sarfetmektedirler. Bilimsel-teknik devrim akımı içinde kişi başına düşen kitle tüketim ürünleri üretimi düzeyinin genel yükselişi üzerinde spekülasyonlar yaparak, üretim araçlarının mülkiyetinde olduğu kadar gerçek tüketimde de ortaya çıkan kapitalizme özgü sosyal ve sınıfsal eşitsizliği gözden saklamayı denemektedirler. Oysa, örneğin ABD'de kapitalist seçkin azınlığın açıkca parazit nitelikli tüketimi ile bir arada varolan ve resmi istatistiklerin de kabul ettiği kitlesel yoksul-

laşma olguları bile, bu girişimlerin tutarsızlığını ortaya çıkarmak için yeterlidir.

Milyonlarca işçi, memur, mühendis, teknisyen ve araştırmacı, bugün kendi deneyleriyle, tekelci devlet kapitalizminin, emeklerini ve eylemlerini hakim sınıfların çıkarları için, hakim sınıfların sosyal ayrıcalıklarını korumak ve korporasyonların kârlarını yükseltmek için kullandığını öğrenmişlerdir. Kol ve kafa emekçileri, tekelci devlet kapitalizmi tarafından yaratılan üretim ve yönetim ilişkileri sistemi içinde kendilerini basit bir eklenti, emekçilerin gerçek çıkarlarına karşı duyarsız bürokratik yönetim makinasının basit vidaları olarak hissetmektedirler. Ekonominin militarizasyonu ve kamu oyu karşısında bağımsızlığını gitgide artıran «sanayici-asker kompleksi»nin gelişmesi de bir yandan bu ruhsal durumu yaygınlaştırmaktadır. Halkın temel kitlesi, sırtlarından «biçilmiş», «ısmarlama» ve kendilerine zorla kabul ettirilen gerici bir politika ile sürekli olarak karşı karşıya kalmaktadır.

Bunun sonucu olarak, sermaye ülkelerindeki emekçi kitleleri, bilimsel-teknik devrimin sosyal felaketleri ve yansımaları karşısında derin bir endişe duygusu duymaktadırlar.

İşçi ve sıradan memur, kişisel geleceklerinin, toplumun bütününün gelişimine, bu gelişimin karekterine ve yönüne, milyonlarca kişinin birlikte çalışması ile yaratılan engin zenginliklerin kullanılışındaki rasyonalite derecesine, üretimsel ve manevi eylemin eşsiz kompleksinin genel sosyal örgütlenmesine sıkı bir biçimde bağımlı olduğunu bugün her zamankinden daha fazla hissetmektedirler.

Çok büyük insan kitlelerinin bilincinde gerçekleşmekte olan devrim, karmaşık ve uzun bir süreç olup bir çok engellerle ve güçlükle karşılaşmaktadır. Bununla beraber, kapitalist ülkelerin geniş halk kitleleri arasında anti-kapitalist ve anti-burjuva eğilimler gitgide daha belirginleşmektedir. 19 ncu yüzyılın sonunda birkaç rafine ve körelmiş oda filozofundan kaynağını alan «değerlerimizi yeniden değerlendirelim» çağrısı, yüzyılımızın 60 yıllarının ortasında Batı'nın en geçerli parolalarından biri olmuştur. H. Kahn, «Modell für 1980» (1980 için Model) başlıklı yazısında, bu «yeniden değerlendirme»nin kapitalist rejim için felaketli sonuçları olabileceğini açıkca yazmıştır. ([5]) Kahn, «sanayi-ötesi toplumun» en çeşitli değerleri —kozmopolit, insancıl, ulusal, entellektüel, bilimsel, v.d. değerler— sentez edebilmeye yetenekli gibi görünen gelecekteki kültürünün karekterini öngörmeye çalışırken, John Von Neumann'a atıf yaparak, bunun ciddi bir krizin ortadan kaldırılmasını hiç şüphesiz içereceğini işaret etmektedir. ([6])

Kahn, yazısında, yöneticisi olduğu Hudson Enstitüsü'nün son incelemelerinin Von Neumann'ın 1985 için öngörüşünü geniş ölçüde doğruladığını yazmaktadır. «Özgür dünya» ahlakının iflası, atom savaşı, dünya besin krizi, ekonomik kriz, v.d. gibi burjuva uygarlığının genel kriz sürecini kızıştırabilecek faktörlerin incelenmesine paralel olarak, Kahn, kendi düşüncesine göre, evrensel krizi, keskinleştirmesi en mümkün olan faktörleri ayrıntılarıyla sıralamaktadır. Bunlar özellikle şunlar olmaktadır: bilimsel-teknik devrimin itkisi ile geleneksel hayati uyarıcıların (stimulant) rolünün zayıflaması; hayatın yeni bir anlamı için araştırmalar, dinin, her çeşit irrasyonel ve kısıtlayıcı tabunun; fetişin, mitin etkisinin azalması, doğa güçlerine karşı gitgide daha az bağımlı, askeri değerlerin —yurtseverlik, şeref, kahramanlık— «püriten ahlakının» ulusa, devlete v.d. karşı doğruluk ve sadakat değerlerinin, değerlerini yitirmesi.

Kahn düşüncesine göre, bütün bunlar, aşırı ahlak bozukluğuna, bugünkü dünyada süren siyasal ve ideolojik mücadeledeki güçler dengesinde köklü, kesin bir değişikliğe yol açacaktır.

Z. Brzezinski'nin şu itirafı da bu konuda daha az semptomatik (hastalık belirtisi gösterir) değildir. Brzezinski, çağdaş Batı burjuva toplumunun geçirdiği geleneksel kavramlar krizini, eski kavram ve inançların başarısızlığa uğraması ile bağlantılı olarak karamsarlığın ilerlediği, mistisizme, okkültizme (gizli şeyler bilgisi) eğilimin yaygınlaştığı Aşağı Orta Çağ'daki krizle mukayese etmektedir. Brzezinski, iki kriz arasındaki tek farkın, Aşağı Orta Çağ'daki krizin sadece Batı Avrupa'nın bir bölümünü kapsamış olduğunu, oysa «teknokronik devrim»in etkisi ile ortaya çıkan bu günkü manevi krizin bütün burjuva uygarlığına yayıldığını söylemekte; ve «soyuta, manevi yöne karşı artan eğilimin ve hatta dinsellik için yeni bir ilgi duyulmasına .... kısacası 'hayatın anlamı' terimi altında saklı olan herşeyin yakın bir gelecekte çağdaş topluma uygun yeni ideolojilere veya dinlere ulaşması şüphelidir» diye eklemektedir. (7)

Brzezinski, Marksizmin «sanayi» çağı için olduğu gibi, çağdaş sosyal bilincinde yeni bir entelektüel senteze ihtiyaç duyduğunu, söylemektedir. «Sanayi-ötesi toplumlar için geçerli bir teori yoktur, yeni sol böyle bir teori yaratmaya muvaffak olamamıştır.» (8)

Herkesçe tanınan bu politolog ve anti-komünist, bu düşünceleriyle, çağdaş burjuva toplumunun ikili yapısını göstermektedir; bir yandan; ılımlı bir iyimserliğe özlem duyar, «Odiyo-vizüyel iletişimler»e ve «teknokronik»e dört elle sarılırken, öte yandan, burjuva toplumunun gerçek çelişkileri karşısında güçsüzlüğünü, dünya sos-

yalist sistemi ve Marksizm-leninizmin bilimsel ideolojisi karşısındaki güçsüzlüğünü duymaktadır.

Bu durum, S.B.K.P'nin 24 ncü Kongresinde Merkez Komitesinin raporunda belirtilen çağdaş kapitalizmin karekteristiğinin somut bir örneğidir: «Tekeller, bilimsel ve teknik ilerlemenin başarılarından, durumlarını sağlamlaştırmak, üretim etkinliğini ve ritimlerini artırmak; emekçilerin sömürüsünü baskı altında tutulmalarını yoğunlaştırmak için geniş ölçüde yararlanmaktadırlar. Fakat bu yeni koşullara uyma, bir sistem olarak kapitalizmin bir dengeye, kalımlılığa ulaşması anlamına gelmemektedir. **Kapitalizmin genel krizi derinleşmeye devam etmektedir.**» (9)

Çağdaş burjuva uygarlık ve kültürünün krizi, büyük ölçüde, mekanik uygarlığın insan bilinci ve mantalitesi üzerinde artan etkisinin sonucudur. Kapitalist toplumun gelişiminin bugünkü aşamasının karekteristiği olan yeni sosyal gerçeklik, sosyal ve sınıfsal objektif ilişikler sistemi, insanlar arasındaki karışık ilişkilerin ve bağlantıların geleneksel biçimlerini değersizleştirmiş ve ortadan kaldırmış, bunların içeriklerini aşındırmış; burjuva toplumunun insanını kitle haberleşme araçları reklam araçları, v.d. ile donanmış geniş bir personelin hizmet ettiği «bilinç sanayinin» eyleminin boyunduruğu altına sokmuştur.

Bir yandan yüksek düzeyde kalifiye, bilimsel bilgilerde uzmanlaşmış bir el-emeğine ihtiyaç diğer yandan kazanılmış bilgilerden, varolan bilgiden etkili biçimde yararlanma zorunluluğu, büyüyen bilgi akışını örgütleme ve yönetme rolünün, planlama aygıtının, kararların koordine biçimde alınmasının rolünün artmasına yol açmaktadır.

Burjuva toplumunun, 20 nci yüzyılın ortasında tekelci devlet kapitalizmi düzeyine çıkması, sosyal ekonomik, siyasal ve kültürel sistemlerin her düzeyinde uzmanlaşmış bilgi ve danışma servislerinin çok büyük bir hızla büyümesi ile beraber olmuş; bu da güçlü ve dallı budaklı bir bürokratik aygıtın doğuşuna yol açmıştır. Bu aygıt, sosyalist ülkelerin güvenli ilerleyişine karşı koyabilmek amacıyla, bütün hazır kaynakları daha tam olarak seferber etmek, üretim mekanizmasının etkinliliğini maksimum düzeye yükselterek ekonomiyi yeniden yapılandırmak, sosyalizmin ekonomi alanındaki «hücumunu» karşılamak, sosyal çatışmaları hızlandırılmış bir «tüketim toplumu» inşa ederek yatıştırmayı denemek zo-

runluluğuna bağlı olan görevleri yerine getirmek için sarfedilen bütün çabaları uyumlu hale getirmeyi hedef almaktadır.

Örgütlenmenin rolünün artışı, örgütlenme tekniğinde elde edilen elle tutulur başarılara paralel olarak sürmektedir; enformatik malzeme ve kitle telekomünikasyon araçları yapımı alanında gerçekleştirilen önemli başarılar ve birey ve grup davranışlarının uyarılmasında göreceli olarak başarılı bir metodolojinin oluşturulduğu sosyal davranış alanında uygulamalı bilimlerin (behaviorisme) sağladığı bilgiler örgütlenme tekniğinin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu alanda elde edilen gelişmenin ise, belli bir ağırlığı olan bir dizi sosyal sonucu olmuştur. Bunlar arasında ilk sıralarda gelen sonuç, çağdaş burjuva toplumunda, uzmanlaşmış bir yönetim ve kontrol görevini yükümlenen özel bir entelijansiya tabakasının ortaya çıkması olmuştur. Söz konusu olan, sanayice gelişmiş kapitalist toplumun yarattığı ve bu toplumla bütünleşmiş yeni tip bir entelijansiyadır. Fransız sosyologları F. Bon ve M.A. Burnier, bu entelijansiyanın karekteristiğini tanımlarken, yazdıkları «Yeni Entelektüeller» (Le Nouveaux İntellectuels) kitabında, bir değil, fakat iki entelektüel tabakasının, geleneksel entelijansiyanın yerini aldığını yazmaktadırlar: bir bölümü yönetim fonksiyonunu yerine getirenler olup, bunlar teknokratlardır; diğer bölümü ise, bilgi fonksiyonunu yükümlenenler olup, bunlar uzmanlardır (Specialiste) ([10])

Çağdaş kapitalizmin teorisyenleri, ideolojik kurgularında, bu yeni entelektüellere özel bir yer ayırmaktadırlar; son yıllarda Batı'da, bunların sayıları ve önemleri arttığı ölçüde, kapitalizmin krizine problemlerinin çözümlenmesinin olanaklı olacağı umudunu aratmakta, takip edilmesi gereken yolu gösteren bir dizi «gerçekci» görüşün ortaya çıktığı görülmektedir; bu görüşler, 20 yıllarının sonlarında yaygınlaşmış karanlık «çöküş» ideolojilerinin yerini almaktadır.

Neo-kapitalizmin Z. Brzezinski ve J. Galbraith türünden ideologlarının düşüncesine göre, bilimsel-teknik devrim akımı içinde uzmanlaşmasının gelişmesi ve bilimsel bilgilerin rolünün artması sonucu, modern kapitalist işletmenin yönetimi, hukuki sahiplerinin elinden, ekonomik örgütün yöneticilerinden doğrudan uygulayıcılara kadar oluşan bir grubun eline geçmektedir. Bu grup, teknik bilgilere, kazanılmış deney ve yeteneklere sahip olan kişilerden oluşmakta ve sanayi teknolojisi ve modern planlamada bizzat bu kişilere ihtiyaç duymaktadır. Modern özel girişimin başarısı özellikle bu örgütlenmenin etkiliğine bağlı olduğundan, burjuva iktisatçıları, buradan hareket ederek, şöyle demektedirler: Günümüzde; hu-

kuki mülk sahiplerinin (girişimciler, hisse senedi sahipleri) sadece nominal bir iktidarı olduğu halde, gerçek iktidar, ekonomik-teknik yönetimi ve kontrolü yükümlenen kişilere, bilgi sahibi olarak, iş kararlarının alınmasında kendilerinden vazgeçilemiyecek olan görevlilere aittir. Sermayenin mülkiyet ve kontrolü ile beraber üretimin diğer faktörlerini örgütleme ve yetkinleştirme yeteneğini de kişiliğinde birleştiren klasik girişimci gitgide tarihsel arenayı terketmektedir. Modern korporasyonun gelişmesi ve teknik ve planlamanın buyruklarına gitgide daha çok boyun eğen örgütlenmenin doğuşu, sermayenin mülkiyeti fonksiyonunun işletmenin fonksiyonundan ayrılmasını koşullandırmaktadır; bunun sonucu olarak, iktidar bu somut kişinin elinden, kişiliksizlik anonimlik ve grup karekteristikleri olan ve kişiliksizlik rasyonalitesi ilkesine göre hareket eden yeni bir üretim faktörünün (J. Galbraith, bu faktörü «teknostrüktür» olarak adlandırmayı önermektedir) eline geçmektedir. Bu son tezden hareket eden burjuva araştırmacıları, sistem olarak, varlık tipi olarak kapitalizmin bütününün şekil değiştirdiğini ileri sürmektedirler. Yönetim ve teknik personelin, genel kural olarak hiç bir üretim aracına sahip olmadığından ve çalışması karşısında payı değil, fakat, aylık, yıllık ve verimlilik primi v.d. biçiminde ücret aldığından hareket eden neo-kapitalizmin savunucuları, örgütün personelin ve görevlilerinin eyleminin uyarıcı motifi olarak maksimum kâr düşüncesinin rolünün zayıfladığını iddia etmektedirler: örgütün personeli, bu konulardaki bilgisi şöyle bir duymuş olmaktan başka bir şey olmıyan ve ne şirketin üretim çalışmasında, ne de yönetim ve kontrol çalışmasında pratik olarak hiç bir ilgisi olmıyan hisse senedi sahipleri arasında bölüşülecek olan kârların maksimum düzeyde olup olmaması ile ilgilenmemektedir. O halde bu örgütün personelinin ekonomik eyleminin temel uyarıcısı, belli bir minimum gelirin elde edilmesi ve kendisi için çok daha önemli olan bir diğer görevin başarı ile, çözümlenme olanağını sağlıyan garanti olmaktadır: iktidarın muhafazası, bu da acıma bilmez bir metafizik ilke gereğince kendisine aynı şekilde gereklidir. J. Galbraith, «her örgüt için (tıpkı bir organizma için olduğu gibi) doğal olarak öncelik verilen amaç yada özlem; hayatta kalmaktır. Bu teknostrüktür için de aynı şekildedir.» [11] diye yazmaktadır. Böylece, örgüt üyelerinin içsel motivasyonu, kendi amaçlarının örgütün amaçlarına adaptasyonu, örgütün amaçları ile özdeşleşmesi biçiminde bilinçsiz bir özlem, istek olarak belirlenmektedir.

Yukarıda genel hatlarıyla verilen «Yeni itkiler (impulsion) teorisi», gerçekte modern kapitalist korporasyonlar sisteminde gerçekleşen süreçlerin muhakkak ki belli bir idelizasyonu olarak ortaya çıkmaktadır. Aylık ve yılların yeterince önemli ölçülerde artması

ve ayrıcalıkların, v.d. sürekli büyümesi eğilimine tanık olan olayları, bu eğilimin «teknostrüktür»e özgü olduğunu kanıtlamaktadır. Toplum, bütünüyle teknokraklar tarafından, yetenekleri ve ortak çıkarları anlayışları sayesinde sadece kendilerinin çalıştırılabilecekleri bir makina olarak kavranılmaktadır.

Fakat, teknokrasi teorisyenlerinin radikal düşünceleri, büyüyen sosyal kriz karşısında belli bir dengeleme fonksiyonu yerine getirmekle beraber, burjuva dünya görüşünün hayati merkezlerini hissedilir derecede etkilemekte, burjuva bilimcilerin toplumları hakkında alışılagelen görüşlerine sert bir şekilde karşı çıkmaktadır. Bu durum da, «sanayi-ötesi» veya «teknokronik» toplum adı verilen doktrin çevresinde son yıllarda patlak veren ve teknokratik ütopyanın zaman zaman global bir karekter kazandığı polemiği tamamen açıklamaktadır.

Bu teorinin taraftarları (çağdaş kapitalizmin açıkca savunucuları olan R. Aron, D. Bell, Z. Brzezinski, H. Kahn, J. Galbraith yada bunlarla aynı teorik öncüllerden haretek eden fakat ideolojik tezleriyle ayrılan A. Touraine türünden araştırıcılar) emperyalizm tarafından yaratılan problemlerin keskinliğini genel olarak kabul etmekle beraber, bunları, burjuva toplumunun kurumlarının yetkinleştirilmesi temeli üzerinde bütünüyle çözümlenebileceğini ifade etmektedirler. Bu teoriye özgül karekter veren şey, bunun Amerika hayatında (ekonomisinde, siyasetinde, sosyal yapısında ve ruhsal hayatında) belíren eğilimlerden hareketle inşa edilmeye ve buna evrensel bir karekter verilmeye çalışılması olmaktadır. Örneğin, Brzezinski, «Between Two Ages America's Role in Technotronic Era» (İki Çağ Arasında Teknokronik Çağda Amerika'nın Rolü) adlı kitabının girişinde, inceleme konusunu şu tarzda belirlediğini yazmaktadır: Amerikan toplumu malzemesi temeli üzerinde, gitgide iç ve dış politika arasındaki geleneksel farklılıkları ortadan kaldıran global gelişme sürecinin doğrultusunu aydınlatmak Bell'in çağdaş emperyalizmin en yeni ve en çarpıcı tanımlamasını formüle etmek başarısını gösterdiğini söyleyen yazar, bugünkü Amerika'yı bir «dünya sosyal laboratuar»ına benzetmektedir.

Haziran 1970'de Zurich'te yapılan «sanayi-ötesi» toplumun problemlerini konu alan Uluslararası 2 nci Semposyum'da (birincisi, 1968 Aralığında Princeton'da yapılmıştır) bu teori yeniden çok ayrıntılı bir tartışmanın ve eleştirinin konusu olmuştur.

Zurich'te tartışmalar, D. Bell tarafından sunulan «Technocracy and Politics» (Teknokrasi ve Politika) adlı raporun çevresinde yapılmıştır. Bell'in görüşlerinin özünü ve Sempozyum'a katılanlarda yarattığı tepkileri genel hatlarıyla görelim.

D. Bell'in 1964-1969 dönemi boyunca oluşturduğu «sanayi-ötesi Uygarlık» görüşünün temel tezlerinin şunlara indirgendiği bilinmektedir: İkinci Dünya Savaşından sonra en ileri kapitalist ülkeler ve başta da ABD bilimsel-teknik devrimin etkisi ile yeni bir gelişme aşamasına girmişlerdir. Bu yeni toplum şu özellikleri ile belirlenmektedir: 1 — Ekonomideki ağırlık merkezi, üretim alanından hizmetler alanına doğru yer değiştirmiş, bu da; bunların gayri safi ulusal gelir içindeki paylarında; iş gücünün bölüşülmesi içindeki paylarında, v.d. aynı şekilde ortaya çıkmıştır. 2 — Toplumdaki yönetici rol, karar almak için teknokratik yöntemlere başvuran «uzmanlar sınıfı»na geçmiştir. 3 — Derlenmiş teorik bilgiler, bundan böyle siyasal davranışın ve doğrultunun temelini oluşturmaktadır. (12)

Teknokrasi ve siyaset ilişki sorununu tartışırken, D. Bell, teknokratik düşünce biçiminin, ancak ortaya konulan hedefin gerçekleşmesi için gerekli araçların belirlenmesinde yararlı olduğunu, yoksa aynı hedefin gerçekleştirilmesinin, değerler alanına bağlı olan politikacıların işi olduğunu açıkca söylemiştir. (Lenin'in hakim sınıfın değerleri ve ideolojisi politika içinde odaklaşmış olarak bulunur, sözleri hatırlanırsa, Bell'in hangi «değerler»den söz ettiğini anlamak güç olmayacaktır.) D. Bell sözlerine şöyle devam etmektedir: Burjuva toplumunda politika «rasyonalite ilkeleri»nin hükmü altında değildir, problemin bütünü, rasnonel araçlarla, varılacak hedeflerin bileşimini sağlıyacak bir sosyal mekanizmanın yaramasına indirgenmektedir. Burjuva öngörücüsünün ütopizmi göz çıkarmaktadır. J. Ellul'un «Teknolojik Toplum» kitabının Amerikan baskısının önsözünde R. Merton çok haklı olarak, bilimsel-teknik devrimin Amerika'yı «araçları kesintisiz yetkinleştirme arayışının amaçlara karşı tam bir ilgisizlik ortamı içinde gerçekleştiği» bir toplum durumuna dönüştürmek tehlikesini taşıdığını kaydetmiştir. (13)

Zurich Sempozyumunda Bell'in raporunun tartışılması ekseni temelde şu genel sorun olmuştur: toplumun evriminde tayin edici olan nedir? Değerler ve kültürel gelenekler mi, yoksa teknik ve ekonomi mi?

Sempozyuma katılanlar, Bell'in görüşünü, ekonomik determinizmi (Bell'in görüşünün bunun yeni bir çeşidi olduğunu kabul ederek) ve eklektizmi nedeniyle sert bir biçimde eleştirmişlerdir. J. Floud, bu düşünceler doğrultusunda, kendi düşüncesine göre, «D. Bell'in sanayi-ötesi toplum kurgusunun bugünkü toplumun anlaşılması için bir engel yarattığını», çünkü, bunun eklektik olduğunu, «Marksizmden çok daha az derin olduğunu ve bilgisel değeri bu-

lunmadığını» açıkca ilan etmiştir. ([14]) Oxford profesörü D. Bell tarafından Amerikan gerçekliğinin olgularının yorumlaması ile ilişkili olarak, ABD'de «bilim temeli üzerine kurulu bir toplumun» oluşmakta olduğu düşüncesini paylaşmadığını söylemiştir. J. Sartori'de, bu görüşü destekleyerek, Bell'in görüşünün, Platon'un iyi bilinen «yönetici-filozof» utopyasını çok fazla hatırlattığına dikkati çekmiştir.

Floud, müdahalesinde şu sorunu formüle etmiştir: Eğer, askeri ihtiyaçlara bağlı olan araştırmaların yaptığı ve halen de yapmakta devam ettiği etki olmasaydı, ABD'de bilimlerin bugünkü durumu «federal yönetimin bilimlere büyük yatırımları; bilimler konusunda ulusal politikayı uygulayan özel ve devlet kuruluşlarının çeşitliliği, enstitülerin bilgi üretimine katkıları, üniversitelerin rolü, v.d.» ne olurdu? Ve daha da önemlisi: eğer ABD'de askeri harcamalar azaltılırsa, bu «boom» (patlama) ne kadar bir süre daha devam edebilir? Floud, sonuç olarak «sanayi-ötesi toplum, militarize ekonominin bir Amerikan çeşidinden başka bir şey değildir, (Wehrwirtschaft)» demiştir. «Eğer sanayi toplumunun makrososyolojisi inşa edilmek isteniyorsa, şüpheli kökenli teorik varsayımları sürdürmeye bir son vermek gerekmektedir.» ([15])

K. Tominaga ve F. Bourricaud müdahalelerinde, Bell'i «sanayi-ötesi toplum» görüşünü «sanayi» toplumuna çok kesin biçimde karşı çıkarmakla suçlamışlardır. K. Tominaga, gerçekte, iki toplum arasında bir ayırım çizgisi olmadığını, fakat temel eğilimlerde ikisi arasında bir süreklilik bağı olduğunu, söylemiştir. Bourricaud, bu yönde daha ileri bir biçimde düşüncelerini ifade etmiştir. Bourricaud İkinci Dünya Savaşından önce kapitalist ülkelerde keskin çatışmaları ve her türlü ağır tehlikeleri yaratan ideolojik siyasal ve diğer çelişkilerin duyarlı bir enformasyon sistemi ve etkili bir karar alma sistemi sayesinde, günümüzde ortadan kaldırılabileceği görüşünün Batı'da hakim görüş olduğuna; işaret etmişti. Bourricaud, ancak, ABD örneğini yönetici çevrelerin temel sosyal çelişkileri halletmekteki yeteneksizliğini açıkca göstermekte ve bir çok kişi tarafından paylaşılan bu hayali şüpheli duruma sokmaktadır, diye eklemiştir.

Fransız sosyolog, bilimsel ve teknik ilerlemenin kapitalizmdeki çok çeşitli olumsuz sonuçlarını belirtmiş ve hiç bir siyasi yönetimin, en etkilisinden bile, bunları ortadan kaldıramıyacağını da aynı şekilde ortaya koymuştur. Bilimsel ve teknik ilerlemenin herşeyden önce, bu ilerlemeyi gerçekleştirenlerle, bu ilerlemeden iktidarlarını pekiştirmek için yararlananlar arasındaki eşitsizliği artırdığını söylemiştir. Fransız sosyolog, bu durumda, iktidarı ellerinde tutan-

ların ayrıcalıklarını korumak için en çeşitli tedbirleri almalarına, rekabet mücadelesinde en çeşitli araçlardan yararlanmaya çalışmalarına yol açtığını, bu araçlardan birinin de eğitim olduğunu belirtmiştir.

Bourricaud, sosyal ihtiyaçlara ayrılan araçlar için yapılan harcamalardaki kabul edilemez durumla ilişkili olarak önümüzdeki yıllar boyunca siyasal mücadelenin kızgınlaşmasının beklenmesi gerektiğine işaret etmiştir. Buna örnek olarak, bugün Fransa'da eğitim alanında hüküm süren durumu vermiştir.

Temelde, ABD'deki eğilimlerin gelişmesi üzerinde kurulmuş olan Bell'in görüşünün metodolojik darlığına işaret eden, J. Sartori, müdahalesinde, «sosyal sistemlerin büyüyen uluslararasılaşması karşısında ulusal devletin gitgide daha az önemli bir analiz ünitesi olduğuna» işaret etmiştir. ([16])

Zurich Uluslararası Sempozyumunda «sanayi-ötesi» toplum teorisinin eleştirileri arasında incelenenlerin bazı yönleri işte bunlardır. Fakat sadece bunlar bile, burjuva bilimcilerinin bu eleştirisinin bazen görünüşte ne kadar sert ve acımasız olsa bile, analiz edilen olguların hiç bir zaman özüne inmediğine, yüzeysel kaldığına tanıklık etmektedir. «sanayi-ötesi» toplum görüşüne karşı çıkanların çoğunluğunun aynı tip teknokratik düşünce içinde hapis kaldıklarını görmek güç değildir. D. Bellde kendi payına aldanmaktadır. Eleştirici karşı çıkışlar, temelde siyasi yönetim, karar alma, mekanizmaları, eğitim sistemi v.d. sorunları çevresinde sıralanmaktadır. Bütün bu sorunlar elbette ki çok önemlidir, fakat, bunların dar teknik bir plan üzerinde incelenmesinin, problemin bütününün inandırıcı bir çözümün bulunmasına katkısı olmıyacaktır. Örneğin, çağdaş ABD kapitalizminin emperyalist ve yeni-sömürgeci yayılışı aynı zamanda ortaya konulmaksızın ABD'de ekonominin militarizasyonundan, sanayici-asker kompleksin büyüyen etkisinden söz edilemez. Bugünün burjuva devletinin sınıfsal özü analiz edilmediği takdirde çözümü kavranılmaz olan siyasal iktidar problemleri konusu için de durum aynıdır.

Mülkiyet fonksiyonunun, bigi ve yönetim fonksiyonlarından ayrılışı sonucu kapitalizmin «şekil değişikliği»ne uğrayışı biçiminde formüle edilen ve teknokratik teorilerin bizzat çekirdeğini oluşturan görüşün aldatıcı karekterine özellikle işaret etmek gerekir. Burjuva teorisyenler, modern dev korporasyonların yönetim ve teknik personelinin şu yada bu temsilcisinin maksimum kâr elde etme düşüncesini kısmen terketse bile, bunun hiç bir zaman bireysel kazanç itkisinin yok olmakta olduğu anlamına gelmiyeceğini hesaba hiçbir şekilde katmamaktadırlar. Belli bir garanti gelir düzeyinde, paranın

yerine başka eş değerlerin geçtiği bir öncelikler sistemi oluşabilir: çeşitli prestij; iktidar sembolleri, v.d. Bireysel başarının temel değerlerinden biri olarak sürdüğü burjuva toplumu, temelinin özünü değiştirmeyen bireyin amaçlarında böyle bir değişikliği kolaylıkla kabul edebilir. Bununla beraber, bugünün burjuva teknokratları tarafından ileri sürülen «yeni itkiler teori»sinin analizi, çalışmanın sosyal hareketleriyle, bürokratik örgütlenmenin sosyal yapıda ve devlet işleyişi araçlarında ortaya çıkan değişikliklerle bu idealin gitgide daha fazla çelişkiye girdiğine tanıklık etmektedirler.

Toplumun bürokratik kurumlarla eş etkili özel kuruluşlarının (tekelci burjuvazi tarafından yaratılan üretim ve yönetim kompleksleri) başarısızlığı ve çalışan kitleleri baskıları altında tutmak için korporasyonları ve emperyalist devlet tarafından kullanılan demogoji, aşılmış «serbest pazarı» çağı tarafından yaratılmış olan geleneksel bireyci hayallerin yeniden canlanmasına yol açmıştır.

ABD'de ve diğer emperyalist ülkelerde tekelci devlet sermayesinin konsantrasyonuna ve bürokratizasyonuna karşı kendiliğinden kitlesel muhalefet, burjuva bireyciiliğin adetleri ve ön yargıları ile organik olarak çoğu kez kösteklenmektedir. Bu durum da emekçilerin sınıfsal çıkarlarının objektif ortaklığı bilincine varmalarını, sosyal örgüt olarak karşılarına çıkarılan özgül tekelci devlet biçimlerinin sınıfsal özünün bilincine varmalarını engellemektedir. Bu alışkanlıklar ve ön yargılar bugünkü kapitalist ülkelerin sosyal hayatının karekteristiği olan «sol» radikalizmden aşırı muhafazakarlığa kadar konformist-olmıyan bir küçük-burjuva akımı bolluğu yaratarak bilinçli ve bağımsız örgütlü bir devrimci hareketin oluşmasına engel olmaktadırlar.

Konformist olmıyan sağ ve «sol» hareketlerin siyasal ve sosyal programlar karşısındaki tavırları da çok farklıdır. Bu hareketlerin ideolojik evrim eğilimlerinin analizi, bunlar arasında sosyal çatışmanın artan gerilimi ile koşullanan çok daha uzlaşmaz ayrılıkların ortaya çıkabileceği inancını vermektedir. Oysa, bugünkü durum, bu hareketlerin şu yada bu çeşidinin ideolojisinin kapitalizmin doğuş döneminde oluşan yerleşmiş gelenekler ile tekelci devlet örgütünün gelişmesi ile yaratılan yeni koşullar arasında varolan derin antagonizmanın değişik bir biçim altında belli bir ölçüde yansıması olduğunu hesaba katmayı gerektirmektedir. İşte bu olgu da, bu hareketlerin anti-komünist ve anti-sovyetizm platformunda çoğu kez birleşmelerini sağlamaktadır. Ülkenin tekelleştirilmesi ve bürokratizasyonu ile ortaya çıkan kriz olgularının gerçek sınıfsal içeriğini

boşaltmaya çalışan burjuva propagandası da bu durumdan geniş ölçüde yararlanmakta ve bunları «komünist sızması»nın «komünist fesat»ının sonucu olarak göstermeye gayret etmektedir.

Kişinin «bağımsızlığı»nın ve «özgürlüğü»nün savunulması, «değiştirilemez» manevi değerlerin savunulması bayrağı altında ortaya çıkan burjuva ideologları, sınıf çatışmalarını, genel olarak kişiyi genel olarak toplumsala, genel olarak her türlü örgütlü topluluğa karşı çıkararak açıklamaya alışmış bireyci bilincin toplumun sosyalist örgütlenmesinin mücadelesi içinde, işçi sınıfının yönetimi altında birleşmesi bir emekçi kitle hareketinin gelişmesin engelleyeceğini ummaktadırlar.

Anti-komünizm ideologları, bilimsel komünizmin, bireyciliğe, anarşizme ve burjuva liberalizmine karşı sürdürdüğü mücadelenin sınıfsal özünü olduğundan başka türlü göstermektedirler. Emekçinin tekelci devlet sermayesinin sömürüsünden ve mutlak gücünden kurtuluşunun komünist programının derinliğine insancıl içeriğini sessizlikle geçiştirmektedirler. Oysa bu program, kişiliğin uyumlu gelişimini, emekçi kitlenin sosyal hayatın bütün alanlarında gerçekten demokratik bir kontrolünün yaratılmasını içermektedir. Gerçekte, üretimin ve sosyo-politik hayatın emperyalist yönetim biçimlerine özgü somut özellikleri ve nitelikleri sosyalizme mal ederek, sosyalist proletarya devrimini emekçilerin bütün kaynakları, sosyal hayatın bütün süreçlerini kontrolü altına alan bilinçli ve birleşmiş bir kollektivite ile motive olan bir bilimsel inşa yaratma eylemi olarak değil, fakat bir kaos, üretim ilişkileri sisteminin ekonomik, yönetimsel sosyal sistemin bir parçalanması, bir yıkımı gibi göstermeye çabalamaktadırlar.

Sağ ve «sol» anti-komünistler, temel darbelerini, Lenin'in planına göre inşa edilmiş proletarya partisine, bilinçli disipliniyle, bağımsız örgütüyle ve saflarının yekpare sımsıkılığıyla güçlü proletarya partisine yöneltmektedirler. Sosyalizmi inşa eden işçi sınıfının en sağlam ve en gerçek kollektivizminin örgütlü vücut buluşu olan, proletarya diktatörlüğü düşüncesine karşı çıkmaktadırlar. Emekçilerin kişisel ve toplumsal çıkarlarının savunulmasının aleti, toplumun ekonomisinin ve sosyo-kültürel kuruluşunun merkezi planlama yönetimi ile geniş emekçi kitlelerinin inisiyatifinin ve yaratıcı zihniyetinin gelişmesinin organik bileşimini öngören demokratik merkeziyetçi Leninist ilke olan sosyalist devlete kara çalmaktadırlar.

Bugün demagojik olduğu kadar, bireyci sözde kollektivist parolalar üzerinde spekülasyon yapan anti-komünizme karşı mücadele, Marksist-leninistleri, tekelci devlet kapitalizminden kaynaklanan insanlık düşmanı kollektivite türemelerinin (tekelci burjuvazi tara-

fından yaratılan üretim ve yönetim kompleksleri) derin ve kanıtlayıcı bir tarzda sınıfsal özünü ortaya çıkarma gerekliliği karşısında bırakmaktadır.

Bugünkü ideolojik mücadelede, sadece proletarya kollektivizminin burjuva korporatizmine ve küçük-burjuva bireyciliğine karşı çıkması değil, fakat sosyalist toplumun durmaksızın yetkinleştirdiği ve bilinçli işçinin yaratıcısı olduğu gerçekten sosyalist kollektivizmin, emperyalist ülkelerde geniş emekçi kitlelerinin haklı kinini doğuran tekelci devletin sözde kollektivizmine de karşı çıktığı da görülmektedir.

Marksist teorinin en başta gelen görevlerinden biri; emperyalist devletlerin korporasyonlarının varlığında tehlikeli bir düşman hisseden; fakat gerçek sosyalist kollektivizmin tarihsel rolünün ve öneminin daha henüz bilincine varmamış olan kişilerde beliren anarşik duyguların eleştirisel analizidir.

Aynı zamanda, özellikle tekelci devletin yönetim ve iktidar aygıtına karşı kendiliğinden mücadele eden kitlelerin bilincinde ortaya çıkan bireyci önyargıların da marksist-leninist eleştirisi ilkesinin öneminin büyüdüğü görülmektedir. Proleterleşen kitleler, işçiler, memurlar, emekçi entelijansiya, kişisel özgürlüğü vaazeden parolaların, çağdaş kapitalizmin çerçevesi içinde gerçekten kurtarıcı bir rol aynıyamıyacağını anlamak zorundadırlar. «Özel girişim özgürlüğü»nü göklere çıkaran burjuva yazarları ile acı bir biçimde alay etmiş olan Lenin, «kapitalizmin, çok geniş boyutlarda girişim zihniyetini enerjiyi cesur girişimleri geliştirebileceği bağımsız küçük üretimin (pazar için) yerine, büyük ve çok büyük sınai üretimi gerçekte uzun zamandan beri yerleştirdiğini .... Böyle bir kapitalizmde rekabetin, üreticiler kitlesinin büyük çoğunluğunun, emekçilerin yüzde doksan dokuzunun girişim zihniyetinin enerjisinin, cesur girişimlerinin inanılmaz bir vahşetle ezilmesi anlamını taşıyacağını» büyük bir ustalıkla göstermiştir. ([17])

Hayat bu gerçeği bütünüyle doğrulamıştır. Çağdaş işçi sınıfı içinde bütünleşmiş kitlelerin kendi geleceklerinin hakimi olmak ve yaratıcı inisiyatiflerini bağımsızlık için geliştirmek için örgülü bir mücadele ile üretim araçlarının sosyal mülkiyetini yerleştirmekten, sosyalleşmiş üretimi vede bilimsel-teknik devrimin yarattığı güçleri emekçinin iradesinin kontrolü altına sokmak halkın kollektif iradesinin aleti olan sosyalist devlet yapısını inşa etmekten başka çareleri yoktur.

DİPNOTLAR :

(1) S.B.K.P'nin 24 ncü Kongresi. 30 Mart - 9 Nisan 1971. Belgeler, Moskova, 1971. s. 24

(2) Komünist ve İşçi Partilerinin Uluslararası Konferansı. Moskova. 1969. Prag 1969, s. 141

(3) Uluslararası Konferans .... s. 13

(4) Sanayice gelişmiş kapitalist ülkelerde 20 nci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan değişikliklerin analizini konu edinen ve gelecek yüzyılın başlangıcına kadar bilimlerin ve tekniklerin gelişminin öngörüsünü içeren «En danger de progres (Paris, 1970) kitabında Fransız araştırmacı F. de Closets, askeri araştırma harcamalarının kapitalist ülkelerde kredilerin aslan payını oluşturduğunu belirtmektedir. Bilimsel araştırmalar ve deneysel incelemeler sisteminin ABD'de özellikle askeri alanda doğmuş olması bunun kanıtıdır. F. de Closets, ABD'de ordunun ve uzay deneylerinin, bu sisteme ayrılan bütün vasıtaların 2/3'ünü, Fransa ve Büyük Britanya'da % 40-45'ni, Federal Almanya ve İtalya'da yaklaşık olarak % 20'sini, Japonya'da % 2-3'ünü yuttuğuna işaret etmektedir.
Fransız bilimciye göre, bilimsel-teknik ilerleme durmaksızın hızlanırken, en gelişmiş kapitalist ülkeler bir ikilem karşısında seçim yapmak zorunda kalmışlardır. Ya sınai işletmelerin hızla büyütülmesi, yada devletin ekonomik alana müdahalesi. Japonya ve Federal Almanya ilk yolu, Fransa ve ABD ikinci yolu seçmişlerdir.

(5) Bkz. H. Kahn «Modell für 1980», Das 1980. Jahrzeit, Hamburg, 1969 s. 11-36

(6) 1955 yılında, J. VON Neumann «Can We Survive Technology? (Modern teknik koşullarında hayatta kalabilir miyiz?) adlı yayında, 1985 yılı dolaylarında bir «teknik kriz» ihtimalinden söz etmiştir. Global bir karekter taşıyan teknik ilerlemenin, çok yıkıcı sonuçları olabileceğini, özellikle de biyosferin tahribini ve nükleer felaketi işaret etmiştir. (Bkz. Fortune, New-York, June, 1955)
New-York,1970, s. 117

(7) Z. Brzezinski, Between Two Ages. America's Role in Technocronic Era,

(8) Aynı eser, s. 119

(9) S.B.K.P'nin 24 ncü Kongresi. 30 Mart - 9 Nisan Belgeler, Moskova 1971. s. 24

(10) Bkz. F. bon, M.A Burnier, «Les Nouveaux İntellectuels», Paris, 1966, s. 112

(11) J. Galbraith, «The New İndustrial State», Boston, 1967, s. 167

(12) Bunu, Brzezinski'nin «teknokronik» toplumu belirleyen temel göstergeleri ile mukayese ediniz: uzmanların ayrıcalıklı durumu; yeniliklerin belli başlı kaynağı olarak teorik bilgiler; teknik ilerlemenin kendiliğindenliği; «entellektüel tekniğin» yaratılması (Bkz: Z. Brzezinski, adı geçen eser, s. 6)

(13) J. Ellul, «The Technological Society» New-York 1965. s. 6

(14) J. Floud, «A Critigue of Bell», Survey, London, 1971. no: 1, s. 25
Floud'un bunu yaparken hiç bir zaman, Marksist görüşlerin taraftarı olarak müdahalede bulunmadığını ve buna Sempozyum'a sunduğu raporunda da işaret ettiğini ihmal etmediğini, belirtmek gerekir.

(15) Aynı eser, s. 35-36

(16) J. Sartori, «Technological Forecasting and Politics», Survey, 1971. no: 1, s. 63

(17) V. Lenin, Ouvres, Paris, Moskova; cilt. 26, s. 425

———0———

10 Lira